KUOLLUT MUTTEI KUOPATTU

Taistolaisuus ja miten sitä muistetaan

I MYYTTI....2

MISTÄ ON PIENET TAISTOLAISET TEHTY? 6
MITÄ TAISTOLAISUUS OLI? 7
MISSÄ HE OVAT NYT?....13

II NÄKÖKULMA....18

MYYTIN JA HISTORIANKIRJOITUKSEN SUHTEESTA....18
TUTKIMUSONGELMA....21
AIKAISEMPI TUTKIMUS 22
TUTKIJAN INTRESSISTÄ....32

III AINEISTO....35

TYMR-TILASTO 1 37
LOMAKEKYSELY JA TYMR-TILASTO 2 39
ARKISTOAINEISTO 40
HAASTATTELUT....41

IV ISÄKAPINAN SELITYSVOIMA 44

SOSIOEKONOMINEN TAUSTA 44
KOTIPAIKKA 48
POLIITTINEN TAUSTA. 51
MISTÄ SITTEN ON KYSYMYS? 55

V MITÄ TAISTOLAISUUS OLI? 56

TEORIA 58
ROMANTIIKKA 65
ORGANISAATIO....69
TRADITIO 71
VERRATTUNA MUIHIN? 75

VI VAIKEITA KYSYMYKSIÄ 78

SUKUPUOLI 78
NEUVOSTOLIITTO 81
TAKINKÄÄNTÄJÄT? 89

VII MÄÄRITTELYKAMPPAILU....95

YHTEENVETO 95
VALLAN MURROKSESTA VUONNA 2002....96
KAMPPAILIJAT? 101
KOMMENTTI....103

KIRJALLISUUS....106

LIITTEET....112

LIITE 1: TYMR-TILASTO 1:N KOKOAMISEEN KÄYTETTY KYSELYLOMAKE 112
LIITE 2: TYMR-TILASTO 1:N KOTIPAIKKAJAON PERUSTEET:....116
LIITE 3: TUTKIMUKSESSA KÄYTETTY SOSIOEKONOMINEN LUOKITUS.....117

I MYYTTI

> Miten kukaan saattoi uskoa, että kommunismi ratkaisee maailman ongelmat? Helposti. Taistolaisilla oli valmis vastaus kaikkeen. He tiesivät, ettei luonto saastu Neuvostoliitossa, koska luonto on kansan omistuksessa. He tiesivät, että kun kansa ottaa riistäjältä vallan, kaikki voivat hyvin.
> Seuraavilla sivuilla käydään läpi Suomen historian kiusallisimpiin kuuluvan liikkeen nousu ja tuho. Myös mukana olleet kertovat, miltä heistä nyt tuntuu. Kaduttaako, hävettääkö?
> Jotkut eivät halua puhua koko asiasta, jotkut kieltävät menneisyytensä, jotkut näkevät jäljelle jääneen jotain hyvääkin.[1]

Tässä tutkimuksessa etsin, mitä 1970-luvun opiskelijataistolaisuus oli ja miksi. Taistolaisuus on vaikea tutkimuskohde, koska käsite viittaa samanaikaisesti historialliseen ilmiöön ja voimakkaasti poliittiseen 2000-luvun myyttiin. Minuakin kiinnostaa 1970-luvun taistolaisuus, mutta kysymykseni nousevat siitä poliittisesta merkityskamppailusta, jota liikkeen ympärillä käydään vielä 2000-luvulla.

Konkreettinen liike on kuollut. Se surkastui lopullisesti jo yli viisitoista vuotta sitten. Kukaan ei enää tunnusta olevansa taistolainen. Monet eivät mielellään kerro sitä edes joskus olleensa. Anja Snellman kirjoittaa apeasti romaanissaan liikkeen lopun ajasta:

> Sosialistisen Opiskelijaliiton12. liittokokouksessa julistettiin vielä toiveikkaasti että uuden nuoren polven avulla pannan viimeinkin muutoksen tuulet puhaltamaan. *Voimat kokoon demokratian, tieteen ja tulevaisuuden puolesta!* Julistuksen jälkeen kuului salista vaimeita buuauksia ja kokousta seuraamaan tulleet lehtimiehet ja valokuvaajat nauroivat ääneen.[2]

[1] Kaisla 1996, 15.

Slavoj Zizek[3] pohtii kuoleman kaksinaisuutta. Sosiaalisilla yhteisöillä on taipumus muodostaa kuolemalle kaksi merkitystä: fyysinen ja symbolinen. Näkemyksen mukaan perinteinen monarkia ja Tom & Jerry -sarjakuvat perustuvat samaan fantasiaan. Ikään kuin fyysisen ja vahingoittuvaisen kehon sisällä olisi toinen, uudesti syntyvä ja luonnollisen rajat ylittävä.

Kun sanomme, että kuningas on kuollut, tarkoitamme, että kuninkuuteen liitetty fyysinen henkilö on reaalisesti kuollut. Kuitenkin koko se merkitysten ja symbolien kirjo, joka tästä ihmisestä teki kuninkaan, on ennallaan ja siirrettävissä johonkuhun toiseen. Kuningas on kuollut, mutta kuitenkin hän on edelleen toimintakykyisenä keskuudessamme.

Samaan tapaan piirrettyjen Tomin pää saattaa räjähtää tai hän voi jäädä katujyrän alle. Silti seuraavassa ruudussa Tom on taas ennallaan ja vahingoittumaton. Fyysinen kuolema ei tarkoita loppua. Jokaisen on kuoltava kahdesti, luonnollisen lisäksi myös merkityksen tasolla.

Taistolaiskirjoittelu ei ole vain myyttistä. Se saa suorastaan mystisiä piirteitä viittauksissa ”ikuisiin aaveratsastajiin, jotka ilmestyvät yöstä heti, kun synkkä menneisyys uhkaa unohtua.”[4] Aivan kuten Hamletin isä[5], on liike reaalisesti kuollut, mutta samalla symbolisesti vahvasti elossa.

Tässä luvussa kuvataan sitä taistolaisuutta, joka elää edelleen. 2000-luvun taistolaismyytin esimerkit on poimittu kolmesta tekstiryhmästä: kaunokirjallisista romaaneista, lehtiartikkeleista ja pitkästä sähköpostikeskustelusta. Tarkoituksena on esitellä joitakin vakiintuneita stereotypioita, jotka taistolaisuuteen nykyään liitetään.

---

[2] Snellman 1999, 181. Romaani viittaa vuoden 1979 liittokokoukseen Tampereella. Vaikka kuvaus on synkkä, paikalle kokoukseen oli tuolloin vaivautunut satoja opiskelijoita. Ks. Toimintaselostus 1979.
[3] Zizek 1989, 134.
[4] Ikuiset aaveratsastajat 2001, 2. Pääkirjoituksen yllä on kuva kansanedustajista Mikko Kuopasta ja Esko-Juhani Tennilästä. Molemmat nojailevat eduskunnan puhujatasoon keski-ikäisinä, vatsakkaina ja varsin vähän vaarallisen tai synkän näköisinä.

Seuraavassa taulukossa olen nostanut esille joidenkin keskeisten *romaanien* käsityksiä 1970-luvun taistolaisesta opiskelijaliikkeestä. Olen pyrkinyt etsimään teemoja, jotka jostakin syystä toistuvat useammassa kirjassa:

Kirja	**Bailut barrikadeilla**	**Paratiisin kartta**	**Agitaattorin morsian**	**Nuoruuden yliopistot**	**Sinun lapsesi eivät ole sinun**
Tekijä	S. Bruun	A. Snellman	R. Paalanen	R. Vartti	L. Honkasalo
Ilmestymisvuosi	2001	1999	1990	1992	2001
Taistolaisten tausta On yläluokkainen	**X**	**X**	**X**	**X**	**(X)**
Kertoja kuitenkin vas-Semmistolaiskodista			**X**	**X**	**X**
Taistolaiset ryyppää-Vät paljon	**X**		**X**	**X**	**X**
Miehet harrastavat Pöksylähetystä	**X**	**X**	**X**		
Naiset ovat rakkaus-Asioissa eksyneitä	**X**	**X**	**X**	**X**	
Vars. järjestötoiminta Oli ahdistavaa	**X**		**X**	**X**	
Päähenkilö kokenut Myöhemmin häpeää Tai syrjintää	**X**	**X**	**X**		**X**

[5] Shakespeare, Hamlet I, 4 & 5.

Romaanimuodossa ihmissuhteisiin liittyvä kerronta korostuu ja toisaalta liikkeen poliittinen ulottuvuus jää vähemmälle. Silti on hämmästyttävää, miten tietyt – muualla julkisuudessa suhteellisesti paljon vähemmän käsitellyt - teemat toistuvat tekstistä toiseen. Jonkin verran yhtäläisyyttä selittää tietysti se, että vaikka opiskelijataistolaisuus oli valtakunnallinen ilmiö, kaikki siitä kertovat romaanit sijoittuvat pääosin Helsinkiin, usein vielä muutaman neliökilometrin alueelle aivan Helsingin keskustaan. Kirjojen taistolaiskuvaan vaikuttaa myös kirjailijoiden henkilöhistoria: kaikki ovat kuuluneet liikkeeseen tai seuranneet sitä läheltä, Honkasalo tosin lapsen näkökulmasta.

Taulukon perusteella voi esittää yleistyksen, että romaanien taistolainen liike aiheutti rikkaista perheistä tuleville jäsenilleen ahdistusta, jota sitten pyrittiin lieventämään vilkkaalla seuraelämällä. Juhlinnan keskeisestä osuudesta huolimatta liike oltiin ilmeisesti koettu poliittisesti häiritseväksi, koskapa valtaosa kirjojen päähenkilöistä oli joutunut myöhemmin häpeämään tai selittelemään menneisyyttään.

Eri tekstityypit valottavat myytin eri puolia. *Lehtiartikkelit* olen valinnut siksi, että niissä taistolaiskeskustelun poliittisuus näkyy erityisen selvästi. Otanta ei ole systemaattinen. Olen poiminut kaikki taistolaisuutta käsittelevät artikkelit, jotka ovat näinä tutkimuksen vuosina tulleet vastaan.[6] Ajallista perspektiiviä on saatu aikaisempien tutkijoiden samalla tavalla kootuista leikekokoelmista.

Vapaavas-listan pitkä *sähköpostikeskustelu* tarjosi myös aivan erityisen aineiston.[7] Listakeskusteluja ei ole juurikaan käytetty tieteellisissä

[6] Käsittelytavasta johtuen säännönmukainen lehtien haravointi ei ole tarpeen. Käyttämäni lehtiartikkelit ovat vuosilta 1996-2002. Yhteensä niitä on kolmisenkymmentä. Mukana on tekstejä Aamulehdestä, Helsingin Sanomista, Iltalehdestä, Ilta-Sanomista, Kansan Uutisista, Kronikasta ja Tiedonantajasta. Laajuudeltaan ne vaihtelevat kahden kappaleen mielipidekirjoituksista monen sivun artikkeleihin.

[7] Vapaavas on poliittinen sähköpostikeskustelulista. Sen perustamisen motiivina on ollut vasemmistolaisen ajattelun kehittäminen. Sen isäntänä toimii vasemmistoliittolainen europarlamentaarikko Esko Seppänen. Suuri osa listan kirjoittajista on jollakin tapaa poliittisia toimijoita, puolueissa tai kansalaisjärjestöissä. Nimenomaan taistolaiskysymyksen suhteen keskustelijat tuntuvat valikoituneen siten, että kaikkein ilmeisimpiä perinteen jatkajia ja toisaalta ns. takinkääntäjiä ei juuri ollut.

tutkimuksissa. Se on sääli, sillä tekstin tuottajina listat ovat aivan oma lajityyppinsä. Väline suosii puheen tapaan suhteellisen lyhyitä ja valmistelemattomia kannanottoja. Toisaalta viestien kirjallinen muoto mahdollistaa yksityiskohtaisen kommentoinnin, johon keskusteluissa ei tavallisesti ylletä.

Raja julkisen ja yksityisen välillä on listakeskusteluissa usein hämärä. Ne rakentavat jäsentensä identiteettejä ja ihmissuhteita eri tavoin kuin muut kommunikaatiovälineet. Periaatteessa toisilleen tuntemattomat ihmiset väittelevät, riitelevät, vitsailevat, flirttaavat ja moralisoivat listoilla, samanaikaisesti julkisessa tilassa ja tuntemattomina.

Kun keskustelun aiheena on taistolaisuus, kysymys julkisuudesta nousee erityisen mielenkiintoiseksi: lista voidaan nähdä (valtaosin vasemmistolaisena) yksityisenä harjoituskenttänä, jossa kehitetään, testataan ja muokataan merkityksiä laajempaa julkisuutta varten. Listalla esiintyikin jo vuonna 2000 sellaisia näkemyksiä, jotka ovat yleistyneet lehdistössä vasta myöhemmin.

Mistä on pienet taistolaiset tehty?

Taistolaisuuden tarina alkaa lapsuudesta, kuten hyvillä tarinoilla on usein tapana. Sosioekonomisesta tausta mainitaan aina, liittyipä se muuhun tekstiin eli ei.[8] Koska taistolaiset tiedetään rikkaiden kotien kasvateiksi, on luontevaa selittää liike isäkapinaksi.

Teoriaa myöntelevät jopa ne ex-taistolaiset, jotka korostavat teorian pätemättömyyttä omalla kohdallaan. Jossain määrin kaikkien nuoruuteen varmasti liittyikin kapinointia: nuortaistolaiset olivat muiden ikäistensä

Taistolaisuus nousi listalla puheenaiheeksi oman yleisönosastokirjoitukseni jälkeen, ja osallistuin myös listalla mielipiteiden vaihtoon. Vuoden 2000 heinä-elokuun aikana listalaiset kommentoivat lähes kahdensadan sivun verran taistolaisuutta ja omaa suhdettaan siihen. Mukana oli yksityiskohtaisia muisteluita, mutta myös yrityksiä liikkeen synnyn ja merkityksen laajempaan arviointiin. Kirjoitteluun osallistui aktiivisesti kymmenisen internet-hahmoa.

tapaan saaneet kuulla tarpeeksensa tarinointia talvisodan sankareista ja uhrien muiston kunnioittamisesta.[9]

Myytin mukaan tyypillinen (opiskelija)taistolainen oli kotoisin keski- tai yläluokkaisesta perheestä, jossa kunnioitettiin valkoisen Suomen perinteitä ja vannottiin kodin, uskonnon ja isänmaan nimeen. Neuvostoliitto ja kommunismi kiehtoivat ja kiinnostivat, koska mikään ei olisi voinut järkyttää vanhempia enempää.[10]

> Sodan kokenutta keskipolvea nuorison vasemmistolainen romantiikka ärsyttää. Otto Ville Kuusisen seuraaminen on jyrkästi ristiriidassa edellisen sukupolven maailmankuvan kanssa.[11]

Sinikka Nopolan kertomuksen pääosassa on nuori, maailmasta tietämätön, taistolaisuuteen hurahtanut Tampereen yliopiston kirjallisuudenopiskelija. Hän on kovin innoissaan, kun kotiin on tilattu oikeita työläisiä – maalareita - tekemään remonttia. Isä vain käyttäytyy oudosti:

> Isäni puheessa oli oudon myönteinen sävy: ”Maalarin päivä alkaa aikaisin.”
> Pahinta oli työmiehen kanssa veljeilevä porvari! Veljeily hämärtää työväestön luokkatietoisuutta.[12]

Mitä taistolaisuus oli?

Kun taistolaisuudesta puhutaan julkisuudessa, keskustelun pohjana on voimakas ja negatiivinen myytti, jota eriasteisesti kiistetään tai myötäillään. Negatiivisen taistolaisuuden tarinan juuret löytyvät varmasti ajalta, jolloin taistolaisia oli oikeasti olemassa ja heitä vastaan käytiin kovaa

[8] Westö 1996, 106.
[9] Satu Hassi Kaislan haastattelussa 1996, 19.
[10] Koivisto 2001, 20.
[11] Räty 2001, 90.
[12] Nopola 2000, 24.

mielipidekamppailua.[13] Vuosien kuluessa yksittäisistä kielteisistä argumenteista on tullut vahva menneisyyden myytti.

Kuvaavaa on, että negatiiviseen myyttiin vedotaan, kun halutaan muistuttaa historian todellisesta laidasta. On tärkeää perustella yhä uudelleen, miksi liike oli paha. Ja vastaavasti, negatiivisen myytin haastajat haluavat korostaa toisenlaisia faktoja, jotta liike näyttäytyisi myönteisemmässä valossa.

Kokoomuslaisen kansanedustajan mielipidekirjoitus on niin valaiseva, että kopioin sen tähän lähes kokonaan. Kirjoittaja pelkää, että joku 1970-luvun historiaa tuntematon voisi romantisoida taistolaisuuden. Liikkeen vääränlainen muistaminen on niin vakava uhka, että aktiivipoliitikko löytää kiireiltään aikaa kuvailla ”todellista” menneisyyttä.

> Taistolaiset ylistivät ja ihailivat kritiikittömästi Neuvostoliittoa ja Itä-Saksaa ja pyrkivät kumoamaan Suomen yhteiskuntajärjestyksen sosialismin tieltä. Minkä puolesta he siis toimivat?
>
> Totalitarismin ja puoluediktatuurin puolesta monipuoluedemokratiaa vastaan.
>
> Ihmisoikeuksien riistämisen ja toisinajattelijoiden vangitsemisen ja mielisairaaloihin sulkemisen puolesta ihmisoikeuksia ja mielipidevapautta vastaan.
>
> Omalle kansalle valehtelun, sensuurin ja aivopesun puolesta moniarvoista ja vapaata tiedonvälitystä vastaan.
>
> Piikkilanka-aitojen ja omien kansalaisten muurille tappamisen puolesta ihmisten vapaata liikkumista vastaan.
>
> Poliittisen ilmiantamisen ja urkinnan puolesta henkilökohtaista vapautta vastaan.
>
> Itä-Euroopan maiden miehittämisen ja alistamisen puolesta kansojen itsemääräämisoikeutta vastaan.
>
> Keskusjohtoisen ja puolueelle alistetun kulttuuri- ja taide-elämän puolesta tieteellistä ja taiteellista vapautta vastaan. Tämä on hyvä

[13] Muun muassa Ben Zyskowicz on viime aikoina tilittänyt sitä, kuinka vaikeaa oli tehdä oikeistolaista politiikkaa vasemmistolaisen hegemonian alla, kun porvaritkin lauloivat työväenlauluja. Snellman 2002a, D4.

> muistaa, kun uusi äärivasemmisto ja osa vanhoista stalinisteista pyrkivät jälkeenpäin romantisoimaan taistolaisten tavoitteita.[14]

Olen alleviivannut kuvaavimmat rinnastukset. Niiden pohjana on usko, että taistolaisuuden tärkein piirre oli pyrkimys saattaa (paha) sosialismi (hyvän) länsimaisen demokratian tilalle. Sitaatin lopussa oleva viittaus antaa kohtuullisen suoraan ymmärtää, että taistolaisen mielestä massamurhakin saattaisi olla nasta juttu.

Valtamedian ja erityisesti sen keltaisen lehdistön suosima taistolaisuuden perusmyytti on tarina liikkeestä, jossa pienten uskonlahkojen dogmatismi yhdistyi väkivaltaiseen pakottamiseen ja totalitarismin ihannointiin. Taistolainen liike halutaan sijoittaa jollekin muulle elämänalueelle, ei politiikan piiriin.[15] Viittaukset lahkolaisuuteen, yhteistyö-kyvyttömyyteen ja epäitsenäisyyteen toistuvat säännöllisesti:

> Samalla jäätiin jälkeen yleisestä yhteiskunnallisesta kehityksestä. Kaikki varsinaiset uudistusehdotukset leimattiin hoiperteluksi. Taistolaisjohdolle kelpasi enää vain puhdas vanhakantainen liturgia jossa kunnia-asemassa ylistys Neuvostoliittoa kohtaan.[16]

Uskonnonomaisiksi voitaneen laskea myös ne tekstikohdat, joissa taistolaisuus kuvataan ensisijaisesti sotaisan, uhrimieltä vaativan ja luovuuden kieltävän luokkataisteluoppinsa kautta. Erityisesti opiskelijaliike halutaan nähdä äärimmäisyyksiin menevänä ”hurmahenkisenä” lahkona[17] Kerrontaan kuuluvat muistelut ”puolueen sotilaan” ja ”työväenluokan etujoukon” kaltaisista termeistä. Puhe väkivaltaisesta liikkeestä on tuttu jo 60- ja 70-lukujen taitteesta, jolloin tulevia taistolaisia[18] kutsuttiin stalinisteiksi.

[14] Zyskowicz 2002, 4.
[15] Helmisaari 2000.
[16] Salo 2000.
[17] Aittokoski 2000, D4.
[18] Tiettävästi taistolaisuuden käsite syntyi vasta hieman myöhemmin.

Tulkintani mukaan joissakin 2000-luvun teksteissä esiintyvät viittaukset vakavaan teoreettisuuteen ja etsimiseen haluun ovat nähtävissä vastauksena lahkolais-syytöksiin. Taistolaiset kuvataan totuuden puolustajina ja akateemisen maailman uudistajina aitoon fennomaaniseen henkeen. Usko tieteelliseen maailmankatsomukseen ja ihmisen kykyyn ratkaista ongelmat oikeanlaisen tieteen avulla nousee tavaksi tehdä liikettä ymmärrettäväksi. Tandem, Vamokap ja lukuisat marxilaiset opintopiirit mainitaan.[19]

Myönteisemmin suhtautuvat tekstit tunnistavat nuortaistolaisuuden mielellään jatkumona (yleisesti positiiviseksi koetulta) 60-luvulta. Murhanhimoisen perusmyytin vastakohdaksi korostetaan rauhaa, ystävyyttä ja solidaarisuutta liikkeen kantavina voimina. Tärkeää on kuvata taistolaisuus nuorten idealistien pyrkimyksenä kohti parempaa ja oikeudenmukaisempaa maailmaa.

> Hyvää siinä oli aito radikalismi ja taistelu tasa-arvon ja demokratian puolesta. Saavutuksiakin tuli. Opiskelu korkeimmalla tasolla mahdollistui myös työväenluokkaiselle nuorisolle[20]

Omituista on, että niin monet pitävät tärkeänä erikseen muistuttaa, että Suomessa ei menty väkivaltaisuuksiin. Omituista se on siksi, että luulisi mistä tahansa liikkeestä löytyvän muutakin positiivista kuin että kukaan ei tiettävästi kuollut. Omituista se on kuitenkin ennen muuta siksi, että asiasta täytyy erikseen muistuttaa.

> Muualla Euroopassa 1960-luvun anarkistinen sosialismi kääntyi 1970-luvulla terrorismiksi. Suomessa alettiin tehdä teoriaa, istuttiin lukuisissa kokouksissa, joita [Matti] Hyvärinen kuvaa täysin

[19] Tandem ja Vamokap olivat suurimpia akateemisen marxilaisbuumin projekteja. Teorian puolustuksesta katso Juha Sihvolan lausahdus Jaakko Tahkokallion haastattelussa.

[20] Mäntylä 2000. Listakirjoittelun luonne vaatii nopeaa ja suhteellisen huoletonta kirjoittelua. Varmasti siksi asiavirheitä sattuu sellaisillekin kirjoittajille, jotka ovat perehtyneet asiaansa. Mies ja ääni –periaatteen liittäminen opiskelijataistolaisuuteen on siinä mielessä virheellistä, että alun perin sitä ajoi laaja opiskelijarintama, vaikka SOL pitikin tavoitteesta kiinni muita kauemmin. Jorman mainitsema korkeakouluopiskelijoiden sosioekonomisen pohjan laajeneminen voidaan nähdä yhtä hyvin taistolaisuuden syyksi kuin seuraukseksikin: sen mahdollistanut lainauudistus edelsi vain hieman opiskelijataistolaisuuden syntyä ja on saman vasemmistolaisbuumin tulosta.

> todellisuudelle vieraiksi ja aivan absurdeiksi. Mutta toisaalta ketään ei täällä tapettu.[21]

Opiskelijataistolaisuudessa nähdään olennaisena usko yleisen ja yhtäläisen demokratian kaltaisiin akateemisen yhteisöllisyyden ihanteisiin. [22] Halutaan muistaa ja muistuttaa, kuinka vaarattomia sittenkin oikeastaan oltiin. ”Puheet olivat kauhean epäparlamentaarisia mutta toiminta parlamentaarista. Vallattiin järjestöjä ja tehtiin valtavasti vaalityötä.”[23] Lähes jokaisesta myönteisestä puheenvuorosta voidaan lukea, että se on tarkoitettu vastineeksi johonkin yleisesti tunnettuun totuuteen.[24]

Myönteinen taistolaispuhe asettaa SKP:n vähemmistösiiven osaksi suurta hyvinvointiyhteiskunnan rakennusprosessia. Taistolaisten vuosien ponnistukset vaikuttavat edelleen kansanterveyslain, peruskoulun ja päivähoidon kaltaisissa instituutioissa. Siis yksinkertaisesti: ”Suomessa ei nähdä nälkää koska siellä on ollut 70-luvun vasemmistopolitiikka...”[25]

Sen sijaan nuoriso- ja opiskelijaliikkeelle ei tunnu löytyvän myönteistä poliittista merkitystä. Politiikan sijaan muistellaan nostalgisesti, miten ”parempaa koulua kokoustekniikkaan ja muihinkaan konnankoukkuihin ei ole ollut, kuin sinipaitaisessa opiskelija/nuorisoliikkeessä touhuaminen.”[26]

Myönteisen tai kielteisen aatteellisen kuvauksen ohella esiintyykin myös toinen alue, jolla käydään keskustelua nuortaistolaisuuden perusolemuksesta. Puhe hauskanpidon liikkeestä saattaa itsessään olla myönteistä tai kielteistä, mutta kokonaisuudessaan se on suhteutettava lahkolaiseen taistolaismyyttiin ja nähtävissä haasteena väitteelle ideologian keskeisyydestä.

---

[21] Kaisla 1996, 20.
[22] Isomäki 2000.
[23] Satu Hassi Karin haastattelussa 2001, 9.
[24] Koivistoinen 2000.
[25] Haapiainen 2000.
[26] Huovinen 2000.

Vaikka taistolaisten kannatus jäi maanlaajuisesti opiskelijavaaleissa aina pienemmäksi kuin kokoomuksella, he leimaavat karismaattisten johtajien ja hyvien puhujiensa glorialla tai varjolla koko 70-luvun kuvaa. Hauskanpidon taistolaispuhe on täynnä muistelua laululiikkeestä, parhaista bileistä, kauneimmista tytöistä ja pitkistä keskusteluista hämärissä ravintoloissa.

> Taistolaiset liittivät yhteen poliittisen työn, järjestötoiminnan ja seuraelämän. Taistolaiset seurustelivat keskenään ja rakensivat itselleen oman, eristyneen maailman. [...] Taistolaisten intohimo lienee ollut politiikasta puhuminen. Ja mikäs sen mukavampaa kuin puhua siitä saman henkisessä seurassa vaikkapa punkkupullon äärellä.[27]

Hauskanpidon taistolaispuheen yhtenä funktiona on vähätellä poliittisen liikkeen poliittista luonnetta. Se ei kuitenkaan estä antamasta myös tälle tarinalle myyttisiä mittasuhteita. Nuorisokulttuurin sijaan voidaan kaivaa esille keskiaikaisen inkvisition noitatunnustuksiin assosioituvat elementit: piittaamaton juopottelu ja mässäys, huoruus, siivottomuus ja turmeltuneisuus.

> Keittiön pöydällä on pukkijalkojen päälle nostettu ovi. Pöydälle on levinnyt tupakan tuhkaa, patonginmurusia, punaisia renkaita viinilaseista. Pöydän ääressä istuu toistakymmentä parikymppistä opiskelijaa. Egri Bikaveria ja Rioja Tintoa on vielä. [...]
>
> Pirjo näyttää ahdistuneelta. Flirttaileehan hänen paras ystävänsä Marja-Liisa hänen poikaystävänsä kanssa. Mitäpä Pirjo voisi sanoa. Mustasukkaisuus osoittaisi porvarillista omistamisen halua. Sosialismissa kaiken kuuluu olla yhteistä.[...]
>
> Marja-Liisa makaa kasteisella nurmella haarat levällään, varpaat kohti taivasta sojottaen, ja huohottaa. Puu ei tarjoa pienintäkään näkösuojaa, ja kesäyö on valoisa. Sama se, Marja-Liisa ajattelee. Vähän epämukavaa ja hiukan yhdentekevää.[28]

[27] Luukkanen 2000.
[28] Räty 2001, 90.

Sama tapahtuma voidaan mystifioida toisessa lehdessä aivan päinvastoin, kertoa vallankumoustarina taistolaisnuorten elämästä täynnä estotonta toveruutta ja aitoa pyrkimystä luopua itsekkäästä ja yhteisöllisyyden kadottaneesta keskiluokkaisuudesta.

Puhe taistolaisuudesta nuorten vaarattomana hauskanpitona on monesti sävyltään lämmintä ja ymmärtävää. Mahdollisille poliittisille ylilyönneille myhäillään, ja liikkeen todellinen sisältö halutaan nähdä jossakin aivan muualla. ”Eipä tuota älynnyt oikein antautua tuolle [pöksy]lähetystyölle, kun täällä on niin paljon lestadiolaisia ja heihin ei oikein saanut otetta”[29]

Myös hauskanpitoa korostava puhe taistolaisesta kulttuuriliikkeestä on kuitenkin kannanotto puolesta tai vastaan. Se on suhteutettava muuhun keskusteluun, jossa liike ymmärretään useimmiten enemmän tai vähemmän vakavaksi poliittiseksi toimijaksi ja sen jäsenet vastuullisiksi radikaaleiksi. Ilmiön ymmärtäminen vain nuorison taipumukseksi juoda, naida ja laulaa on ehkä ex-nuortaistolaisille poliittinen synninpäästö, mutta myös loukkaus: monet heistä haluavat itse muistuttaa, että toiminnan taustalla oli enemmän punaista aatetta kuin vain rintanapit.

Missä he ovat nyt?

Missä ovat taistolaiset nyt? Mitä on tapahtunut heidän arvomaailmalleen? Mikä nyt on se kanava, jonka avulla voi vaikuttaa? Jos taistolaisesta 70-luvusta kirjoitetaan paljon, vähintään yhtä kiinnostavalta näyttää (ex-)taistolaisten nykyisyys. Jotta tarina liikkeestä olisi täydellinen, se ulotetaan usein omaan aikaamme. Ja kuten arvata saattaa, negatiivinen peruskertomus päättyy takkinsa kääntäneisiin selkärangattomiin.

> Vailla joutavia menneitten murehtimisia tuntuvat selviytyneen kulttuuri-ihmiset, laulajat ja näyttelijät, kirjailijat ja kuvataiteilijat. He olivat niin täydellisen taistolaisia, että kulttuurityöntekijöiden

[29] Huovinen 2000.

> liitto kokosi heistä riveihinsä 700. Nyt he 50-vuotispäivähaastatteluissaan vähättelevät tiedostavaa nuoruuttaan mitäs me taiteilijat –asenteella, jolla täydellinen typeryys ennenkin on kuitattu.[30]

Takinkääntäjällä tarkoitetaan ihmistä, joka hylkää aatteensa tai kieltää menneisyytensä paremman urakehityksen tai muun henkilökohtaisen edun vuoksi. Nimitystä käytetään Suomessa yleisimmin juuri ex-taistolaisista. Ihmetellään, kuinka totaalisesti taistolaiset hävisivät julkisuudesta joskus 80-luvun puoliväliin mennessä.[31]

Totta varmasti onkin, että monet ex-taistolaiset eivät mielellään anna haastatteluja menneisyydestään. Tai jos antavat, varovat kertomasta muiden 70-luvun toverien henkilöllisyyttä.

> Moskovan koulu on Hoikkalan mielestä edelleen ”sen verran delikaatti asia”, ettei hän halua luetella kurssitovereittensa nimiä.
> Virka-asemia kylläkin:
> Yksi on yhteiskuntapolitiikan dosentti, toinen Suomen Akatemian erään huippuyksikön johtaja, kolmas maailmalla arvostettu **Bahtin**-kääntäjä, neljäs sosiologian dosentti.
> Muut ovat venäjän opettaja, yliopiston jatkokoulutuskeskuksen suunnittelija, toimittaja, kuvaamataidon opettaja, kirjapainotyöntekijä ja paperityöläinen.
> Kaikki ovat sopeutuneet: kukaan ei sortunut viinaan tai vetänyt itseään hirteen – sellaisiakin kohtaloita ideologinen pettymys on saanut aikaan.[32]

Yleisenä oletuksena on, että taistolaiset – ja tässä assosiaatio kiinnittyy ilmeisesti juuri opiskelijaliikkeeseen – ovat selviytyneet elämässään sen verran hyviin asemiin, että menneisyydestä sen vuoksi mieluummin vaietaan. Oletetusta vastauksesta riippumatta kaikkia näyttää kiinnostavan kysymys, ”missä he ovat nyt?”:

[30] Kaisla 1996, 18.
[31] Kaisla 1996, 17.

> Liikkeen johtohahmot ovat kadonneet, on alkoholismia ja vieläkin surkeampia kohtaloita. Suurin osa sairastui jos ei muuhun niin järjestökammoon. Alemman tason aktivistit ovat menestyneet suomalaisessa yhteiskunnassa johtajiaan paremmin. Poliitikkona kokonaan uuden uran loi vain punaisesta vihreäksi muuttunut Satu Hassi.
> Parhaiten menestyneet ovat korkeakouluissa tai mediassa.[33]

Kysymys on perusteltu, kun lähtötilanne otetaan huomioon: liikkeen myötä yliopistoista valmistui ensimmäistä kertaa massoittain vasemmistolaisiksi tunnustautuvia opiskelijoita. Aikaisemmin yliopistoinstituutio oli lähes säännönmukaisesti oikeistolaistanut myös ne opiskelijat, jotka tulivat vasemmistolaisista kodeista. Nyt oli aiheellista epäillä, että mekanismi ei enää toiminut.

Ja mitä se sitten merkitsee, jos yliopistot valmistavat vasemmistolaisia maistereita? Se merkitsee, että ensimmäistä kertaa Suomen historiassa tänne voi syntyä vasemmistolaista keskiluokkaa.

Kenties juuri tähän liittyykin se, että taistolaiskeskustelussa on tuotu esille voimakas (itsensä-) tuomitsemisen tarve. Kalevi Suomela on sitä mieltä, että niin 30-luvun äärioikeistolle kuin 70-luvun äärivasemmistolle on esitettävä kysymys, paljonko he tiesivät kannattamansa aatteen nimissä tehdyistä rikoksista. Ainakin 70-luvulla Neuvostoliiton rikoksista tiedettiin. Siksi taistolaiset ansaitsevat hänestä tuomion.[34]

Entiset taistolaiset ovatkin sitten tilittäneet muistojaan julkisesti. Monet ovat nähneet menneisyyden aatteellisuuden vain sokeana jaksona tai nuoruuden hairahduksena. He katuvat ja kääntävät takkiaan. Ohjaaja Riikka Tannerin

---

[32] Virkkula 1999.
[33] Kaisla 1996, 18.
[34] Suomela 2001, B5.

mielestä ”taistolaisten takinkääntö ja itseruoskinta merkitsivät paluuta demokratian kannatukseen.[35]

> Liityin puolueen nuorisoliikkeeseen ja opiskelijaliittoon. En tajunnut, mihin lähdin mukaan. Oma häpeäni tänä päivänäkin on, etten ottanut siitä paremmin selvää, Riikka Tanner sanoo nyt. [...] Voimaa ja ystäviä, niitä liike tarjosi. Meillä oli utooppinen haave paremmasta maailmasta. Utopia, joka lopulta johti vain itsekritiikkiin ja krapulaan, Tanner hymähtää.[36]

Riikka Tanner on Suomen tunnetuimpia katujia. Hänelle taistolaisuus oli ”hullu, lahkomainen, lähes uskonnollinen liike, järjestäytynyt massapsykoosi”. Liikkeestä irrottautuminen on vaatinut lukuisia lehtihaastatteluja ja yhden dokumentinkin. Tanner ei halua hyväksyä tai edes ymmärtää menneisyyttään. Puoluepolitiikan kanssa hän ei omien sanojensa mukaan halua olla enää tekemisissä.[37]

Tanner ei kuitenkaan ole ainoa. Esimerkiksi nykyisin SAK:n johtopaikoilla vaikuttava Matti Viialainen kutsuu menneisyyttään stalinismiksi. Hänelle taistolaisuus on tragedia, josta suomalainen vasemmisto ei ole vieläkään toipunut.[38] Ja myös muut kuin entiset taistolaiset pitävät tarpeellisena tilittää julkisuudessa 70-luvun taistolaistraumojaan. Jukka Kuoppamäki valittaa olleensa Sininen ja valkoinen –kappaleen vuoksi ”suvaitsemattoman taistolaisuuden” ”mielipideterrorin uhri”.[39] Päätoimittaja Yrjö Rautio kerää sääliä onnettomalla tarinalla enemmistöläisestä nuoruudestaan, kun kauniit taistolaistytöt eivät antaneet.[40]

Toisaalta on myös niitä, jotka vastaavat toisin kuin odotetaan, jotka kieltäytyvät katselemasta menneisyyttään tummentavien lasien läpi. Kristiina Halkola julistaa hilpeästi olevansa edelleen ”kommunisti,

[35] Nikander-Ruuth 2002, 4.
[36] Nikander-Ruuth 2002, 6.
[37] Nikander-Ruuth 2002, 6-7. Dokumentista Peltola 1988.
[38] Kaisla 1996, 20.
[39] ”Olin mielipideterrorin uhri” 2000, B25.
[40] Rautio 2002, 5.

rakkautta kiireestä kantapäähän".[41] Jännite kysymyksen ympärillä säilyy, kun julkisuus vuorotellen vahvistaa negatiivista taistolaismyyttiä ja tuo sitten parrasvaloihin ex-taistolaisen, joka hämmentää kieltämällä kääntäneensä edes pipoa.

Miksi taistolaisia sitten vaaditaan katumaan?

Taistolaiset samastuivat toki Neuvostoliittoon, mutta ensisijaisesti omaan suomalaisen kommunismin traditioon. Se ei ollut puhdistajien vaan puhdistettujen historiaa. "Suomalaisen kommunistin vastuu on aika pieni, sillä pienet kansat tekevät pieniä virheitä", kuten 70-luvun taistolaisälykkö ja kansanedustaja muistuttaa.[42]

Julkisen tilitysvaatimuksen tehtävä onkin ehkä aivan muualla. Puolustusasemissa oleva syytetty ei ole uskottava todistaja omassa asiassaan. Näin siis ex-taistolaisten lausunnoista tehdään epäluotettavia, ja keiden kertomukseen me voimme sen jälkeen uskoa?

Tietysti heidän, jotka eivät olleet liikkeessä mukana. Käytännössä siis sellaisten aktiivitoimijoiden, jotka tuona politisoitumisen aikakautena kuuluivat johonkin toiseen, kilpailevaan ryhmittymään.

[41] Lehtonen 2001, 20. Ks. myös Kaisla 1996, 21.
[42] Seppo Toiviainen Snellmanin haastattelussa 2000, D2.

II NÄKÖKULMA

Myytin ja historiankirjoituksen suhteesta

Historiallisen tutkimukseni lähtökohta ja päämäärä on 2000-luvun myyttien ympärillä käytävässä määrittelykamppailussa. Osittain kuvaan menneisyyttä sellaisten lähteiden – siis 2000-luvulla tehtyjen haastattelujen – kautta, jotka ovat itse paljon myöhemmin syntyneitä ja vahvasti sidoksissa oman aikamme taistolaispuheeseen.

Myytti on tarina, jossa on aina paljon faktaa, mutta myös paljon tarkoituksenmukaista fiktiota. Myytti on kollektiivinen kertomus, joka heijastelee jaettua arvomaailmaa ja usein palvelee vallitsevan asiaintilan pysyvyyttä.[43] Myytin ja tieteellisen historiantutkimuksen raja ei kuitenkaan ole raja faktan ja fiktion välillä. Kysymys on menneisyyden tulkinnoista, joista toiset ovat perustellumpia kuin toiset.

2000-luvun taistolaisuus on erityisen vahva ja kiistanalainen myytti. On oikeutettua puhua jopa useammasta keskenään ristiriitaisesta taistolaisuuden tarinasta. Niitä ei voi arvottaa totuudellisuuden suhteen, ja kuitenkin ne puhuvat kaikki realismin eetoksella ja toisaalta toistensa totuudellisuutta vastaan.

Tieteellisen historiankirjoituksen kannalta myytti on usein anakronismia, sosiaalisten identiteettien kannalta välttämättömyys. Tämä näkyy siinä, miten taistolaisuuden tarina kertoo enemmän omasta ajastamme kuin 1970-luvusta. Meillä on taipumus muistaa menneisyydestä ne asiat, jotka selittävät tai palvelevat nykyisyyttä.[44] Jos taistolaisuus olisi vain historiallinen ja historiassa merkittävä ilmiö, siitä ei puhuttaisi lainkaan.

[43] Mylly 1989, 156-157 & Samuel & Thompson 1990, 6.

Myytti löytyy periaatteessa minkä tahansa historiallisen lähteen takaa. Eniten siitä keskustellaan kuitenkin suullisten lähteiden, usein huomattavasti myöhemmin syntyneen muistitiedon kohdalla. Kysytään, missä määrin myöhemmin muisteltu menneisyys voi olla totuudellista.

Esimerkiksi taistolaisista kertovan romaanikirjallisuuden osalta voidaan varmasti sanoa, että sen antama kuva ilakoivista eliittiperheiden lapsista[45] on tilastotieteilijän näkökulmasta käyttökelvoton. Arkijärjelläkin selviää, että kaikkien tuhansien rivijäsenten vanhemmat eivät voineet olla aatelisia, eivät edes ylempää keskiluokkaa: rikkaita nuoria ei kerta kaikkiaan ollut Suomessa niin montaa.

Sen sijaan voidaan olettaa, että 1970-luvun jälkeen merkittäviin asemiin nousseista taistolaisista suuri osa tuli (Helsingin) sosioekonomiselta taustaltaan yläluokkaisista osastoista. Juuri he ovat olleet siinä asemassa, että kykenevät luomaan myyttiä tai ainakin toimimaan sen innoittajina. Heidän kokemuksessaan Sosialistisen Opiskelijaliiton elitistinen tausta on totta. Heillä on ollut halua tai näkyvyyttä muuntaa kokemuksensa yleiseksi myytiksi.

Vaikka myytti toisinaan olisikin yksityiskohtien osalta hyvinkin tarkka, sen todellinen vahvuus on siis siinä, mitä se kertoo subjektiivisesta tai jopa tiedostamattomasta.[46] Elizabeth Tonkin kirjoittaa:

> [N]iin kauan kuin realismi on historiankirjoituksen ennakko-oletus, se ymmärretään liian helposti myytin vastakohdaksi. Historioitsijat kyllä tunnistavat myytin menneisyyden kuvaukseksi, mutta tavallisesti vain kunnollisen historiankirjoituksen vaihtoehtona. Mielestäni tämä kahtiajako on purettava.[47]

---

[44] Tonkin 1990, 25.
[45] Esim. Bruun 2001, 75.
[46] Samuel & Thompson 1990, 6.
[47] Tonkin 1990, 25.

Tonkinin mukaan meidän tapamme ymmärtää menneisyyttä vaikuttaa nykyisyyteemme. Tässä suhteessa suullinen ja kirjallinen historia eivät eroa toisistaan. Teemme valintoja tulevaisuutta varten menneisyyden – tai siis ymmärtämämme menneisyyden – pohjalta. Käsityksemme historiasta kertoo, mitä meidän tulisi välttää. Se myös auttaa meitä hahmottamaan yhteiskuntaa.[48]

Myytit siis kannattaa ottaa vakavasti, koska ne antavat historiaan aivan uuden näkökulman. Sen sijaan, että tyytyisimme tallettamaan historiaa kirjoihin tai arkistolaatikoihin, voimme ymmärtää sen aktiiviseksi, alati menneisyyden ja nykyisen, objektiivisen ja subjektiivisen välillä liikkuvaksi tarinaksi. Historiallinen myytti ei ole vain menneisyyttä, se syntyy ja peilautuu suhteessa kulttuurisiin oletuksiimme.[49]

Tähän liittyy perimarxilainen käsitys siitä, miten nykyisyys kantaa aina mukanaan menneisyyden olennaisimpia piirteitä: vaikka aiempaa yhteiskuntaa ei voida rekonstruoida sellaisenaan, se ei ole ongelma. Nykyisyyden kannalta olennaisin on jättänyt lähteitä ja siten löydettävissä. Marxilaisessa ajattelussa menneisyyttä voidaan tutkia vain nykyisyyden kautta, ja toisaalta menneet yhteiskunnat antavat niukasti viitteitä nykyisyyden kartoittamiseen.[50]

Sanonnan mukaan historia on aina vallassa olijoiden historiaa. Ne, joilla on lupa muistella tai kirjoittaa historiaa, määrittelevät sen totuuden. Sama toimii myös toisin päin, kuka hallitsee menneisyyttä, on yleensä myös vallassa. Useat samanaikaiset historian tulkinnat kertovat tavallisesti myös vallan murroksesta: jonkin ideologian asema on heikentymässä ja se antaa muille enemmän tilaa.

[48] Tonkin 1990, 25.
[49] Samuel & Thompson 1990, 5.
[50] Marx 1975, 46-47 & Gramsci 1975, 115.

Tutkimusongelma

Täydellinen tuho – toinen kuolema – on mahdollinen vain, kun kuolema tapahtuu myös merkitystasolla. Taistolaisuuden kohdalla se edellyttäisi 1970-luvun neutralisoitumista, menneisyyden muuttumista menneisyydeksi. Kuitenkin vielä vuosikymmenten jälkeenkin oma poliittinen passiivisuus saa romaanin ex-taistolaisen päähenkilön tuntemaan itsensä petturiksi.[51]

Tässä työssä puhutaan nykyisyydestä ja menneisyydestä. Aloitin nykyisyydestä, koska kuten tavallista kysymys määräytyy nykyisyydestä. Vain edellä kuvaamaani taistolaisuuden tarinaa vasten on ymmärrettävää, miksi juuri tietyt taistolaisten elämänkaaren kohdat ovat meistä kiinnostavia.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole antaa lopullista vastausta kysymykseen, mitä taistolaisuus todella oli. Sen sijaan kykenen osoittamaan, että aikalaislähteistöön perustuvan tutkimuksen valossa nykyiset käsitykset liikkeestä ovat vahvasti kyseenalaisia.

Käsittelen ennen kaikkea opiskelijataistolaisuutta. Keskittyminen siihen on perusteltua, useammastakin syystä: Ensinnäkin nimenomaan yliopistoissa 1960-luvun lopun vasemmistolaisuus ja sen kanavoituminen taistolaiseen liikkeeseen olivat ratkaiseva murros. Siksi liikkeestä muistetaan usein juuri sen opiskeleva siipi.

Toinen perusteeni on käytännöllinen. Taistolainen opiskelijaliike tuotti itsestään valtavat määrät huolellisesti laadittua arkistomateriaalia. Siten opiskelijoista on muita helpompi löytää tutkimusongelman kannalta relevanttia aineistoa.

Kolmas ja tärkein valintaperuste liittyy nykyjulkisuuden välittämään kuvaan taistolaisuudesta. Koska 1970-luvun vasemmistolaiset opiskelijat aikanaan valmistuivat ja siirtyivät työelämään, kuuluvat monet heistä tällä hetkellä siihen keskiluokan kirjalliseen osaan, joka tuottaa suurimman osan

[51] Paalanen 1990, 178.

julkisuuden teksteistä. Siksi ex-opiskelijataistolaiset ovat se ryhmä, jonka menneisyys kiinnostaa julkisuutta eniten ja joiden tausta on kenties poliittisesti arkaluontoisin.

Koetan selittää aikalaismateriaalin avulla, miksi juuri taistolaisuus saavutti valta-aseman ja miksi nuoret toimivat liikkeessä, mistä he tulivat ja keitä he ovat nyt. Osoitan, että ainakin yhden SOL:n alajärjestön lähteiden valossa opiskelijataistolaisuus näyttäytyy erilaisena kuin mistä puhutaan. Sen jälkeen kysyn, miksi sitten taistolaisuudesta puhutaan niin kuin puhutaan.

On ehkä tarpeen vielä erikseen korostaa, että erottelu ”historialliseen” ja ”myyttiseen” taistolaisuuteen ei ole erottelu faktan ja fiktion välillä. Historiantutkimuksellisen osion tarkoituksena on osoittaa, että aikalaislähteiden valossa taistolaisuus oli paljon muutakin kuin mistä oma aikamme liikkeen muistaa. Materiaalia olisi ollut moneen tarinaan. Vain joitakin niistä kerrotaan edelleen.

Aikaisempi tutkimus

Taistolaisesta opiskelijaliikkeestä ei juurikaan ole tehty historiallista tutkimusta, Lukuisten olemassa olevien tutkimusten kysymyksenasettelu on keskittynyt yleensä muuhun kuin itse liikkeeseen. Jotakin kuitenkin löytyy, ainakin taistolaisuudesta yleisemmin.

Varhaisin historiallinen tutkimus lienee Kimmo Rentolan artikkeli nuortaistolaisuuden syntyvaiheista. Hän osoittaa, kuinka sopivassa poliittisessa ilmapiirissä muutaman hengen ryhmän onnistui nostattaa taistolainen organisaatio lähes koko Etelä-Suomeen. Leniniläisen etujoukkoteorian mieleen tuova tutkimus kuvaa sitä, kuinka osastoja alkoi nousta järjestään Helsingistä lähtien junaradan varteen.[52]

[52] Rentola 1990.

Rentola on ainoita, jotka ovat tutkineet järjestöä myös aikalaislähteistön avulla. Esimerkiksi äskettäin paljon julkisuutta saanut Matti Virtasen väitöskirja tukeutuu lähinnä myöhempiin tutkimuksiin ja muistelmiin. Siten oma järjestökentän kokemusta painottava lähestymistapani on aivan päinvastainen kuin Virtasen taistolaisanalyysissa – muistelmiahan kirjoitetaan lähinnä johtajista.

Virtanen on kehitellyt aineiston edustavuuden käsitettä. Hänen mukaansa myös laadulliseen materiaaliin nojaavalla tutkimuksella on valittavanaan erilaisia edustavuuden malleja.

Perinteisesti laadullisia aineistoja hyödyntävät tutkimukset ovat perustuneet ajatukseen, jonka mukaan suppea tutkimusyksiköiden määrä antaa mahdollisuuden perehtyä ilmiön osatekijöihin syvällisemmin. Jos erässä polkupyöränlamppuja on valmistusvirhe, vian löytämiseksi kannattaa tutkia mieluummin yksi lamppu kunnolla kuin kaikkia päällisin puolin.

Samaan ajatteluun perustuu myös oma työni. Oletan, että erään SOL:n jäsenjärjestön tutkiminen valottaa kuvaa SOL:sta myös laajemmin. Ruohonjuuritason tutkimista pidän tärkeänä, koska suurimmalle osalle jäsenistöä juuri perusosastot olivat tärkein toimintakenttä. Heidän aikalaiskokemuksensa ja myöhempi muistelunsa palaa perusjärjestöön, siellä touhuttiin ja sen kautta koko liike koettiin niin tärkeänä. Oletan siis, että edustavimman kuvan taistolaisesta opiskelijaliikkeestä saan tutkimalla edes yhdeltä kohtaa sen järjestöllistä arkea.

Virtanen kuitenkin katsoo, että erityisesti järjestötutkimuksessa on myös toinen laadullisen edustavuuden mahdollisuus: organisaation sisäinen valinta. Samalla tavoin kuin eduskunnasta puhutaan Suomen kansana pienoiskoossa, myös järjestöt valitsevat johtoonsa henkilöitä, joiden ajatukset tai toiminta saavuttavat jäsenistössä kaikupohjaa. Virtasen mukaan liikettä pienoiskoossa voi tutkia tutkimalla sen johtoa.[53]

Virtanen kehittelee valinnaisen edustavuuden ideaa mannheimilaisessa tutkimuksessaan Suomen poliittisista sukupolvista. Kokemuksellinen sukupolvi muodostuu kaikista niistä, jotka kohtaavat nuoruudessaan saman avainkokemuksen. Kokemuksellinen sukupolvi kasvaa siis alhaalta ylöspäin, ja jos avainkokemuksena on esimerkiksi sota, kokemuksellinen sukupolvi saattaa kattaa kokonaisen ikäluokan. Sen sijaan mobilisoituneen sukupolven takana on Virtasen mukaan yleensä aina ydinryhmä, joten ikäluokista nousevat yhteiskunnalliset liikkeet organisoituvat ylhäältä alaspäin. [54]

> Miksi tutkija ei hyödyntäisi tätä toista edustavuuden kriteeriä, joka jo valmiiksi on kaikkien organisoituneiden liikkeiden käytännössä: liikkeen itsensä toteuttamaa aktiivista sisäistä valintaa? Jäsenet ja kannattajat valitsevat tavalla tai toisella liikkeen johdon, joka kiteyttää liikkeen arvot, tavoitteet ja toimintatavat. Johto edustaa jäsenistöä ja kannattajia tavalla, jota ei määrittele tutkija, vaan liike itse: se tislaa itse sisältään ne ryhmät ja yksilöt, joihin se luottaa ja joiden se tuntee parhaiten ajavan liikkeen asioita. Liikkeen johtajassa ja johdossa tiivistyy se, mitä liike on ajatellut ja nyt ajattelee, mitä se tavoittelee ja miten se toimii.[55]

Virtasen ajatus valinnaisesta edustavuudesta on oivaltava ja varmasti tietyissä rajoissa myös käyttökelpoinen. Siinä on vain yksi ongelma: se ei kiinnity liikkeiden konkreettisiin käytäntöihin vaan ideaalimalliin siitä. Reaalimaailmassa eduskunta ei ole kansa pienoiskoossa eikä liikkeen johto voi edustaa liikettä kuin tietyltä osin.

Ei ole olemassa mitään yleispätevää kaavaa niille perusteille, joilla johto valitaan. Johtopaikan voi varmistaa liikkeestä riippuen rahalla, liittolaissuhteilla, karismalla tai hyvin juonitulla valintatilaisuudella. Myös Virtasen pitäisi vanhana aktivistina tietää, että liikkeen johto kyllä varmasti kertoo aina järjestöstään jotain, mutta edustavuus perustuu politiikan

[53] Virtanen 2001b, 85-86.
[54] Virtanen 2001a, 22-24.
[55] Virtanen 2001b, 86.

logiikalle.[56] Itse tulin aikanaan valituksi suuren ja varakkaan nuorisojärjestön varapuheenjohtajaksi vain siksi, että kilpailijoita ei juuri ollut.

Johdon kautta siis voidaan saada vastaus johonkin koko liikettä koskevaan kysymykseen. Sitä ennen tulee kuitenkin tapauskohtaisesti selvittää, millaisilla käytännöillä kyseinen liike on johtajansa valinnut ja mikä on keulahahmojen asema liikkeessä. Muussa tapauksessa johtohahmoihin keskittyminen on vain perinteistä yksipuolista suurmieshistoriaa.

Ja juuri tässä on Matti Virtasen väitöskirjan suurin heikkous. Hänen alkuoletuksenaan on, että sukupolvifraktioita muodostaneet liikkeet syntyivät pienten ydinryhmien ympärille. Ehkä näin onkin. Usein on myös niin kuin Virtanen toteaa, että ydinryhmän jäsenet nousevat pian liikkeen näkyviksi keulahahmoiksi.[57]

Virtanen ei kuitenkaan tuo esille, että jokaisessa alkuryhmässä on myös niitä, joista ei tule keulahahmoja. Tai että alkuryhmiä saattaa olla muitakin kuin ne, joita keulahahmot myöhemmin sellaisiksi arvottavat. Kun tutkimuksen ”empiirisenä aineistona” on vain sekundaarisia tutkimuksia ja muistelmia, logiikka menee välttämättä näin:

1. Etsitään tietylle aikakaudelle tyypillinen sukupolviliike, esimerkiksi nuortaistolaisuus.
2. Valitaan liikkeen keulahahmoista ne, jotka ovat olleet kauimmin mukana.[58]
3. Oletetaan, että liike sai alkunsa juuri tästä etujoukosta ja etsitään oletukselle kirjallisuudesta puoltavat todisteet.
4. Esitetään näin muodostetulle etujoukolle ne kysymykset, mitä liikkeestä halutaan tietää.

[56] Tästä Hyvärinen 2002, 84.
[57] Virtanen 2001a, 31.
[58] ”Keulahahmoja olen lähestynyt ’lopusta alkuun’ päin. Lähtökohtana ovat historian kuluessa nimekkäiksi nousseet eri-ikäiset ja erilaisia poliittisia traditioita edustavat keulahahmot. Heidän henkilöhistoriansa avulla on palattu siihen hetkeen, jolloin he astuivat poliittisesti näkyville.” (Virtanen 2001a, 55.) Lähestymistapa on anakronistinen eikä arvosta aikalaiskokemusta lainkaan.

5. Varotaan koskemasta aikalais- tai liikkeen muiden tahojen tuottamaan materiaaliin, koska se luultavasti romuttaisi koko rakennelman.

Nuortaistolaisuuden kohdalla logiikka siis tarkoittaa niiden tutkimista, joita

a) on helpointa tutkia,
b) on ennenkin tutkittu ja joiden
c) ajatuksista ja toiminnasta välittyvä kuva vain pönkittää yleisiä taistolaisuuden myyttejä.

Mikä sitten olisi Virtasen vastaus tämän tekstin ongelmaan, miksi taistolainen opiskelijaliike syntyi? Hänelle nuortaistolaisuuden suunnan määräsi sen avainkokemus, Tshekkoslovakian miehitys keväällä 1968.

Suomalainen vasemmisto oli toiveikkaana seurannut ”ihmiskasvoisen sosialismin” rakentamisyrityksiä Prahan keväässä. Kun sitten neuvostotankit jyräsivät uudistuksen, se herätti paheksuntaa. Vaikka virallisista puolueista lopulta vain Suomen Kommunistinen Puolueen (SKP) enemmistösiipi ja SKDL tuomitsivat Neuvostoliiton organisoiman väliintulon, koko 60-lukulainen radikaalivasemmisto kokoontui Neuvostoliiton lähetystön eteen osoittamaan mieltään.

Kun sitten taistolaiset valtasivat SOL:n vuonna 1971, uuden johdon ensimmäisiä kannanottoja oli miehityksen hyväksyminen. Virtasen mukaan siitä tuli kollektiivinen tunnustus, symboli, jolla liike erotettiin muista. Tshekkoslovakian miehitys oli se avainkokemus, jonka merkitykselle etsittiin ratkaisua taistolaisesta liikkeestä ja sen Neuvostoliitto-ihannoinnista.[59]

Virtasen lähes puolitoista vuosisataa käsittelevän teoksen keskeisimpiä havaintoja on, että kukin ”avaintapahtuma on nostanut esiin yhden ja saman perusteeman: suhteen Venäjään/Neuvostoliittoon.”[60] Sen paremmin

[59] Virtanen 2001a, 313 & 348.
[60] Virtanen 2001a, 37.

haastateltavani kuin aikalaislähteetkään eivät kuitenkaan taistolaisten osalta puolla tätä virtaviivaista teoriaa.

Neuvostoliitto oli taistolaisille tärkeä, se on selvä. Tshekkoslovakian miehityksen hyväksyminen merkitsi värin tunnustamista. Mutta liikkeen motiivi, avainkokemus, ratkaistava ongelma oli aivan muualla.

Virtanen itsekin viittaa useassa kohtaa siihen, miten taistolaiset tekivät ohjelmallisesti pesäeroa saamattomaan 60-luvun radikalismiin ja toisaalta reformistiseen SKP:n enemmistöön. Tulkintani mukaan myös kaapatun SOL:n hyväksyntä neuvostopanssareille liittyy tähän. Julkilausuman tarkoituksena oli varmasti ärsyttää, herättää pahennusta, saada ääni kuuluviin – mutta myös tehdä selvä ero niihin kahteen tahoon, jotka olivat näkyvimmin surreet Prahan kevään päättymistä.

Kun lausuma oli kerran otettu, se käytännössä jäi taka-alalle. Opiskelijataistolaisilla oli liian kiire rakentaa tehokasta organisaatiota (vertaa 60-luvun radikaalien letkeä ”seksillä sosialismiin, kaljalla kommunismiin” –meininki) ja opiskella tinkimätöntä marxilais-leniniläistä vallankumouksellisuutta (vertaa hallituksessa jatkuviin myönnytyksiin taipuva SKP:n enemmistö).

Vankka 60-lukulaisuuden kritiikki kyseenalaistaa myös Jukka Relanderin yritykset selittää nuortaistolaisuutta isäkapinana.[61] Kapinaa ja isäkapinaakin taistolaisten toiminnassa varmasti oli. Niinhän nuorten liikkeissä aina on. Mutta kapina ei kohdistunut valkoiseen koti-uskonto-isänmaa –ajatteluun.

Myös Relander keskittyy lähdeaineistossaan muutaman näkyvän (helsinkiläis-) taistolaisen tutkimiseen. Myös hän pitää Tshekkoslovakian miehityksen hyväksymistä keskeisenä, joskin eri tavalla. Hänelle ratkaiseva käänne ei ole miehitys itsessään vaan hetki, jolloin taistolaiset alkoivat käyttää sitä tunnuksenaan. Relanderin mukaan 1960-luvun lopulla oltiin vielä samastuttu sorrettuun, oltu mielenosoittajien, köyhien, Vietnamin jne.

puolella keskiluokkaa, Yhdysvaltoja ja viranomaisia vastaan. Miehityksen hyväksyminen merkitsi ”liittoutumista hyökkääjän kanssa uhria vastaan”.[62]

Erottelulle ei jälleen kerran löydy 70-luvun lähteistä vastinetta. Tampereen Yliopiston Marxilaisten Ryhmien toimintakertomuksissa puhutaan toki ihailevasti Neuvostoliitosta, mutta vähintään yhtä paljon tilaa saavat edelleen mielenosoitukset, toimeentulo-ongelmat, kehitysmaa-apu ja USA-johtoisen imperialismin vastustus. Tshekkoslovakian miehitystä ei mainita.[63] Vaikka toimintakertomukset – kuten jokainen jokainen sellaista joskus laatinut hyvin tietää – eivät välttämättä korreloi minkään totuuden tai edes totuuden aikalaiskokemuksen kanssa, paperista voi nähdä, että teemojen moni-ilmeisyys oli säilynyt.

Ehkä mielenkiintoisin löytämistäni taistolaistutkimuksista onkin Heikki Mäki-Kulmalan *Kankeat karnevaalit*. Mäki-Kulmalan mukaan on virhe puhua opiskelijaliikkeestä ensisijaisesti ”puoluepolitiikan tulona yliopistoihin”. Näin jo siksi, että varhainen opiskelijaliikehdintä alkoi jo aikaisemmin ja etsi sitten puoluepolitiikan ilmaisukanavakseen.[64]

Mäki-Kulmala kiinnittää huomiota yliopistojen valtavaan laajenemiseen 60- ja 70-luvuilla. Tampereen yliopiston kohdalla erityisen olennaista on opiskelijoiden sosioekonominen tausta: ainakin vielä 1960-luvulla se oli opiskelijoiden vanhempien taustoilla mitattuna Suomen ei-akateemisin korkeakoulu.[65]

Yliopistojen kasvu ei Mäki-Kulmalan mielestä sinällään edellyttänyt opiskelijaradikalismia. Sen sijaan se edellytti tai antoi tilaa pohdinnoille siitä, mitä tulisi muuttaa. Opiskelijakapina sattui kasvamaan hedelmällisessä maassa.

---

[61] Relander 1997.
[62] Relander 1999, 196.
[63] Myös ASS:n 50-vuotishistoriikissa vuodelta 1975 käsitellään pitkään SOL:n 7. liittokokousta, mutta Tsekkoslovakian miehityksen hyväksymistä ei mainita lainkaan, s. 35-36.
[64] Mäki-Kulmala 1988, 14-15.
[65] Mäki-Kulmala1988, 19-21.

> Toki opiskelijaliikkeen koko toiminta näyttää brutaalilta ja täysin asiattomalta, mikäli tarkastelemme sitä reaktiona ”tiettyihin korkeakoululaitoksen epäkohtiin”, esim. kurssikirjojen puutteeseen, luentoryhmien suuruuteen tai siihen, etteivät takimmaiset aina nähneet, mitä taululle oli kirjoitettu.
>
> Mutta kun kysymys ei ollut tästä, kyse oli karnevaalista ja sittemmin kapinasta koko vakiintunutta symbolijärjestystä vastaan. Ne iskut, mitä professorit ja maamme korkeakoululaitos sai ottaa vastaan (tietääkseni ne eivät koskaan olleet fyysisiä) olivat itse asiassa tarkoitettu satuttamaan kaikkea sitä, mikä oli vastuussa kolmannen maailman nälästä, Vietnamin pommituksista jne. Kapinalliset opiskelijat mielsivät asian niin, että kaikista noista kauheuksista oli vastuussa ”establishment”, ”vanhat”, ”systeemi”.[66]

Miksi sitten opiskelijaradikalismi kanavoitui lopulta juuri SKP:n vähemmistöön? Mäki-Kulmalan mukaan taistolaisen opiskelijaliikkeen synnyn ensimmäinen ehto oli suomalaisen radikalismin puoluesidonnaisuus yleensä – täällä puolueiden ulkopuolisen vasemmistoliikkeen rakentaminen ei ollut koskaan vakava tavoite.[67] Toiseksi Mäki-Kulmala pitää myös kansanrintamahallituksesta saatuja kielteisiä kokemuksia tärkeinä. Kun vasemmistolainen opiskelijanuoriso pettyi SDP:n ja SKDL:n hallituksen konservatismiin, jäljelle jäi vain SKP:n vähemmistö.

> Tuo vähemmistö oli kirjoittamaton ja puhdas lehti – tiukka, tinkimätön ja kutkuttavan salaperäinen. Sillä ja vain sillä tuntui olevan vielä suora ja katkeamaton yhteys vallankumouksen suuriin ja kiehtoviin myytteihin: Lokakuun päiviin ja Leniniin, Suomen Punaiseen kaartiin ja SKP:n maanalaisiin vuosiin, Tammisaareen ja Hennalaan ja tehtaitten jyskeessä sykkivään aitoon ”proletaariseen tietoisuuteen”.[68]

[66] Mäki-Kulmala 1988, 67.
[67] Mäki-Kulmala 1988, 86. Vrt. muun Euroopan radikaaliin liikehdintään, josta aikalaiskuvauksia Stenbäck 1968, Reynolds 1969 ja Ehrenreich & Ehrenreich 1968.
[68] Mäki-Kulmala 1988, 86.

Tiivistäen voidaan siis sanoa, että Mäki-Kulmalan vastaus opiskelijataistolaisuuden synnyn ongelmaan on seuraava:

a) Yhteiskunnan rakennemuutos johtaa yliopistojen räjähdysmäiseen kasvuun ja opiskelijoiden sosioekonomisen pohjan laajenemiseen.
b) Tilanne vaatii yliopistoinstituution muuttamista. Opiskelijoiden puolelta muutosvaatimus ilmenee ensin karnevalistisena auktoriteettien uhmaamisena.
c) Kapina kanavoituu SKP:n vähemmistöön, koska enemmistöläisiä ja demareita pidetään vastuullisina liian varovaiseen hallituspolitiikkaan.

Mäki-Kulmalan tulkinta asettuu osittain vastakkain myös Matti Hyvärisen esittämän taistolaiskuvan kanssa. Väitöskirjansa loppuluvussa Hyvärinen liittää opiskelijataistolaisuuden alkavaan epäpolitisoitumisen jaksoon. Hänen mielestään koko SOL:n projekti oli oman – tieteestä, politiikasta ja aikuisen vastuusta erillisen – yhteisön rakentamista. Sovittelevaa päivänpolitiikkaa halveksittiin ja kansanedustajille naurettiin.[69]

> Vastoin tunnettua kuvastoa voi väittää, että 80-luvun aikana ei välttämättä tapahtunut ”pakoa politiikasta”. Monelle 70-luvun taistolaiselle aktivistille se merkitsi oman äänen ja oman poliittisen roolin etsimistä: mahdollisuuden hakemista julkiseen järjen käyttöön. Sillä niin kauan kuin sivistyneistön toissijaisuuden ongelma ja kollektiiviin kuulumisen taakka on ratkaisematta, ei ole mahdollisuutta itsenäiseen poliittiseen rooliin.[70]

Hyvärinen ei näe SOL:n kasvattaneen kuin yhden valtakunnan tason näkyvän poliitikon, Satu Hassin. Hänen mukaansa ”omaleimaisen ja menestymiskykyisen poliitikkotyypin” kasvattaminen ei onnistunut, koska politiikkaa paettiin.[71]

Hyväriselle opiskelijataistolaisuus ei esiinny poliittisena liikkeenä, koska se ei vain vaatinut uudistuksia, vaan halusi muuttaa koko politiikan tekemisen

[69] Hyvärinen 1994, 332.
[70] Hyvärinen 1994, 344.
[71] Hyvärinen 1994, 333-335.

tavan. SOL vaati politiikalta itsessään korkeaa moraalia, tieteellistä pohjaa ja rohkeaa tarttumista vaikeisiinkin kysymyksiin. Vaikka ihanteita ei tietenkään saavutettu edes omassa järjestössä, pyrkimys niitä kohden oli aivan oleellinen osa liikkeen ideologiaa:

> Haaveena oli politiikan (likaisuuden, pienuuden, epävarmuuden) ylittävä politiikka, poliittisena taisteluna oli taistelu politiikan lopettamisen puolesta.[72]

Ymmärtääkseni Hyvärisen tulkinta perustuu politiikan tutkijalle anteeksiantamattoman kapeaan politiikkakäsitykseen.[73] Hyväriselle politiikka on sitä, mikä länsimaisissa demokratioissa on kaikkein kestävintä: sovittelua, joustamista, vallitsevan ylläpitämistä henkilökohtaisten etujen turvaamiseksi. Hyvärinen jättää joko tarkoituksella tai huomaamattaan politiikan käsitteen ulkopuolelle erään sen keskeisimmistä ilmiöistä: periaatteellisen ja neuvottelevan politiikan välisen ristiriidan.

Lähes säännönmukaisesti uudet ryhmät nousevat politiikan piiriin periaatteellisen politiikan kannattajina. Ryhmät haastavat paitsi yksittäisiin uudistuksiin myös koko päätöksentekojärjestelmän kritiikkiin. Ryhmien kannatus perustuu sille, että ne lupaavat vanhan ja korruptoituneen järjestelmän tilalle uutta ja eettisesti kestävämpää.

Jos haastajaryhmä saa riittävästi kannatusta, siitä kasvaa poliittinen puolue. Puolueella on valtaa. Sen suojiin hakeutuu ihmisiä, jotka katsovat voivansa edistää henkilökohtaisia intressejään sen kautta. Puolue joutuu ottamaan vastuuta, tekemään päätöksiä ja sovittelemaan. Hiljalleen ryhmä alkaa muuttua radikaalista periaatteen puolueesta konservatiivisen neuvottelevan politiikan kannattajaksi.

---

[72] Hyvärinen 1996, 340.

[73] ”Anteeksiantamaton” tässä kohtaa siksi, että liiketutkijana hän on hyvin perillä myös muista mahdollisista näkökulmista, myös seuraavassa esittelemästäni. Ks. Hyvärinen 1985, 101-111.

Juuri näin kävi Suomen Kommunistiselle puolueelle 1960-luvulla. Se oli odotettavissa, sillä samoin oli käynyt jo Englannin konservatiiveille 1840-luvulla. Niin kävi Saksan liberaaleille 1860-luvulla ja sosiaalidemokraateille 1900-luvun alussa. Viimeksi olemme saaneet seurata samaa kehitystä Saksan ja Suomen vihreissä.

Näkemykseni mukaan opiskelijataistolaisten poliittisuus ei siis ollut tässä mielessä mitenkään erityisen epäpoliittista, ei edes erityistä. Periaatteellisen politiikan vaatimus on pikemminkin poliittisen historian sääntö kuin poikkeus. Ja jälleen palataksemme Mäki-Kulmalaan, Suomen puoluepoliittisesti painottuneessa järjestöelämässä SKP:n vähemmistö oli juuri sillä hetkellä realistinen poliittinen vaihtoehto nuorelle vasemmistoradikaalille.

Tutkijan intressistä

Tutkimukseeni liittyy kaksi varsin epäilyttävää metodologista ongelmaa. Ensinnäkin menneisyyden ja nykyisyyden välinen suhde esiintyy tässä monimutkaisempana kuin yleensä tutkimuksessa. Tutkimuskohteen ajallinen rajaaminen on ollut käytännössä mahdotonta, kun aihe itsessään liikkuu aikakaudelta toiselle.

Toinen ongelma liittyy politiikan ja tieteen suhteeseen: akateemisesta muodostaan huolimatta tutkimukseni rakentuu osaksi sitä menneisyyskeskustelua, jota tutkin. Myös tieteellisissä töissä on aina kysymys oman aikakauden todellisuuskäsityksestä. Historiankirjoitus on osallistumista (poliittiseenkin) määrittelykamppailuun, halusi tai tiedosti tutkija itse sitä eli ei. Olisi naivia kirjoittaa tutkimus taistolaisuuden myyttien rakentumisesta ottamatta huomioon, että samalla on itse niitä rakentamassa.

Tutkimuskysymykseni on eittämättä tieteellisesti merkittävä. Useissa tutkimuksissa on vaadittu tai etsitty vastausta siihen, miksi Suomeen syntyi

juuri taistolainen opiskelijaliike. Toisaalta valitsin kuitenkin juuri tämän ongelman, koska se edellyttää kuvailua. Se antaa mahdollisuuden ottaa perusteltu kanta 2000-luvun taistolaismyytteihin.

Ruohonjuuritasolle keskittyvä näkökulmani on akateemisesti legitiimi ja nojaa pitkään mikrohistorian traditioon. Silti sitä valitessani tiesin hyvin, että pääsääntöisesti yhteiskunnallisista liikkeistä saa arkisemman, inhimillisemmän ja ymmärrettävämmän kuvan katsomalla rivijäseniä. Heillä on liikkeen lisäksi myös muuta elämää, kun taas johtotehtävät vaativat enemmän aikaa ja rajoittavat liikkeen ulkopuolisia ihmissuhteita. Lisäksi ”suorastaan machiavellistisen laskelmoinnin”[74] kaltaiset negatiiviset taistolaisuuden piirteet tulevat esille erityisesti johdon kautta, kun taas rivijäsen ei välttämättä ollut edes kiinnostunut mistään laskelmoinneista.

Aikaisemmat tutkimukset ovat perustuneet taistolaisen liikkeen kannalta vähäisiin ja heikkoihin aineistoihin. Koska kunnollinen 1970-luvun tutkimus on puuttunut, pieni mutta huolellisesti kerätty aineistoni on myös akateemisessa mielessä selvä parannus tähänastiseen. Silti kielteinen taistolaismyytti on oleellisesti vaikuttanut siihen, että juuri tämä aineisto kannatti kerätä. Jos käsitys ”herrojen kakaroista” ei olisi niin vahva, ei aineistoni olisi läheskään niin mielenkiintoinen – ja myös akateemisesti relevantti – kuin nyt.

Oleellista tämänkin tutkimuksen kannalta on, että akateemisen taistolaistutkimuksen tarpeellisuus kiinnittyy liikkeen poliittiseen ajankohtaisuuteen. Juuri kiivas menneisyyden määrittelykamppailu on luonut tarpeen tutkimukselle.

Tieteen ja politiikan suhde on toki ongelmallinen. Periaatteessa aikamme tiedekäsitys suosii pyrkimystä poliittiseen neutraaliuteen. Jos tutkijalla joitakin arvoja tai jopa ideologioita on, tulee hänen ne huolellisesti piilottaa.[75] Käytännössä näin ei kuitenkaan voi olla. Hyvä tutkimus käy

[74] Suominen 1997, 229.
[75] Pietilä 1991, 121.

mahdolliseksi vain, kun tutkijan ja kohteen välillä on suhde, mieluiten intohimoinen suhde. Siksi rautatiehistorioitsijalla on kellarissaan pienoisrautatie ja lintutieteilijästä tulee tunnettu luonnonsuojelija.

Taistolaistutkimuksen kohdalla tutkijan ja kohteen suhde näkyy erityisen selvästi. Tapani Suominen kertoo itse väitöskirjansa alkupuheessa vihanneensa taistolaisia jo 1970-luvulla.[76] SKP:n kahtiajakoa tutkinut Veli-Pekka Leppänen on tunnettu enemmistösympatioistaan. Toisaalta Rentola, Virtanen ja Hyvärinen ovat kaikki entisiä SOL:n aktiiveja. Täysin puhdas ei ole allekirjoittanutkaan: taistolaisperheen kasvattina ja aktiivivasemmistolaisena olen yhtä asianosainen kuin muutkin. Vain Jukka Relander on tietääkseni saanut innoituksen muualta kuin omasta menneisyydestään.

Minulla ei ole tarvetta kertoa, että taistolainen liike on hyvä tai paha. Silti kuten poliittinen asemoituminen ja henkilökohtainen kokemus on näkynyt kaikissa tähänastisissa taistolaistutkimuksissa, se näkyy myös tässä

[76] Suominen, 1997, 8.

III AINEISTO

Tartun liikkeeseen sen yhden jäsenjärjestön perusosastojen kautta.[77] Tie ei ole yksinkertaisin mahdollinen: olen hyvin tietoinen siitä, että Sosialistisen Opiskelijaliiton (SOL) kattojärjestön materiaali on helpommin saatavilla ja laadultaan vaivattomammin analysoitavaa. Liikkeen johtoa haastateltiin tuon tuostakin, he ovat itse muistelleet menneisyyttään ja heidät löytää useista poliittisen historian tutkimuksista.

Oletan kuitenkin, että vastaus kysymykseeni ei löydy SOL-johdon jäämistöstä. SOL:n pää-äänenkannattajan *Soihdun* antama kuva opiskelijataistolaisuudesta poikkeaa oleellisesti perusosastojen tuottamasta lähdemateriaalista. Liike oli niin jäsenistöltään kuin maantieteellisestikin liian laaja, jotta ruohonjuuritason aktiivilla olisi saattanut olla läheistä kontaktia helsinkiläiseen keskusjohtoon. Valitsin siis ruohonjuuritason, vaikka ajoittain valaisen ongelmaani myös *Soihdulla*.

On toki selvää, että myös ruohonjuuritasoja on useita. Jo saman kaupungin eri oppilaitoksissa taistolainen alakulttuuri vaihteli, ja SOL oli valtakunnallinen järjestö. Silti katson, että yhden järjestön huolellinen tarkastelu laajentaa oleellisesti käsitystä myös taistolaisesta opiskelijaliikkeestä kokonaisuutena.

Valtaosa käyttämästäni 1970-lukua koskevasta tutkimusaineistosta liittyy Tampereen Yliopiston Marxilaisiin Ryhmiin. Vuonna 1972 perustettu TYMR sai opiskelijavaaleissa parhaimmillaan kolmanneksen kannatuksen. Se oli suhteellisesti paljon enemmän kuin missään muussa yliopistossa, sillä vaikka taistolaiset toimivat kaikissa yliopistoissa näyttävästi ja hallitsivat suurta osaa opiskelijoiden aktiviteeteista, valtakunnallisesti Kokoomuksen Tuhatkunta oli 1970-luvun opiskelijavaaleissa suurin poliittinen ryhmä.

---

[77] 2000-luvun myyttien kuvaamiseen käytetty aineisto on jo esitelty 1. luvussa.

Tampereella myös itseymmärrys opiskelijaliikkeestä syntyi jo syyskuun 1968 luentolakon yhteydessä, siis aikaisemmin kuin muissa yliopistoissa.[78] Vaikka TYMR perustettiin (1971) ja virallistettiin (1972) suhteellisen myöhään, järjestäytynyt opiskelijaradikalismi oli jo olemassa 1960-luvun lopulta.

Laajan kannatuksensa lisäksi TYMR on kiinnostava siksi, että se toimi muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Useimmissa taistolaisuuden kuvauksissa muistetaan ennen muuta Helsingin yliopiston Akateemista Sosialistiseuraa, jonka suhde liikkeen keskusjohtoon oli aivan erilainen kuin maakuntien järjestökentällä. Vaikka aineistoni pohjalta Tamperetta ei voi luonnehtia sen tyypillisemmäksi SOL:ksi kuin Helsinkiäkään, on kohtuullista olettaa, että Tampereelta löytyvä opiskelijataistolaisuus edusti erilaista liikettä kuin pääkaupunkiseutu. Ainakin tymriläiset itse vaikuttaisivat olleen sitä mieltä[79].

Lomakekyselyssä, pidemmissä haastatteluissa ja ihan vaan arkisissa törmäämisissä olen saanut huomata, että ex-taistolaiset ovat aktiivinen tutkimuskohde. He eivät suostu esiintymään vain tutkijan ohjailemina informantteina. Heillä on mielipiteitä. Heillä on teorioita. He arvioivat omien muistojensa ja tietojensa luotettavuutta. Ennen muuta he ovat ilmeisen huolissaan siitä, voiko kukaan liikkeen ulkopuolinen todella ymmärtää mistä oli kysymys.

---

[78] Kolbe 1996, 399. TYMR kasvoi pitkään enemmistöläisen TOS:n, Tampereen Opiskelevien Sosialistien sisällä.

[79] Hyvärisen (1994, 180) haastattelema Kirsi Jäntti (nimi muutettu) kertoo, kuinka ”SOL:in keskusjohto on mun mielestä aina ollu pelkkää hirveyttä. Mä oon aina inhonnu sitä alusta loppuun asti. Ja oikeastaan myös helsinkiläistä sovellutusta sollilaisuudesta (…) Mulla on semmonen teoria… että sollilaisuus toteutui Helsingissä ja Tampereella ja myöskin kyllä Turussa aivan eri tavoin.” Jäntin tulkinnan mukaan Tampere vältti Helsingin ”omahyväisen sisäänlämpiävän systeemin” juuri pienuutensa vuoksi, Tampereella kosketus muihin oli pakko säilyttää.

TYMR-tilasto 1

TYMR-tilasto 1 perustuu vuoden 1974 jäsenmaksunsa maksaneiden luetteloon. Paperi ei ilmeisesti ole aivan täydellinen. Siitä puuttuvat tietenkin kaikki ne, jotka jättivät tuona vuonna jäsenmaksunsa maksamatta. Taistolaisen opiskelijaliikkeen luonteesta johtuen heitä ei varmaankaan ollut monta, mutta tiettävästi ainakin yksi.

Luettelosta on myös maininta kymmenestä historian ryhmän jäsenestä, jotka ovat kyllä maksaneet jäsenmaksunsa, mutta joiden nimet puuttuvat. Olen koettanut löytää nämä kadonneet lampaat haastattelujen ja arkistomateriaalin perusteella. Historian ryhmän kohdalla osa listatuista on siis varmasti kyllä liikkeen aktiiveja, mutta eivät varauksetta juuri nuo kymmenen vuonna 1974 jäsenmaksunsa suorittanutta.

Jäsenluettelon nimet olen tarkistanut Tampereen yliopiston opiskelijarekisteristä. Kuusitoista nimeä jäi löytämättä. Tiedossa onkin, että järjestöön kuului jonkin verran myös muita kuin opiskelijoita, esimerkiksi avioliiton tai läheisen ystävyyssuhteen vuoksi. Koska heistä oli mahdotonta saada tarvittavia tietoja, 319 nimen luettelosta on tilastossa vain 303 Tampereen yliopiston opiskelijaa.

Opiskelijarekisteristä kerätyt tiedot ovat pääosin opiskelijoiden itsensä ilmoittamia yliopistoon kirjautumisen yhteydessä. Korteista keräsin tymriläisten syntymävuoden, holhoojan ammatin, kotipaikan (tuohon aikaan opiskelija vielä pysyi opiskeluajan kirjoilla lähtökunnassaan), pääaineen ja ylioppilastutkinnon.

Kotipaikkakuntien kohdalla käytin luokittelussa apunani tilastokeskuksen tietoja 1960-luvun kuntien asukasmääristä.[80] Luokituksesta tarkemmin liitteessä 2.

[80] Asuinkuntien suuruudesta Suomen tilastollinen vuosikirja.

Sosioekonomisen aseman luokituksessa hyödynnän mukaillen tilastokeskuksen vuoden 1989 luokitusta.[81] Luokittelu ei ole helppoa. Ensinnäkin tiedot ammatista on usein merkitty puutteellisesti. Toiseksi jako ylempiin ja alempiin toimihenkilöihin sekä työntekijöihin ja maataloudessa työskenteleviin ei suoraan vastaa arkikäsitystämme ylä- ja keskiluokasta sekä työväestöstä. Esimerkiksi lehtori ja metsänhoitaja on luokiteltu ylempiin toimihenkilöihin, vaikka ammatit ymmärretään keskiluokkaiseksi. Toisaalta alempiin toimihenkilöihin kuuluu monia työväenluokkaisen rajalle jääviä ammatteja, kuten myyntimies, konduktööri ja puutarhuri. Siksi olenkin laittanut luokituksesta tarkemman kuvauksen liitteeseen 3. Yksinkertaisuuden vuoksi puhun tekstissä ylemmistä toimihenkilöistä yläluokkana ja alemmista keskiluokkana. Jako on karkea, mutta tutkimusongelman kannalta riittävä.

Opiskelijarekisterin kolmesta kortistosta kerätyt tiedot muodostavat kokonaisuudessaan suhteellisen yksiselitteisen ja ongelmattoman aineiston. Rekisteristä löytyivät lähes kaikki jäsenrekisterin nimet, eikä ole syytä epäillä, että rekisteriin ilmoitetut tiedot eivät pitäisi paikkaansa. Tulkinnan ongelmat liittyvät lähinnä vain (erityisesti sosioekonomiseen) luokitukseen.

Mahdolliset otoksen osalta esiintyvät kysymykset liittyvät siihen, missä määrin yhden jäsenjärjestön voi olettaa kuvaavan koko taistolaista opiskelijaliikettä. Selvää on, että se ei voi. Vaikka aineisto on kattava, se todella kertoo vain yhdestä jäsenjärjestöstä tuona tiettynä vuonna.

Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole aineiston avulla kertoa, mitä taistolaisuus todella oli. Tarkoitukseni on kertoa, että on muitakin aineistoja kuin keskusjohdon tuottama, ja että siksi on myös muunlaisia, vähintään yhtä perusteltuja taistolaistulkintoja. Tämän lähtökohdan puitteissa yhden järjestön jäsenistö kuvaa riittävästi.

[81] Sosioekonomisen aseman luokitus 1989..

Lomakekysely ja TYMR-tilasto 2

TYMR-tilasto 2 perustuu helmikuussa 2001 toteutettuun lomakekyselyyn, jossa pyrittiin selvittämään entisten tymriläisten aatteellista taustaa ja nykyistä maailmankuvaa. Lomakkeen kysymykset löytyvät liitteestä 1.

TYMR-tilasto 2 voitiin kerätä TYMR-tilasto 1:en tietojen avulla. Monien kohdalla yliopistolle oli ilmoitettu avioliitosta aiheutuneet nimenmuutokset. Lisäksi 1970-luvun opiskelijan pääaine auttoi jäljittämään 2000-luvun ex-taistolaisia. Aika paljon löysin osoitteita kyselemällä entisiltä järjestötovereilta, loput tilasin väestörekisteristä. Tietooni on tullut vain yksi tapaus, jossa lomake oli lähtenyt vahingossa jollekin samannimiselle ei-taistolaiselle.

Kyselyitä lähti TYMR-tilasto 1:n jäsenistöstä 265:lle. Ilman kyselyä jäi 37 ex-taistolaista. Heistä kaksi oli muuttanut tuntemattomaan osoitteeseen ulkomaille, kaksi kuollut, kahta ei löytynyt väestörekisteristä lainkaan, kolmella oli osoitepalvelukielto ja 29 kohdalla nimi oli niin tavallinen, että tunnistus ei onnistunut. Lähetettyjen lomakkeiden osalta ei siis tapahtunut tutkimuskysymyksen kannalta vahingollista valikoitumista.

Sen sijaan toteutunut otos on auttamatta vino. Lomakkeita palautui 111, siis 42 % lähetetyistä. Periaatteessa vastausprosentti on kyselytutkimukselle tavanomainen. Kyseltävän aiheen erityisluonteen vuoksi on kuitenkin oletettava, että vastanneiden joukko on systemaattisesti valikoitunutta.

Tämä näkyy muun muassa siinä, että kyselyyn vastanneista niukka enemmistö oli miehiä (54 %), vaikka lähetetyistä lomakkeista meni naisille (54 %). Sinällään pieni prosenttikeikaus on huomattava, koska normaalisti naiset ovat selvästi tunnollisempia vastaajia. Ehkä miehet kokivat taistolaismenneisyytensä tai itse vastaamisen mielekkäämpänä.

Näin siis TYMR-tilasto 2:n tuloksia voidaan pitää vain viitteellisinä. Aineisto on liian pieni ja liian huono pitkälle vietyjen tulkintojen

tekemiseen. Toisaalta se on paras ja edustavin aineisto, joka tällä hetkellä on ylipäätään mahdollista kerätä suurelta joukolta ex-taistolaisia. Viitteellisinäkin sen antamat tulokset ovat niin mielenkiintoisia, että jo se perustelee niiden esittämisen.

Kyselylomakkeessa on myös avokysymyksiä, erityisesti takinkäännön käsitteeseen liittyen. Niihin on suhtauduttu monesti niin perusteellisesti, että puolen sivun vastaustila ei ole riittänyt.

Koska kyse on ex-taistolaisista, oman menneisyyden lisäksi kommentoidaan tietysti myös tekeillä olevaa tutkimusta ja arvioidaan sen mahdollisuuksia: sain runsaasti kannustusta, moitteita, tiedusteluja ja parannusehdotuksia. Kyselyn sai palauttaa nimettömänä, mutta lähes puolet ilmoittautui nimellään, josko sattuisin jatkossa tarvitsemaan lisätietoja.

Arkistoaineisto

Tutkimuksen arkistoaineisto koostuu Kansan Arkiston TYMR:n kokoelmasta ja joistakin yksittäisistä ex-taistolaisten kansioista, jotka ovat kulkeutuneet käyttööni professori Matti Hyvärisen kautta.

Kansan Arkiston materiaali on runsas, mutta ei täydellinen. Erityisesti 1970-luvun alkupuolelta on vähän säilyneitä papereita. Oppiaineesta riippuen ryhmätason materiaaleista löytyy kuitenkin läpi vuosikymmenen lehtiä, pöytäkirjoja, suunnitelmia, opintopiirimateriaalia ja raportteja.

Ainekohtaisista ryhmistä olen käyttänyt erityisesti Historian, Kirjasto- ja informaatio-opin sekä Sosiologian ja sosiaalipsykologian ryhmien aineistoja. Historia on valittu siksi, että sen kansiot ovat poikkeuksellisen runsaat. Kaksi muuta otin tarkasteluun, koska haastateltavani olivat toimineet noissa ryhmissä. Kolmannen haastatellun aineryhmästä en löytänyt arkistomateriaalia lainkaan.

Koko järjestön tasolla hedelmällisimmiksi osoittautuivat TYMR:n järjestölehti *Eespäin* ja viikkotiedotteet, joiden kautta tiedotusta hoidettiin paitsi keskusjohdolta ryhmille, myös ryhmien välillä. Erityisesti järjestön sisäiseen käyttöön tarkoitetut viikkotiedotteet kertoivat luotettavan oloisesti siitä toiminnasta, jota virallinen TYMR järjesti.

Hyvärisen toimittamasta materiaalista merkittävin lienee Korvajärven kansio, josta löytyivät TYMR:n perustamisasiakirjat. Samaan mappiin kuuluu myös johtokunnan pöytäkirjoja useammalta vuodelta ja ennen muuta se jäsenluettelo, johon tilastoaineistoni perustuu.

Taistolaisen opiskelijaliikkeen perustavanlaatuisena ominaisuutena oli, että sen byrokratia tuotti valtavat määrät paperia. Aineiston runsaus ja saatavuus ei kuitenkaan korvaa sen tiettyä yksipuolisuutta.

Taistolaisen liikkeen luonteeseen kuului puhua meistä, ei minusta. Siksi en löytänyt järjestön papereista ainuttakaan mainintaa, joka olisi kuvannut yksilöä ja hänen kokemustaan tai tavoitteitaan – poikkeuksena harvat arkielämän kuvaukset tai kääntymyskertomukset, jossa yksilön kokemuksen tarkoituksena on todistaa tai kuvata yleisempää. Tästä syystä olen joutunut tukeutumaan 70-lukulaisten lähteiden lisäksi myös haastatteluihin.[82]

Haastattelut

Aloitin työni aikanaan pitkillä ja perusteellisilla taustahaastatteluilla. Haastateltaviksi valitsin ex-taistolaisia SOL:n eri tasoilta, niin Tampereelta kuin muiltakin paikkakunnilta, liikkeen entistä johtoa ja perustason aktiiveja. Jututin myös ihmisiä, jotka eivät kuuluneet opiskelijataistolaisiin, mutta olivat seuranneet liikettä läheltä: vanhempia professoreja, muiden poliittisten opiskelijaliikkeiden ex-jäseniä ja entisiä puolueaktiiveja. Näihin haastatteluihin viittaan jonkin kerran tekstissäkin, mutta varsinaisesti tavoitteena oli omien perustietojen kartuttaminen.

[82] Esimerkki yleisen kuvaamiseen käytetystä yksilöhaastattelusta Keskiaste ahtaalla! 1979.

Kaikki haastateltavani pyrkivät selvästi tekemään parhaansa, jotta saisin mahdollisimman tarkan kuvan liikkeestä. Vain kahden kohdalla erotin kiertelyksi tulkittavaa aiheen vaihtamista tai vaikenemista. Kumpaakaan näistä ei ole työssäni suoraan lainattu.

Haastattelijan persoona vaikutti voimakkaasti haastattelutilanteisiin. Tulkitsen keskustelujen mutkattomuuden johtuneen siitä, että äitini kautta kannan osittain samaa kulttuurikoodistoa haastateltavieni kanssa. Toisaalta aika monen tapaamisen alussa ikäero selvästi hämmensi ja epäilytti informanttiani. Jos itselläni olikin ennakkokäsityksiä ex-taistolaisista, toisinaan tuli tunne, että haastateltava oli odottanut tapaamiseen epäpoliittista teini-ikäistä bilehilettä.

Suorat sitaatit ovat pääosin kolmen ex-taistolaisen nauhoitetusta haastattelusta aineistonkeruun loppupuolelta. He ovat kaikki naisia, koska erityisesti naisten tarinat ovat monta kertaa jääneet taistolaistutkimuksessa vähälle huomiolle.[83] He olivat kaikki entisiä TYMR:n aktiiveja, mutta eivät johdosta, vaan ainejärjestötasolta. Vapaamuotoisissa haastatteluissa kyselin muun muassa aktivoitumisen syitä, sen perustana olevaa arvomaailmaa ja näiden toteutumista käytännön arkipäivässä.

Valitsin kolme haastateltavaani niiden kymmenien ex-taistolaisten joukosta, jotka palautetussa kyselylomakkeessa ilmoittivat auttavansa mielellään jatkossakin. Valitsin juuri nämä naiset, koska edellisen kappaleen yhtymäkohtia lukuun ottamatta he olivat hyvin erilaisia. Heidän elämänsä oli kulkenut eri teitä, he toimivat erilaisissa ammateissa ja suhtautuivat omaan menneisyyteensä eri tavoin.

Olen toki kiusallisen tietoinen niistä ongelmista, joita haastattelujen käyttöön liittyy, varsinkin menneisyyden tutkimisessa. Erityisen isoja nämä ongelmat ovat tutkimuksessa, jossa 2000-luvun taistolaiskäsitystä koetetaan

[83] Tästä muistuttaa mm. Hyvärinen 2002, 84. Hän itse on tunnollisesti varonut syyllistymästä samaan valitessaan väitöskirjansa neljän päähenkilön joukkoon kaksi naista.

haastaa historiantutkimuksellisin keinoin. Ihmisellä on tapana rakentaa elämästään jonkinlainen looginen kokonaisuus, ja omaa menneisyyttä muokataan sen tarpeiden mukaisesti nykyisyyden maailmankuvasta käsin. Parhaillaan muistin valikoivuus näkyy joidenkin suurten tapahtumien yhteydessä, kun useat todelliset näkijät ja kokijat kertoivat keskenään aivan ristiriitaisia kuvauksia.

Kuitenkin on myös selvää, että pelkästään tilastoihin, aikalaislehtiin ja arkistomateriaaliin perustuva liikekuvaus jäisi liian yksipuoliseksi. Suuri osa kaikkein tärkeimmästä ei päätynyt koskaan kirjallisiin lähteisiin. Siksi on käytettävä mitä on, puutteet tiedostaen. Kun siis haastattelut auttavat 1970-luvun kuvauksessa, olen yrittänyt ratkaista sekundaarilähteen ongelman kahdella varmistuksella:

1. Historiallinen osuus on ensisijaisesti rakennettu historiallisten lähteiden varaan. Haastatteluja siteerataan pääsääntöisesti vain silloin, kun ne tuntuvat tarjoavan jotakin lisää sinällään jo muualta selvitettyyn.
2. Olen saanut tätä työtäni varten käyttöön kahdelta ex-taistolaiselta kaksi aikalaispäiväkirjaa ja yhden kalenterin. Ne sisältävät kuitenkin henkilökohtaista materiaalia, ja ilmeisesti siksi en saanut lupaa suoraan siteerata niitä. Sen sijaan olen verrannut näitä aikalaismuistiinpanoja haastattelujen litterointeihin ja koettanut korostaa erityisesti sellaisia seikkoja, jotka löytyvät samankaltaisina kummastakin lähdetyypistä.

IV ISÄKAPINAN SELITYSVOIMA

Perinteisin selitys nuortaistolaisuuden (opiskelijataistolaiset + nuorisoliittolaiset) synnylle on isäkapina. Tarinassa isäkapinasta 1970-luvun taistolaiset nähdään murrosikäisinä. He päätyvät vallankumouksellisiksi, koska se oli tehokkain keino järkyttää vanhempia ja lapsuuden auktoriteetteja.

Symbolitasolla isäkapina on ehkä pätevä selitys. Se ei kuitenkaan riitä, koska se ei kerro, miksi juuri taistolaisuus nousi niin näkyvään asemaan tai miksi toiset liittyivät siihen ja toiset taas eivät. Se ei myöskään anna kovin paljoa tilaa sille ex-taistolaisen 2000-luvun kokemukselle, jossa liittymisen syyksi muistetaan mieluummin kaunis aate tai hauska seura.

Julkisuuden viljelemä isäkapinamyytti edellyttää, että opiskelijataistolaisten tausta olisi lähellä perinteistä *koti, uskonto, isänmaa* –ajattelua. Siis keski- tai yläluokkainen, oikeistolainen ja ehkä myös maalainen.

Sosioekonominen tausta

Tamperelainen opiskelijataistolaisuus ei ollut leimallisesti keskiluokkaista, vielä vähemmän elitististä. TYMR-tilasto 1:n mukaan noin kolmannes (34 %) jäsenistöstä tuli työläiskodeista. Lisäksi olivat sitten tietenkin ne 14% maataloudessa työskentelevien lapsia, joiden luokkataustan tarkka määrittely ei onnistu[84].

[84] Ongelmana on, että lähteistä ei ole mahdollista selvittää tarkemmin maataloudessa työskentelevien luokka-asemaa: merkintä ”maanviljelijä” kun saattoi tarkoittaa yhtä hyvin pienviljelijää tai vaurasta tilallista. Oletan kuitenkin, että suurin osa maanviljelijöiksi merkityistä oli pientilallisia. Näin jo siksi, että varsin usein maanviljelijä-isän on ilmoitettu toimineen osan vuotta ”työmiehenä”. 1970-luvulla suurin osa Suomen maatiloista oli pientiloja, jotka elättivät viljelijänsä vain osittain.

Työläistaustaisten osuus on huomattava, kun kyseessä on yliopisto-opiskelijoiden järjestö 1970-luvun puolivälissä. TYMR edusti kutenkin suhteellisen tasaisesti Tampereen yliopiston opiskelijoiden yleisempää sosioekonomista koostumusta. Verrattuna koko yliopiston opiskelijakantaan, maataloudessa työskentelevien ja työläisten lapsia oli TYMR:ssä hieman keskivertoa vähemmän, keski- ja yläluokkaisia taas hieman enemmän:[85]

	Tymriläisen huoltajan sosioekonom. Asema	Tampereen yo:n opiskelijan isän ammatti
Maataloudessa työsk.	16 %	18 %
Ylemmät toimih.löt	20 %	17 %
Alemmat toimih.löt	31 %	26 %
Työntekijät	34 %	39 %

Erot ovat kuitenkin niin pieniä, että niiden pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä. TYMR:n luonne selviääkin ehkä paremmin, kun jäsenistön sosioekonomista taustaa katsotaan vielä sukupolven verran taaksepäin. Melkein puolet (43 %) kyselyyn vastanneiden tymriläisten isoisistä työskenteli maataloudessa. Vanhempien kohdalla sama prosentti on enää 16. Luvuissa näkyy 1960-luvun suomalainen rakennemuutos ja yhteiskunnan keskiluokkaistuminen.

[85] Asetelma on koottu kahdesta lähteestä: tiedot tymriläisistä ovat TYMR-tilasto 1:stä, tiedot opiskelijoista taas Kaarninen 2000, 191. Kaarnisen luvuista on poistettu rivit ”jokin muu” ja ”ei tietoa”, yhteensä 7 % Tampereen yliopiston opiskelijoista. Sen jälkeen prosenttijakauma on laskettu uudelleen. Luvut ovat vuodelta 1975, siis vuotta myöhemmin kuin tymriläisten kohdalla. Luokittelut eivät välttämättä vastaa täysin toisiaan, joten vaihtelu TYMR:n ja koko opiskelijajoukon välillä saattaa johtua erilaisesta luokittelusta.

Kuvio 1: TYMR:n jäsenistön isien ja isoisien sosioekonominen asema.[86]

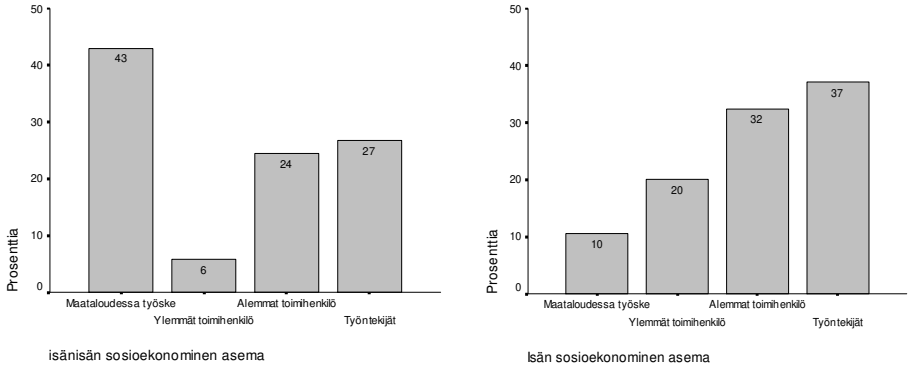

Lähde TYMR-tilasto 2.

1960-luvulla oli yleistä, että pientiloilta siirryttiin ensin työläisammatteihin ja sittemmin keskiluokkaan. Sosiaalinen nousu tapahtuu usein vasta, kun lapset on jo tehty, varsinkin silloin, kun nousu ei perustu koulutustaustaan. Näin voidaan olettaa, että monet keskiluokkaistenkin perheiden opiskelijat olivat syntyneet pienviljelijä- tai työläisperheisiin, joissa oltiin maalta kotoisin ja matkalla muihin yhteiskuntaryhmiin.

Vanhempien luokka-asemalla onkin ehkä enemmän merkitystä TYMR:n sisäisessä hierarkiassa kuin rekrytoitumisessa. Kotoa opitulla sosiaalisen nousun tavoittelulla saattaa olla jotakin tekemistä sen kanssa, miten TYMR:n johtoon valikoiduttiin. Kun vähintään oman paikallisjärjestön tasolle nousi keskimäärin joka kolmas, keskiluokkaisten lapsista näihin johtotehtäviin pääsi puolet:[87]

[86] TYMR-tilasto 1:ssä huoltaja tarkoittaa pääsääntöisesti isää, mutta au-lasten ja isänsä menettäneiden kohdalla myös äitiä. TYMR-tilasto 2:ssa sosioekonominen tausta on määritelty pelkästään isien kautta.

[87] Urakehityksen kohdalla lähteenä toimivaan kyselyyn on suhtauduttava erittäin varauksellisesta. Kyselyihin vaivautuvat vastaamaan useimmiten ihmiset, joille ilmiö on merkinnyt paljon. Nämä luultavasti ovat juuri niitä, jotka nousivat liikkeen johtotehtäviin.

Taulukko 1: Isän sosioekonominen asema ja TYMR:n jäsenen järjestöura SOLssa prosentteina (N = 104).

		järjestöura		
		pysyi koko ajan ryhmätasolla	nousi väh. TYMR:n johtotasolle	Yht.
Maataloudessa työskentelevät	%	90,9	9,1	100,0
Ylemmät toimih.löt ja joht. asemassa olevat	%	71,4	28,6	100,0
Alemmat toimihenkilöt	%	50,0	50,0	100,0
Työntekijät	%	78,9	21,1	100,0
Yht.	%	69,2	30,8	100,0

Lähde: TYMR-tilasto 2.

Kaikkein pienin todennäköisyys järjestöuralla nousuun oli maataloudessa työskentelevien lapsilla. Heidän osaltaan kyse lienee kuitenkin enemmän sukupuolesta kuin maalaisuudesta: vaikka TYMR:n jäsenistön sosioekonominen tausta ei ollut muuten sidoksissa sukupuoleen, maataloudessa työskentelevien lapsista 68 % oli naisia.[88]

Nuortaistolaisuus kuvataan usein ennen muuta keskiluokkaisten lasten isäkapinana, jonka johtohahmot tulivat maan merkittävimmistä talouden ja politiikan eliittisuvuista. Käsitys saattaakin pitää paikkansa, jos nuortaistolaisuudella tarkoitetaan vain pääkaupunkiseudun opiskelijaliikettä.

Tamperelainen TYMR oli kulttuurisesti varsin kaukana ASS:sta. Osittain tämä saattoi johtua jäsenistön sosioekonomisesta taustasta. Ei liene sattumaa, että vahvimman jalansijan SOL sai juuri Tampereella, joka keräsi mm. opetusjaostojensa vuoksi tavallista enemmän työläistaustaisia nuoria.[89] Vaikutusta oli tietysti myös sillä, että Tampereella painottuivat

[88] TYMR-tilasto 1
[89] Kaarninen 2000, 192.

vasemmistolaiset yhteiskuntatieteet. TYMR toimi huomattavasti myönteisemmässä ilmapiirissä, ainakin ylioppilaskuntavaalien kannatuksella mitattuna.[90] Osaltaan tähän vaikutti ehkä myös yliopiston sijainti vahvan työläistaistolaisuuden Pirkanmaalla.

Kotipaikka

1960- ja 70-lukujen taitteessa Tampereen yliopistolla oli edelleen maalaisproletaarinen maine. Osittain siihen vaikutti yliopiston sijainti, se keräsi opiskelijansa pitkälti pirkanmaalaiselta maaseudulta. Osittain maineen perustana olivat yliopiston yhteydessä toimivat, suoraan ammattitutkintoon tähtäävät yt-jaostot. Niihin pääsi opiskelemaan myös ilman ylioppilastutkintoa, ja ne toimivatkin monelle työläiskodin kasvatille porttina yliopisto-opintoihin.

1960-luvulta lähtien yliopistoihin hakeutui yhä enemmän myös muiden kuin eliitin lapsia.[91] Sopeutuminen yliopistoon vaati varmasti lahjakkaammaltakin maalais- tai työläisnuorelta kovasti työtä. Sama tilanne lienee ollut niillä, joiden vanhemmat olivat vasta suhteellisen äskettäin nousseet keskiluokkaan. Oheisessa kuviossa TYMR:n jäsenten kotikunnat on jaettu asukasmääränsä pohjalta kolmeen ryhmään.[92] TYMR:n naiset olivat hieman miehiä useammin kotoisin maalta:

[90] Vasemmistolaisuuden kanssa esiintyvän ”mies ja ääni” –periaatteen kannatus oli vuonna 1970 erityisen suurta yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Kannatus oli yhteiskuntatieteissä noin 64% ja sosiologiassa kaikkein korkein. Lehtonen 1971, 9-10 & 32.
[91] Kaarninen 2000, 81.

Taulukko 2: TYMR:n jäsenten kotipaikat sukupuolen mukaan prosentteina (N = 290).

		kotipaikka			
		suurkaupunki	keskisuuri kaupunki tai kuntakeskus	maaseutukunta tai pienehkö kaupunki	Yht.
sukupuoli	nainen %	24,8	29,3	45,9	100,0
	Mies %	25,6	37,6	36,8	100,0
Yht.	%	25,2	33,1	41,7	100,0

Lähde: TYMR-tilasto 1.

Kuvio kertonee siitä hämmennyksestä, johon ensimmäisen polven yliopisto-opiskelijat törmäsivät. Suurkaupunkien akateemisten vanhempien lapsille kouluttautuminen oli tuttu vaihtoehto, eikä raskaita tutustuttamiskäytäntöjä tarvittu. Sukunsa ensimmäiselle ylioppilaalle se oli kuitenkin radikaali ja rohkea ratkaisu. Sopeutumista vaikeutti puutteellinen tutor-järjestelmä[93].

Tampereen yliopistoon tuli opiskelijoita tietenkin eniten lähialueilta, mutta muuten tasaisesti ympäri Suomea. TYMR:n jäsenistö oli vielä hiukan yliopiston keskivertoa valtakunnallisempi:

Kuvio 2: TYMR:n jäsenistön kotiläänit prosentteina (N = 290).

Uudenmaan lääni	%	15,5
Turun-Porin lääni		5,5
Hämeen lääni		27,9
Kymen lääni		11,0
Mikkelin lääni		6,2
Pohjois-Karjalan lääni		4,8
Kupion lääni		4,5
Keski-Suomen lääni		6,6
Vaasan lääni		8,6
Oulun lääni		5,5
Lapin lääni		3,8
Yht.		100,0

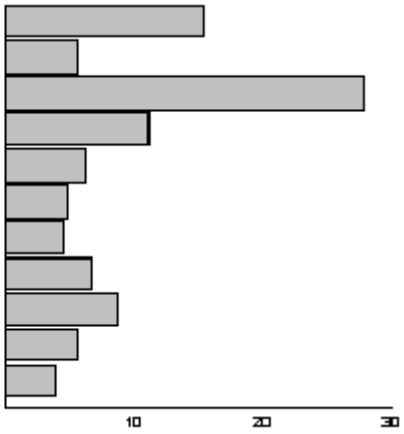

Lähde: TYMR-tilasto 1.

[92] Tarkemmat asukaslukurajat löytyvät liitteestä 2.
[93] Tutor = yleensä pitemmälle ehtinyt opiskelija, joka tukee ja neuvoo ensimmäisen vuoden opiskelijaa opintojen aloittamisessa.

Melkein kolmannes jäsenistöstä oli kotoisin Hämeen läänistä, mutta muuten jakauma on valtakunnallisesti tasainen: seuraavana tulevasta Uudenmaan läänistä oli kotoisin enää vain 15%. Olennaista on, että verrattaessa Tampereen yliopiston opiskelijoihin yleensä, TYMR:n jäsen opiskeli keskimääräistä useammin kaukana kotoaan. Koko yliopiston opiskelijoita 47 % oli Hämeestä.[94]

Äskettäin vieraalle paikkakunnalle tullut opiskelija etsiytyy luontevammin mukaan koulunsa toimintaan kuin sellainen, joka voi edelleen asua kotonaan tai ainakin pitää yhteyttä aikaisempaan lähipiiriinsä. Siten ei ole lainkaan yllättävää, että kaukaa muuttaneiden osuus korostui taistolaisten piirissä. Lisäksi tymriläiset olivat kotoisin paitsi kaukaa, usein myös hyvin erilaisesta ympäristöstä: lähes puolet (42%) tuli maaseudulta. Varsinaisten suurkaupunkien kasvatteja jäsenistöstä oli vain neljännes (25%).[95]

Kysymys ei kuitenkaan ole vain tästä. Kotipaikan kaukaisuus tai erilaisuus ei yksinään selitä, miksi juuri TYMR keräsi opiskelijoita toimintaansa, kun erilaisia poliittisia ja epäpoliittisia ryhmiä oli kymmeniä. Etsinkin selitystä liikkeen tavasta rekrytoida uusia jäseniä.

Aikana, jolloin opinnonohjausta ei juuri ollut, opiskelijoiden omilla lukupiireillä oli suuri merkitys. Niissä tietysti opeteltiin lukemaan tenttiin, mutta myös vaihdettiin paljon käytännön neuvoja yliopisto-opiskelusta. Ennen muuta niissä tutustuttiin ja rakennettiin sosiaalisia verkostoja.[96]

TYMR:n rekrytoinnin vahvuus oli sen opintopiireissä. Niitä löytyi jo varhain 70-luvun alussa lähes jokaiselta ainelaitokselta. Usein kehitys meni niin päin, että alun perin puhtaasti opiskelun helpottamiseen perustetut opintopiirit politisoituivat ja vasta TYMR:n aikana niissä luettiin ennen muuta marxilais-leniniläistä kirjallisuutta.[97]

[94] Tampereen yliopiston opiskelijatilasto 1974, 33.
[95] TYMR-tilasto 1
[96] Opintopiireistä esim. Paronen & Piispa 1974, 2 & 22.
[97] Sairaanhoitaja. Vrt. Siisiäinen 1990, 138.

Tieteellisyyttä ja teoriaa ihannoiva TYMR sopeutui hyvin opintopiiritoimintaan. Erityisesti näitä piirejä tarvitsivat ne, joilla ei ollut tuttuja paikkakunnalla ennestään, siis kauempaa muuttaneet. Siten TYMR:n kuivana muistettu teoreettisuus ehkä kuitenkin oli sen menestyksen ehto. TYMR ei menestynyt kirjallisesta luonteestaan huolimatta, vaan juuri sen ansioista.

poliittinen tausta.

Kysymys TYMR:n jäsenistön poliittisesta taustasta on isäkapina-teorian kannalta mielenkiintoinen. 1970-luvulla ei ollut enää mikään itsestäänselvyys, että luokka-asema määräisi ihmisen äänestyskäyttäytymisen Erityisen kyseenalaista se oli niissä ryhmissä, joiden sosioekonominen asema oli muuttunut äskettäin ja siis luokka-asema epäselvä.

1970-luvulla nuoren taistolaisen isäkapina ei tietenkään olisi edellyttänyt oikeistolaisia vanhempia: jo enemmistökommunistin mielestä oman lapsen loikkaus vähemmistöön olisi ollut tuomittavaa, saati sitten sosiaalidemokraattisille vanhemmille. Nuortaistolaisuus ärsytti ja provosoi, usein tarkoituksella.[98] Siten ei ole epäilystäkään, etteikö nuortaistolaisuudessa olisi varmasti ollut kyse myös sukupolvikonfliktista.

2000-luvun isäkapinamyyttiin kuitenkin kuuluu oleellisesti ajatus katkoksesta. Sen mukaan kyse ei ollut vain siitä, että vasemmistolaiset nuoret kritisoivat vanhempiaan flegmaattisesta aatteettomuudesta. Julkisuuden tarinassa nuortaistolaiset ovat kotoisin mielipiteiltään oikeistolaisista ja/tai konservatiivisista perheistä.

Myös 70-luvun enemmistökommunisteilta tai puolueen nuorisoliitosta periytyvässä puhetavassa juuri tämä vasemmistolaisen perinteen

[98] Esimerkiksi kannanotto Prahan kevääseen.

puuttuminen nähtiin syynä opiskelijataistolaisuuden jyrkkyyteen. Nuorisoliittoon verrattuna akateemisessa SOL:ssa lienee ollut enemmän valkoisten ”koti-uskonto-isänmaa” –sukujen kasvatteja. Toisaalta yhteistyön vaikeutta saattaaa yhtä hyvin selittää SOL:n teoreettinen innostus. SDNL ja SKP[99] suhtautuivat epäluuloisesti tietäväisiin opiskelijanuoriin, jotka sen leniniin nojautuen julistautuivat ”puolueen apulaiseksi ja reserviksi”.[100]

TYMR:n kohdalla ei voida puhua oikeistotaustaisesta jäsenistöstä. Kun mukaan lasketaan sekä äidin että isän poliittinen kanta, vasemmistolaisuuteen oli saanut kotonaan tutustua kolmannes yläluokkaisista, kaksi kolmannesta keskiluokkaisista ja jopa 88% työläisperheiden lapsista. Ainoa taustaltaan vankasti ei-vasemmistolainen ryhmä olivat maataloudessa työskennelleiden lapset.

[99] Suomen Demokraattinen Nuorisoliitto ja sen emäpuolue Suomen Kommunistinen Puolue.

[100] Sitaatti Sosialistisen Opiskelijaliiton Säännöt 1976, 3. Samaa asiaa myös SOL:n taisteluohjelma 1973, 181. Nykyään kansanedustajana toimiva Esko-Juhani Tennilä kertoo, miten hänen kotiseudullaan maanalaisen kauden toverit ihmettelivät osastoihin tulvivaa radikaalinuorisoa, että ”mitä perkeleen porukkaa noi on?” Mäkikulmala (1988, 85) kirjoittaa samasta aiheesta: ”Miksi siis ’pelastus’ löytyi SKP:n vähemmistöstä. Ainakaan vähemmistön kantapeikkoja ei tule tapahtuneesta millään tavoin moittia. He eivät tehneet mitään – eivätkä olisi kyenneetkään tekemään yhtään mitään selaista, joka olisi saattanut houkutella tätä nuorisojoukkoa heidän ruotuunsa. Aluksi monet pidemmän linjan vähemmistöläiset koettivat jopa hätistellä tätä niin pukeutumiseltaan, tavoiltaan kuin syntyperältäänkin epäilyttävää hippilaumaa pois – etäämmälle lujista ja puhtaista riveistään.”

Taulukko 3: Vanhempien vasemmistolaisuus isän sosioekonomisen aseman mukaan prosentteina (N = 89).

			vanhempien vasemmistolaisuus		
			ain. toinen vanhemmista vas.	kumpikaan vanhemmista ei vas.	Yht.
Isän sosioekonominen asema	Maataloudessa työskentelevät	%	20,0	80,0	100,0
	Ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat	%	35,0	65,0	100,0
	Alemmat toimihenkilöt	%	61,5	38,5	100,0
	Työntekijät	%	87,9	12,1	100,0
Yht.		%	60,7	39,3	100,0

Lähde: TYMR-tilasto 2.

Vasemmistolainen sukutausta löytyy yhden polven takaa myös monelta sellaiselta tymriläiseltä, joiden vanhemmat eivät sitä olleet. 70% jäsenistöstä ainakin yksi isovanhemmista oli vasemmistolainen[101]. Tampereen opiskelijataistolaisuus ei siis ollut suurten valkoisten sukujen kasvattien liike.

TYMR:n johto oli taustaltaan vasemmistolaisempaa kuin jäsenistö keskimäärin. Vuoden 1974 jäsenistä kolmannes nousi jossain vaiheessa vähintään TYMR:n johtotasolle. Tällä ryhmällä voidaan katsoa olevan vasemmistolaiset juuret: kolmella neljäsosalla (75%) jompi kumpi vanhemmista oli ainakin sosiaalidemokraatti. Jäsenistöstä yleensä vain 61 % tuli vasemmistolaisesta kodista.[102]

Toisaalta on mielenkiintoista, että vanhempien poliittinen aktiivisuus lisää taistolaisen todennäköisyyttä päätyä liikkeen johtoon silloinkin, kun koti on ollut oikeistolainen.

[101] TYMR-tilasto 2 Muotoilu ”ainakin yksi isovanhemmista” on epämääräinen mutta välttämätön: suuri osa kyselyyn vastanneista ei osannut kertoa kuin yhden tai kahden isovanhemman poliittisesta suuntautumisesta. Oletan kuitenkin, että vastanneisiin olivat pääsääntöisesti vaikuttaneet enemmän ne, joiden kanta muistettiin.

Kuvio 3, Poliittisesti aktiivisten vanhempien lasten osuus prosentteina järjestöuran mukaan (N = 107).

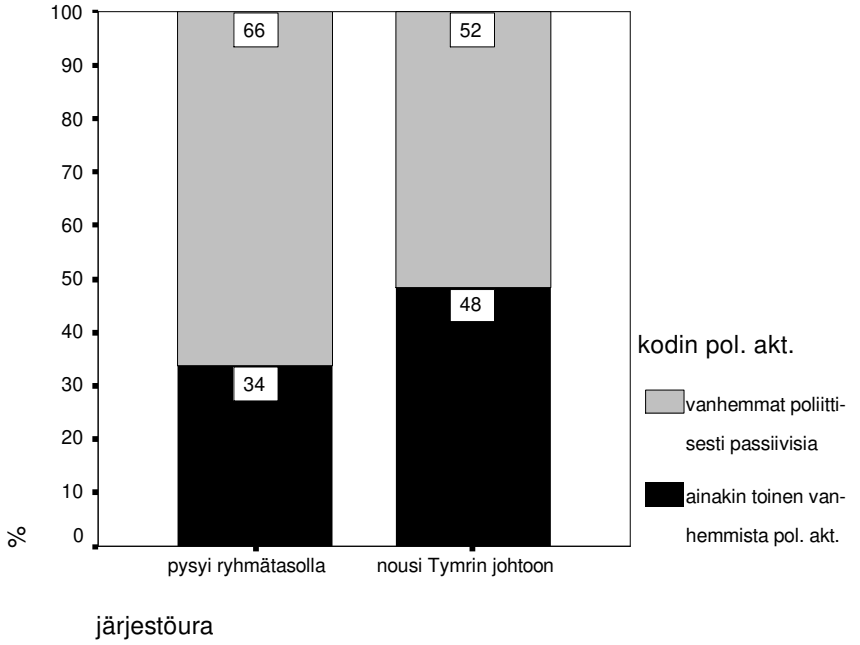

Lähde: TYMR-tilasto 2.

Vaikka suurin osa poliittisesti aktiivisista kodeista oli vasemmistolaisia, myös oikeistolaisten vanhempien lapsilla oli suhteellisesti yhtä hyvät mahdollisuudet päätyä liikkeen johtotehtäviin, jos jompi kumpi vanhemmista oli ollut poliittisesti aktiivinen. Näin on aiheetonta puhua taistolaisuudesta liikkeenä, jonka jyrkkyys olisi johtunut siitä, että nuoret eivät tunteneet poliittisen järjestötoiminnan traditiota.

TYMR ja erityisesti sen johto oli taustaltaan leimallisemmin vasemmistolainen kuin oikeistolainen. Lisäksi järjestöstä ja varsinkin sen johdosta huomattava osa (38%) tuli perheistä, joissa poliittinen osallistuminen oli arkipäivää. Voidaan siis olettaa, että jäsenillä oli hyvät lähtökohdat ymmärtää niin vasemmistolaisuutta kuin vaikuttamista yleensäkin.

[102] TYMR-tilasto 2.

Mistä sitten on kysymys?

Tässä luvussa olen tehnyt kolme keskeistä päätelmää:

1. Vain noin puolet tymriläisistä tuli keski- tai yläluokkaisesta kodista. Näistäkin merkittävän osan on täytynyt syntyä työläis- tai maanviljelijäperheeseen, koska heidän vanhempansa olivat ensimmäisen polven keskiluokkaa.
2. TYMR:n jäsenistö oli kotoisin kauempaa kuin Tampereen yliopiston opiskelijat keskimäärin. Monelle taistolaiselle tai heidän vanhemmalleen maaltamuutto oli omakohtainen kokemus.
3. 61 prosenttia TYMR:n jäsenistöstä ja 75 prosenttia sen johdosta oli saattanut omaksua vasemmistolaisuuden vanhemmiltaan. Kun katsotaan taistolaisten poliittista taustaa vielä sukupolven verran taaksepäin, vasemmistolaisten vaikutteiden mahdollisuus kasvaa.

Edellisen pohjalta ei voida sanoa, etteikö liikkeessä olisi ollut isäkapinaa. Sen sijaan edellisen pohjalta voidaan sanoa, että isäkapina ei riitä: kaikista yliopistoista opiskelijataistolaisuus näyttää menestyneen parhaiten siellä, missä ylempien yhteiskuntaluokkien osuus oli vähäinen.

Syitä taistolaisuuteen pitää mieluummin etsiä ensimmäisen polven ylioppilaiden joukkoryntäyksestä yliopistoihin. Nuoret pyrkivät sopeuttamaan aatemaailmaansa teoreettiseen ja urakeskeiseen akateemiseen ympäristöön.

Kaukana kotoaan opiskelevat nuoret etsivät perhettä, johon kuulua. Tuloksena oli lukeva ja taisteleva opiskelijajärjestö, jossa saattoi olla mukana vain kokonaan. Opiskelijataistolaisuuden voima lähti keskiluokkaistumisen ongelmista ja siksi liike oli voimakkain juuri Tampereella.

V MITÄ TAISTOLAISUUS OLI?

> Ja porukat lukivat ja keskustelivat, keskustelivat ja lukivat, öisin ja päivisin, selvinä ja vielä umpihumalassakin. Pakolliset tentit hutaistiin miten sattui (tuurilla, prujuilla jne.) kuten kaikki välttämätön paha – todellinen opiskelu alkoi siirtyä tähän ”varjoyliopiston” informaaliin verkostoon, jonka solmukohtia olivat opintopiirit, keskustelusakit, itse järkätyt seminaarit ja määrättyjen tyyppien hallitsemat pöydät kapakoissa.[103]

Taistolaisuudella viitataan tavallisesti 1960- ja 1970-lukujen kahtiajakoon Suomen Kommunistisessa Puolueessa (SKP). Jyrkempi osapuoli – ”vähemmistöläiset” – sai nimen johtajansa Taisto Sinisalon mukaan. Taistolaiset arvostelivat voimakkaasti puolueensa sopeutumista Suomen parlamentaariseen järjestelmään. He katsoivat, että se vaati liikaa periaatteellisia myönnytyksiä.

Taistolaisilla oli merkittävä asema monissa puoluetta lähellä olleissa järjestöissä ja ryhmissä. Erikseen puhutaan muun muassa ”*nuortaistolaisuudesta*” ja ”*kulttuuritaistolaisuudesta*”. Nuortaistolaisuudella tarkoitetaan 1970-luvun nuoria, jotka tunnustivat SKP:n vähemmistösiiven johtajakseen. Nuortaistolaiset olivat useimmiten joko SDNL:n tai SOL:n jäseniä[104]. Kulttuuritaistolaisuudella viitataan poliittisesti värittyneeseen kulttuuriliikkeeseen, jonka eri alojen ammattilaiset järjestäytyivät sittemmin Kulttuurityöntekijäin Liittoon.

Työssäni taistolaisuus merkitsee lähinnä *opiskelijataistolaisuutta*. Vuoden 1971 liittokokouksessa SKP:n tapaan jakautuneen Sosialistisen Opiskelijaliiton (SOL) vähemmistöläiset syrjäyttivät enemmistön. Järjestöstä kehittyi nopeasti opiskelijoiden joukkoliike. 1970-luvun

[103] Mäki-Kulmala 1988, 124-125.
[104] Suomen Demokraattinen Nuorisoliitto ja Sosialistinen Opiskelijaliitto.

puoliväliin mennessä sillä oli yli viisituhatta jäsentä, joista enemmistöläisiin alajärjestöihin kuului vain noin 600.[105]

Matti Hyvärisen mukaan tutkijan tehtävä on toki lopulta ymmärtää itse ja selittää muillekin, mutta ennen sitä tehdä tutkimuskohteesta omituinen, selitystä kaipaava. Taistolaisten kohdalla mystifioiva julkisuus on kuitenkin jo hoitanut tämän puolen. Kuten Hyvärinenkin toteaa, ”viimeistään eurooppalaisen sosialismin romahtamisen ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen taistolaisesta opiskelijaliikkeestä on kuitenkin tullut hyvin outo, ellei suorastaan käsittämätön ilmiö”[106]

Näin ei kuitenkaan ollut 1970-luvulla. Taistolaisuus oli mahdollinen, koska silloin sellaista toimintaa ei pidetty käsittämättömänä. Taistolaisuutta katsottiin selvästi vasemmistolaisemmasta yhteiskunnasta käsin, takana oli vuoden 1966 eduskuntavaalien vasemmistoenemmistöinen eduskunta, ja lähes kaikki kannattivat hyvinvointivaltion rakentamista. Silloin taistolaisuus oli ehkä äärimmäinen, mutta täysin legitiimi vasemmistolaisuuden muoto.

Nyt katsomme liikettä yhteiskunnasta, jossa ylikansallisten markkinoiden hyvinvointi määrittää talous-, puolustus-, sosiaali-, terveys- ja jopa kulttuuripolitiikkaamme. Varsinkin meidän nuorten on lähes mahdotonta ymmärtää, kuinka joku saattoi olla joskus taistolainen. Silti, kuinka ollakaan, monet taistolaisten oudot käytännöt elävät edelleen, ja oman aikamme kontekstissa ne eivät näytä oudoilta. Oletukseni on, että taistolainen opiskelijaliike ei lopultakaan juuri poikennut sitä edeltävistä ja seuraavista liikkeistä.

[105] Viitanen 1994, 537-538. . Vaikka nuorisoliitossakin oli voimakas taistolaisoppositio, vastaavaa hegemoniaa se ei saavuttanut koskaan.
[106] Hyvärinen 1994, 14-15.

Taistolainen opiskelijaliike voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen[107]: Ensimmäisessä (n. 1971-1973) liikettä rakennettiin, se etsi omaa identiteettiään ja paikkaansa poliittisella kentällä. Toiminta keskittyi käytännön paikallisiin taisteluihin paremman yliopisto-opiskelun puolesta. Pienet paikalliset taistelut liittyivät kuitenkin käsitykseen laajemmasta taistelusta, valmistautumisesta vallankumoukseen Suomessa ja maailmanlaajuisesti.

Toisessa vaiheessa (1974-1976) taisteluohjelma sidottiin selkeämmin yhteiskunnalliseen kontekstiin. Liike oli vakauttanut suhteensa muihin poliittisiin ryhmittymiin, oli laajimmillaan ja toimi tehokkaasti. Aatteen pohjaa laajennettiin muun muassa ympäristökysymyksien, rauhantyön ja naisasian korostamisella.

Kolmannessa vaiheessa (n. 1977-) liikkeen johtoajatuksena ei enää ollut maailmanvallankumous, vaan vaatimattomammin sivistysyliopiston ihanne. Liikkeen teoreettisuus korostuu ja se menettää hiljalleen kannatustaan.

Tämän luvun aikalaislähteistö on peräisin pääosin liikkeen toisesta vaiheesta. Näin siksi, että silloin liike oli jo sitä mihin oltiin pyritty, mutta ei vielä kuihtumassa pois. TYMR:lle 1970-luvun puoliväli oli uskomattoman aktiivisen ja kirjavan järjestötyön aikaa. Myös haastateltavani ovat kokeneet juuri tuon vaiheen voimakkaimmin. Siksi oletan, että liikkeen kyky rekrytoida ja motivoida uusia jäseniä toimintaan tulee parhaiten esille juuri tuolloin.

Teoria

[107] Jaottelu on karkea ja koskee taistolaisen liikkeen yleisiä virtauksia. Se on tehty *Soihdun* pohjalta, käyttäen erityisesti seuraavia artikkeleita: Anderson 1976, Bergner 1979, Freyberg 1973, Haila & Petterson 1974, Hyvärinen & Rovamo 1977, Jokinen 1977, Kalmakurki & Ruotsalo 1975, Lehto 1977, Passivoituvatko... 1978, Ruotsalo & Toikka 1972, Miettinen 1972, Ruotsalo 1971, Scheffler 3/72, Sinisalo 1976, Sobolev 1974 ja Uschner 1977.

> Krapu: Nyt on aika lopettaa tyypilliset krapuaamut. Painu lenkille ja vedä keuhkoihin happea nikotiinin asemesta! Jo Lenin sanoi: kaksi askelta eteen, yksi taakse, joten ota selvä tahti eteenpäin. Lue kunnon kirjallisuutta, vaikka juuri Leniniä.[108]

Ainakin Karl Marxista lähtien sosialismiin on kuulunut vahva tieteellinen ulottuvuus. Uusi teknologia nähtiin keinona parantaa tai huonontaa ihmisten elinoloja[109], mutta tieteen keinoilla on myös etsitty todisteita aatteen oikeudellisuudesta ja tuotu esille yhteiskunnallisia epäkohtia. 1970-luvun vasemmistolaistumisen myötä jälkimmäinen korostui. Jo 60-luvulla muotiin tulleet yhteiskuntatieteet vahvistivat asemiaan .

TYMR:n kannatus oli voimakkainta yhteiskuntatieteellisillä laitoksilla. Vuonna 1975 taistolaiset miehittivät yhteiskuntatieteellisten ainejärjestöjen hallituspaikoista 41% ja puheenjohtajuuksista kuusi yhdeksästä. Muiden tiedekuntien osalta vastaavaan ylivaltaan päästiin vain Historiatieteen laitoksen Patinassa.[110]

Toiminta koordinoitui pitkälle yhteiskuntatieteellisestä käsin. Vahva sosiaalitieteellinen ote sitoi taistolaiset 1960-luvun uskoon yhteiskunnan suunnitelmallisuudesta. Tieteen ja taistelun liitto myös näkyi lähes kaikessa TYMR:n toiminnassa. ”Nälkäinen tartu kirjaan. / Se on hyvä ase. / Sinun täytyy astua johtoon.” laulettiin yhdessä Agit Propin suosituimmista kappaleista.[111] Kirjalla ja käytännöllä oli vahva yhteys.

> Mulla oli sosiologia pääaineena ja sehän oli yhtä kun tää – tää TYMR:nkin ideologia. Et sithän siihen aikaan ei paljon muuta sit luettukaan kun Leniniä ja Marxia. Hyvin paljon niit tentittiinkin.[112]

---

[108] Lektica 1975, 27.
[109] Marx (1948) kirjoittaa siitä, miten koneiden kehittyminen aiheuttaa ja on seurauksena tuotantotavan muutoksesta ja siten yhteiskunnallisen muutoksen keskiössä (s. 366-369). Hän kuitenkin korostaa, että kapitalistisesti hyödynnettyjen koneiden tarkoituksena on halventaa tuotteiden hintaa, ei helpottaa ihmisten elämää (s.357).
[110] Tampereen yliopiston aineyhdistykset, 1.3. 1975.
[111] Opi perusasiat.
[112] Sairaanhoitaja.

Kaikki organisaation tasot painoivat omaa lehteä, lukuisia tiedotteita ja kannanottoja. Esimerkiksi tiedostavan tamperelaisen sosiologian opiskelijan oletettiin lukevan (ja usein myös tekevän) oman laitoksensa ryhmälehteä, koko TYMR:n yhteistä lehteä sekä valtakunnallista Soihtua ja Soihdunkantajaa. Lisäksi tuli tietenkin seurata SKP:n vähemmistön Tiedonantajaa ja Hämeen Yhteistyötä, sekä mielellään kattavasti myös ”vastapuolen” kirjoittelua.[113]

TYMR järjesti lukuisia seminaareja ja kehotti jäsenistöään osallistumaan myös SOL:n kursseille. Opiskelijoiden tärkein tehtävä oli opiskella, omaksua ”marxilais-leniniläinen metodi, eikä suhtautua opiskeluun kaavamaisesti, joidenkin ohjeiden ulkoaoppimisena, dogmaattisena ja kuolleena tapahtumana”.[114] Aiheiden kirjo oli laaja: esimerkiksi syksylle 1973 suunniteltiin rinnakkaisluentosarjat ympäristöpolitiikasta, marxilaisesta estetiikasta, terveystieteestä, työväenliikkeen historiasta ja imperialismista.[115]

Opiskelu oli myös liikkeen kestävimpiä alueita. Se oli olleellisesti mukana jo 1970-luvun alun järjestäytymisessä. Kun vallankumoustyö vei aikaa opiskelulta ja aktiivit eivät valmistuneet, ”kriittinen ja tunnollinen opiskelu” pyrittiin vuosikymmenen lopulla sitomaan yhä tiukemmin osaksi järjestövelvollisuuksia:[116]

> Minkä vuoksi kriittinen ja tunnollinen opiskelu on välttämätöntä?
> Se on välttämätöntä siksi, että tulevana sivistyneistönä meidän on saavutettava korkea ammattitaito, jonka avulla voimme viedä eteenpäin maamme kehitystä tieteen, taiteen, tuotannon ....alalla. Se on välttämätöntä myös siksi, että kriittiseen ja tunnolliseen opiskeluun suuntautuvan toiminnan avulla opiskelijaliike voi yhdistää opiskelunsa ja taistelunsa sillä tavalla, että ankarinkaan hyökkäys ei sitä kykene murtamaan.

[113] Hyvärinen 1994, 28.
[114] Kalmakurki, 7.
[115] Viikkotiedote 16.4. 1973.

Kriittiseen ja tunnolliseen opiskeluun tuli pyrkiä oppilaitoksen ja opintopiirien kaksoisstrategian avulla. Ensinnäkin tymriläisen tuli tuntea oma porvarillinen tieteenalansa, mielellään jopa porvareita paremmin. Hänen tuli hyödyntää siinä sitä, mikä oli edistyksellistä. Samaan aikaan hänen edellytettiin opiskelevan opintopiireissä marxismi-leninismiä, jonka pohjalta piti kyetä uudistamaan ja kyseenalaistamaan porvarillista tiedettä.[117]

Itsenäisesti ajattelevan opiskelijan ihanne oli kunnianhimoinen, mutta joukkoliikkeessä tuskin mahdollinen. Käytännössä kyseenalaistavaan opiskeluun tai marxilais-leniniläisen metodin kriittiseen omaksumiseen ei luultavasti kyennyt sen useampi kuin nykyäänkään. Teorian soveltamisen rajat saattoivat tulla vastaan ikävänä yllätyksenä:

> Jus sillä lailla, et me riideltiin sen Tapsan, minä ja Tapsa riideltiin ton kaa, mikäs sen jätkän nimi ny oli, semmonen tumma pitkä, joka oli sieltä toimistosta Penttisen kans. Ne ei pystyny selittään meille Leninin kootuista, et mitä Lenin sanoo siitä teatteritaiteesta. Sitten me vaadittiin selitykset, et se on löydyttävä se selitys sieltä. Ei mitään selityksiä löytyny. Ja sit me jotenkin todettiin, et ei tää oo filosofiaa, tää on jotain niinku...[118]

Vaikka kaikki nuo yhä teoreettisemmaksi käyvän *Soihdun* tilanneet eivät ehkä jaksaneetkaan lehteään sisäistää, ryhmätasolla keskeisin yhdistävä toimintamuoto olivat kuitenkin viikoittaiset opintopiirit. Niiden tavoitteena oli tutustua marxismi-leninismin perusteisiin. Arvioisin näitä opintopiirejä olleen pelkästään Tampereella parhaimmillaan yli 50. TYMR:ssä jokaisella aineryhmällä oli omansa, monilla useampia.[119]

> No marxismi-leninismiähän opiskeltiin enempi tai vähempi ahkerasti. Meillähän oli hirveesti myös näitä opintopiirejä, sehän oli yks meidän toimintamuoto kans. Emmä tiä, kuinka moni sit loppujen lopuks luki mitään

[116] Kriittisestä ja tunnollisesta... 1978, 3.
[117] Kriittisestä ja tunnollisesta... 1978, 4.
[118] Taiteilija. Sitaatin nimet muutettu.
[119] Opintopiirejä mainostettiin jokaiselle tymriläiselle itsestäänselvyytenä: Organisaattori 1/73, s.9.

> Marxia tai Engelsiä tai Leniniä. Jotkut lukikin kyllä. Mut et enempi se oli semmosta niinku referaatteja. Ja se voi olla, että ne sitten yksinkertaistui ja suodattu jotenkin sillen vähän liiankin formaattiseksi. Et oikeestaan vasta nyt voidaan uudemman kerran tarttua tuoreemmin ottein Marxiin. Semmonen tietynkaltanen shapluuna musta kuulu meiän tähän intellektuaaliseen perusvarustukseen. Tällanen perusta-päällystä –rakenne ja talouden vahva määräävyys ja tänkaltaset asiat.[120]

Opintopiirit olivat tärkeitä paitsi tiedostamisen tason myös järjestön talouden kannalta: niihin saaduilla valtionavustuksilla kustannettiin yhdessä bileiden tuoton kanssa muuta toimintaa. Piireistä tuli merkittävä toimintamuoto senkin takia, että niissä kävi muitakin kuin aktiivijäseniä. Kurssin sisältö pysyi samana vuodesta toiseen, ja innokkaimmat osallistuivat sille monena vuonna.

SOL julkaisi omaa opintomateriaalia ja istunnoissa keskusteltiin alustusten ja opintovihkojen pohjalta.[121] Tieteellisen maailmankatsomuksen tuntemusta pidettiin välttämättömänä kommunismin ymmärtämiseksi. Opintopiirien perusosiot käsittelivät marxilaista filosofiaa, kansantaloustiedettä ja tieteellistä kommunismia, jolla tarkoitettiin politiikan teoriaa ja siitä lähinnä luokkataisteluoppia.[122]

Yliopisto-opiskelijoille tieteen merkityksen korostaminen oli luontevaa. Se oli alue, jolla voitiin perustellusti olettaa, että myös kovaa vauhtia keskiluokkaistuvalla opiskelijalla saattoi olla annettavaa kommunistiselle liikkeelle. Suuri osa vallankumoustyöstä liittyikin marxilais-leniniläisen tieteen aseman vahvistamiseen.

Marxilais-leniniläinen tiede erosi porvarillisesta ainakin kolmessa suhteessa. Antti Eskolan mukaan[123] marxismin voima on sen ankarassa

[120] Kirjastonhoitaja.
[121] Opintokerhojen toimintakertomukset.
[122] SOL:n Marxismi-leninismin peruskurssi.
[123] Eskola 1972, 40-41 ja Eskola 1073, 36-37. Marxismi-leninismin keskeinen sisältö löytyy yksityiskohtaisemmin Otto Wille Kuusisen johdolla toimitetusta taistolaisten

tieteellisyydessä. Porvarillinen tiedekin oli toki ollut edistyksellistä aikoinaan, mutta auttamatta sidoksissa porvarilliseen yhteiskuntaan ja muuttunut sen myötä vääristyneeksi ja taantumukselliseksi. Toinen tunnusmerkki on *historiallinen tarkastelu* suhteessa porvarillisen tieteen harjoittamaan kuvailuun.

Marxismi-leninismin kolmas kulmakivi on *materialismi*. Se tarkoittaa, että erilaisten ilmiöiden viimekätisenä selittäjänä nähtiin yhteiskunnan taloudellinen rakenne. Materiaalisen tiedekäsityksen vastakohtana esitettiin porvarillisen tieteen idealismi, jossa vain välittömät tajunnan ilmiöt (aatteet, teoriat, uskonto, taide, moraali, tavat jne.) olivat tärkeitä.

Opiskelijajärjestö ei harjoittanut vain oikeanlaisen tieteen tekemisen opiskelua, vaan myös sen valvontaa. TYMR:n edustajat vierailivat tarmokkaasti väitöskirjojen ja lisensiaattitöiden tarkastustilaisuuksissa. Yliopisto nähtiin keskeisenä kasvatusinstituutiona. Oli tärkeää pyrkiä vaikuttamaan siihen, millaisia kurssikirjoja opiskelijoille tarjottiin ja miten luennoitsijat opettivat.[124]

Tieteen merkitystä lisäsi sekin, että Marxilaiset ryhmät järjestäytyivät pääaineittain. Ryhmien tehtäväksi tuli valvoa ja vastustaa taantumuksellista tieteenharjoitusta ensisijaisesti omalla laitoksellaan. Taantumuksellisia tutkijoita olivat ne, jotka tiedettiin oikeistolaisiksi tai jotka tuottivat imperialistista rahavaltaa tukevaa tutkimusta. Subjektiivinen nykytiede tuli korvata totuudellisemmalla marxilais-leniniläisellä tutkimuksella. Ajatuksena oli, että koska tiedemaailma aina tukee vallitsevia rakenteita, rakenteiden muuttaminen edellyttää myös tieteen uudistamista ja on siten luonnollinen tehtäväkenttä vallankumouksselliselle opiskelijaliikkeelle.[125]

---

bestselleristä *Marxismi-leninismin perusteet*. Edellä esitetty kuvaus marxismista sopii vain Neuvostoliitto-johtoisen marxismi-leninismin johdannoksi.

[124] Esim. Tarvitsemme valppautta – mihin menet historian opetus?

[125] Katso esim. TYMR:n historian ryhmän Spartacus-lehdet. TYMR:n tarkoitukseksi määriteltiin ensisijaisesti ”02.01 osallistua taisteluun yhteiskunnallisen edistyksen, rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta, 02.02 tehdä tunnetuksi tieteellistä sosialismia

(naurua). Et joskus oli vähän semmosta vainoharhastakin suhtautumista siihen opetukseen. Et me vaadittiin marxilaista oppiaineistoa ja meillä oli tää SOL:n musta kirja, mist katsottiin mitä neuvostovastasta kirjallisuutta sillon kurssivaatimuksissa oli. Ja niitä luettiin todella kun Piru Raamattua niitä kurssivaatimuskirjoja.[126]

Tähän liittyi myös taistelu akateemisesta määräysvallasta. Ainakin 1970-luvun puoliväliin saakka kaikkein suurin huomio kiinnitettiin hallinnonuudistukseen. Siinä vaadittiin yliopistohallinnon toteuttamista demokraattisesti yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella. Tällöin kullakin opiskelijalla olisi ainakin periaatteessa yhtä paljon valtaa kuin professorilla.[127]

YYÄ:tta eivät vaatineet vain taistolaiset. Vuonna 1974 Tampereen yliopiston ”taantumuksellisten” valtuustovaalien ”demokraattisissa” varjovaaleissa äänestysprosentti oli 30, eikä yksikään opiskelija asettunut varsinaisissa vaaleissa ehdolle.[128] Varjovaltuusto kokoontui siitä huolimatta, että sillä ei tietenkään ollut virallista asemaa tai päätösvaltaa.

Opintopiirit ja marxismi-leninismi eivät vain osaltaan kannatelleet sitä marxilaisbuumia, josta 1970-luvun yhteiskuntatiede niin mielellään muistetaan[129]. Ne eivät myöskään ainoastaan taanneet toimivalle järjestölle tärkeää taloudellista apua ja uusien jäsenten rekrytointikanavaa. Tieteen ja aatteen liitossa oli toki kyse oman paikan oikeuttamisesta kommunistisessa liikkeessä, mutta myös muusta.

1970-luvulla elettiin jo lujaa järkeisuskon ja akateemisen arvostuksen aikaa. Myös radikaali ja kyseenalaistava nuortaistolaisuus asetti itsensä tähän kehikkoon: ”...perustamme me toimintamme marxilais-leniniläiseen

---

opiskelijoiden ja sivistyneistön keskuudessa,” Tampereen yliopiston marxilaiset ryhmät, säännöt (luonnos), hyväksytty yleiskokouksessa 21.9.1972.

[126] Kirjastonhoitaja.

[127] YYA:sta Klami 1996, 41-42.

[128] Jäsenkirje 5/74. Vertailun vuoksi, viimeisimmät TAMY:n edustajistovaalit herättivät uurnille Tampereen yliopistossa vain hieman yli 20 prosenttia opiskelijoista. YYÄ:stä vielä Historian laitos –lakkoon.

[129] Esim. Marx kävi täällä 1983.

tieteeseen ja tieteellisesti arvioimme opiskelijoiden asemaa ja sen parantamista, osoitamme opiskelijoiden liittolaiset ja taistelumme vastustajat."[130]

Taistolaiset olivat oikeassa, koska heidän järjestössään luettiin ja kirjoitettiin eniten tiedettä. Taistolainen liike oli eniten oikeassa, koska sen kirjat olivat paksuimpia ja vaikeimpia. Perustelu oli osittain legitiimi ilmeisesti paitsi taistolaisten itsensä myös muiden silmissä, koskapa muut opiskelijaryhmät pitivät tarpeellisena kehittää marxismi-leninismille rinnakkaisia "ismejä". Näistä merkittävin oli itävaltalaisen Karl Popperin ajatuksiin perustuva "porvarismi", jonka pohjalta kokoomusopiskelijat vaativat moniarvoisuutta ja vastustivat historismia.[131]

Romantiikka

> Vesimies: Tuntuu vähän siltä, että joku on pettänyt sinua. Hän on kaiketi porvari. No älä välitä, sillä elämääsi alkaa astua uusi ihminen. Viimeistään vappumarssilla tapaat SOL:laisen, jonka kanssa sinulla on mukavaa. Onnentähdeksesi tulee kuunsirppi vasaralla.[132]

Taistolaisuutta on usein arvosteltu siitä, että se pauhasi täällä Suomessa muun maailman ongelmista, jotka eivät mitenkään koskettaneet hyvin syöneitä suomalaisopiskelijoita. Liike kuitenkin toi kansainvälisen lähelle arkipäivää: Chilen pakolaisia oli mukana toiminnassa, jatkuvasti kerättiin avustuksia Vietnamiin ja lapset piirsivät kortteja Hondurasiin pioneerikerhoissaan.[133]

Vaikka suuri osa käytännön tekemisestä oli maanläheistä puurtamista, liikettä ei voi ymmärtää ilman sen kansainvälistä ulottuvuutta: varsinkin

[130] Eespäin, 6/74, s. 1.
[131] Mäki-Kulmala 1988, 101-102.
[132] Lectica 1975, 28.
[133] Eräs haastateltava esitteli taistolaisen pioneerikerhon jäämistöä: rauhankyyhkyn muotoisia mielenosoituskylttejä, vihko eri maiden kansanlauluja, iso maapallo, jonka ympärille olivat lapset askarrelleet erirotuisia ihmisiä piiriin käsi kädessä. Mielenkiintoinen ja koskettava, mutta vaikeasti tutkimukseen dokumentoitava aineisto.

kulttuurisesti erityisesti Neuvostoliiton ja Latinalaisen Amerikan merkitys oli suuri. Oletan, että tätä kautta tullut vallankumousromantiikka oli yksi nuhruisen ja byrokraattisen liikkeen kantavia voimia.

Pitkän illan ja viimeisen bussin jälkeen toveri pyytää sinut luokseen yöksi. Peiton puuttuessa nukahdatte sylikkäin punalipun alle, kuunnellen säröiseltä kasetilta Fidel Castron puheita – kuka sellaista olisi voinut vastustaa, ainakaan 70-luvulla?

Kansainvälisyydelle oli ainakin kaksi juurta. Toisaalta marxilainen näkemys proletariaatin isänmaattomuudesta, toisaalta oman liikkeen kehityshistoria Vietnamin sotaa vastustaneen 1960-luvun liikehdinnän pohjalta.[134] Kimmo Rentola kirjoittaa tuosta 60-luvun lopun muutoksesta:[135]

> Sinä keväänä katsottiin televisioista Vietnamin sissien tet-hyökkäys, Martin Luther Kingin ja Robert Kennedyn murhat ja Pariisin huimaava toukokuu ja nähtiin elokuvissa Bonnie ja Clyde, joka vaatetti nuorison kapinan, kampasi tyttöjen tukat yksinkertaisen suoriksi ja leikitteli äkkikuoleman kauhulla ja tenholla.

Romanttisen vapaustaistelun teema pysyi ajankohtaisena. Eniten puhuttiin ja kirjoitettiin Chilestä. Vasemmistolainen Salvador Allende oli valittu Chilen presidentiksi vuonna 1970, ja maan kehityksestä tuli vuosikymmenen alussa muotoutuvalle SOL:lle todiste siitä, kuinka sosialismiin saatettiin pyrkiä myös demokraattisin keinoin.[136] Allenden hallituksen kaatuminen CIA:n tukemana, presidentin itsensä marttyyrikuolema ja uuden hallinnon ihmisoikeusloukkaukset koettiin täällä erityisen raskaasti:

> Näin vahvistui jälleen historian opetus: kaikkialla missä kansanjoukot valmistautuvat vakavasti käyttämään demokraattisia oikeuksiaan ja kajoamaan koti- ja ulkomaisten riistäjien etuoikeuksiin, suurporvaristo tarttuu

[134] Marx & Engels 1998, s. 59. Jokinen & Salo 1984, 32.
[135] Rentola 1992, 97.
[136] Miettinen 1972.

> häikäilemättä terrorin ja sorron, kidutuksen ja tappamisen pahimpiin keinoihin.[137]

TYMR järjesti iltamiaan noin kahden viikon välein. Varsinkin Latinalaisen Amerikan merkitys näkyi ja kuului taistolaisten suosimassa merkitysmaailmassa. Kansainvälisyys oli paitsi poliittinen, ennen muuta symbolinen side. Muiden maiden vallankumouksellisilta omaksuttiin aatteiden lisäksi pukeutumiskoodeja, lauluja ja ruokareseptejä. Ilman omaa jaettua alakulttuuria taistolaisuutta ei olisi ollut. Merkitykset tekivät poliittisesta liikkeestä perheen.

> Ja sitten kun kaikki tää, kun eihän kellään ollu sit viä siihen aikaan perheitä, kaikki oli opiskelijoita, niin se oli sit se sosiaalinen kanssakäyminen ja opiskelijan kaikki vapaa-aika, se just oli niin mukavaa. Monta vuotta.[138]

Liikkeen sisäistä yhteisöllisyyttä on lähes mahdotonta löytää aikalaislähteistä. Silti henkilökohtaisilla ihmissuhteilla ja yhteenkuuluvuuden tunteella on täytynyt olla aivan keskeinen rooli taistolaisen opiskelijaliikkeen kasvussa.[139]

TYMR:n puitteissa harrastettiin esimerkiksi liikuntaa. Vaikkapa vuoden 1973 kesällä järjestettiin viikoittain jalkapalloa, lentopalloa ja tanssinopetusta. Lisäksi reippailtiin yhteisten patikkaretkien muodossa.[140] Tuon tuostakin käytiin pidemmillä matkoilla, lähinnä idän sosialistisissa maissa.

> No sittenhän oli iltamia, ja oli sekä ryhmätasolla et sit oli Tymrin tasolla. Tymrin iltamat oli erittäin suosittuja, sikäli kuin muistan. Ja muistan, et se oli hirveen hauskaa. Sit osallistuttiin SOL:n erilaisiin tilaisuuksiin, kaikkiin

[137] Uschner 1977, 1969.
[138] Sairaanhoitaja.
[139] Mm. Alapuro korostaa, kuinka liikkeen potentiaalisimmat rekryytit ovat yleensä vanhan jäsenistön tuttuja, joko ystävyyden tai muiden verkostojen kautta. Alapuro 1998, 333-334.
[140] Viikkotiedotteet 27.4., 7.5. & 12.6. 1973.

> Spartakiadeihin ja kaikkiin – olikohan se Sollin vai oliko siinä nuorisoliittolaiset mukana?[141]

Nuortaistolaisuus muistetaan mielellään johtajien lausunnoista ”En päivääkään vaihtaisi pois, enkä varsinkaan öitä!”[142] Vaikka ns. pöksylähetys kaiketi olikin pääosin vain jätkien rehvastelua tai irtosuhteiden legitimointiyritys, jo käsitteen olemassaolo kertoo aatteesta elämäntapana. Ja kun nuorista ihmisistä oli kysymys, kaikki legendat tuskin ovat vailla todellisuuspohjaa:

> Ja sitten (naurua) tää on älytöntä, mut kun nyt ajattelee, et mullakin on ton ikäsiä tyttöjä, niin kommunistin tavara on yhteistä. Meil oli hyvin kiinteitä intiimejä suhteita ja esimerkiks tippuri silleen, et isolla ryhmällä oli se sama tippuri. Ja mä pelkäsin kuollakseni mennä sinne sukupuolitautien poliklinikalle. Joku oli antanu kaikkien nimet, se oli semmonen kanta, mikä ei parantunu. Se oli tosi vihanen se täti siellä ku tämmönen iso ryhmä opiskelijoita tulee, ja sitten tota aina penisiliiniä saa ilmaseks ja se ei menny ohi, ja me jouduttiin niinku syömään monta kuuria. Et se oli hyvin kiinteitä nää sosiaaliset suhteet, just niinku mää sanoin et kommunistin tavara on yhteistä.[143]

Pelkkää juomista, laulamista ja naimista TYMR:n toiminta ei kuitenkaan missään tapauksessa ollut. ”...hirveen vähän sitä juotiin. Eikä ollu rahaakaan. Se oli hirveen vähän, mitä oli rahaa.”[144] Enemmänkin näissä epävakaan elämän muistoissa onkin kyse samasta asiasta, johon vilkas kulttuuri- ja urheilutoiminta muutenkin tähtäsi: kiinteän yhteisön luomisesta.

---

[141] Kirjastonhoitaja.
[142] Allekirjoittaneelle on väitetty, että lausuma olisi peräisin Jaakko Laaksolta. Dokumenttia en ole kuitenkaan löytänyt, joten kyseessä saattaa olla vain osuva legenda. Eräässä kymmenen vuoden takaisessa henkilökuvassa Jakke kyllä toteaa korvaamattomista päivistä, mutta ei mainitse mitään öistä. Kari 1992, 20.
[143] Taiteilija.
[144] Sairaanhoitaja.

Nykykeskustelussa tuomittu taistolaisen liikkeen kollektiivisuus näyttäytyi haastateltavilleni poikkeuksetta kaikkein parhaina muistoina. Liike muistettiin ystävyytenä, lämpönä ja meikäläisyytenä.

> Sanotaan se emootion ja turvallisuuden niinku semmonen rakkaudellisen perheen tunnelma, mikä meillä oli, niin sen mää antasin mielellään nykynuorille koettavaks. Oli se aate mikä vaan, niin mä haluaisin, et ne kokis tällasen, mitä merkitsee, kun ihmiset voi uskoo sydämestään johku ja sit se synnyttää kaikkee. Siis eihän me mitään pahaa tehty kuitenkaan, vaik se oli ihan hassuu. Ja sit ne kaikki laulut jäi.[145]

Organisaatio

> Jousimies: Ikävä kyllä täytyy heti kertoa, ettet voita nytkään lotossa, sorry. Voit myös lakata haaveilemasta hintojen laskusta. Tähdet ja ensi vuoden budjetti kertovat, ettei opintotuki lisäänny toivomalla. Ainoa keino näyttää olevan aktiivinen joukkotoiminta.[146]

SOL oli syystäkin ylpeä organisaatiostaan: Helsingin keskusjohdon alaisuudessa toimivat koulukohtaiset kattojärjestöt. Vuodesta 1975 näiden väliin luotiin oma piiritasonsa. SOL:iin liityttiin yleensä ainakin Tampereen yliopistossa oman oppiaineen ryhmän kautta. Jokaisella järjestön tasolla oli oma hallituksensa, jotka puolestaan perustivat alajaostoja tai ainakin nimesivät eri alojen vastaavia.[147] Tiedotus ylhäältä alaspäin toimi nopeasti ja tehokkaasti, alhaalta ylöspäinkin aina toisinaan.

Organisaatio vei resursseja, mutta toisaalta mahdollisti valtavan tehokkuuden. Esimerkiksi vuonna 1973 SOL halusi järjestöiltä raportit koulutustilanteesta. TYMR:n johto antoi ohjeet, joiden mukaan jokaiselta opintopiiriläiseltä tuli kerätä lomakepalaute, joista näiden kymmenien opintopiirien vetäjät tekisivät kaikki yhteenvedon, joista valistusjaosto puolestaan laatisi raportin hyväksytettäväksi omalla johtokunnalla ennen

[145] Taiteilija.
[146] Lektica 1975, 28.

SOL:oon lähettämistä.[148] Vastaavia kyselyjä tehtiin useita vuodessa, *Soihdun* tarkoituksenmukaisuudesta jo parin kuukauden kuluttua koulutuskyselystä.[149] Vapaaehtoistyöhön perustuvalta järjestöltä se tarkoitti valtavaa kurinalaisuutta.

> Muistaakseni niit oli aivan hirveesti. Et se kun oli silleen hirveen organisoitunutta. Et oli erilaisia ryhmiä, ja ne ryhmät oli sit jakautunu näihin erilaisiin jaostoihin, joita oli sit kaikkee, mä en enää muista, mitä ihmettä ne oikeen olikaan. Ja kaikilla näillä sektoreilla oli, sit Tymrin tasolla oli näitä vastaavien kokouksia, Soihdunkantajavastaavien ja Soihtuvastaavien ja korkeekoulupoliittisen, ties mitä vastaavia. Ja niitä kyllä kerty hirveen paljon, ja oli varmaan jotain työjaostoja (naurua). Et se organisoitumisen laajuus, se oli kyllä kunnioitettava.[150]

Monella ryhmätason toimijalla oli kädet niin täynnä konkreettista työtä vallankumouksen eteen, että SOL kokonaisuudessaan jäi kaukaiseksi viitekehykseksi. Enemmän koettiin touhuttavan omassa TYMR:ssä tai sen ryhmässä.

> HJA: Jouduit sä istuun paljo kokouksissa?
> VHA: No emmä nyt tiedä paljonko, mähän en niinku mihkään tymrin hallitukseen tai semmoseen koskaan. Mä kuuluin vaan siihen Kulttuurityöväen Liittoon joka kokoontu yhden iltapäivän joka viikko. Sit ne pioneerit vei tietysti yhen illan, ja sit noihin tymrin opiskelukokouksiin. No niinhän tietysti kun nyt ajattelee, joka päivä yksi kokous (naurua) Mut emmä tiedä kato. Siinä vaiheessa elämäänsä jotenki.[151]

Käytännön toiminnassaan TYMR keskittyi ensisijaisesti opiskelijoiden etujen ajamiseen. Konkreettisesti se saattoi tarkoittaa maksuboikottia opiskelija-asuntolan vuokrankorotuksia vastaan tai mielenosoitusmarssia

---

[147] Hyvärinen 1994, 28 & 29.
[148] Viikkotiedote 19.1.1973.
[149] Viikkotiedote 19.3.1973.
[150] Kirjastonhoitaja.
[151] Taiteilija. Kulttuurityöväen Liitto oli vuonna 1972 perustettu, aatteellisesti SKP:n vähemmistöä lähellä oleva järjestö. 1970-luvun puoliväliin mennessä kaikilla puolueilla oli omat kulttuurijärjestönsä, SKP:n enemmistöllä Kulttuuridemokraatit. (Hurri 1993, 202.)

opiskelijapalkan puolesta.[152] Tiedonantajaa myytiin ja lentolehtisiä jaettiin. Kaikki toiminta organisoitiin huolella ja käsiteltiin lukuisissa kokouksissa. Touhua oli aina niin paljon kuin jaksoi tehdä, usein enemmänkin.[153]

> Sit niit alko tuleen sillai niin, et mehän ei ehitty opiskeleen oikeen mitään. [...] mää en nyt ihan muista, mitä tehtäviä mullakin oli mutta sitten kun oli sihteerinä jossakin ryhmässä, niin siinä oli niin paljon aina sitä sihteerin hommaa, kun kirjotit puhtaaks matkakirjotuskoneella sit niitä pöytäkirjoja. Ja hankki millon mitäkin asiaa. Mää en muista mitä, kyllä me jotain kaikkii ku oli vaaleja ja muuta, niin jaettiin materiaalia ja myytiin jos jonkinlaista.[154]

Yksi menestyneen liikkeen vahvuus oli sen koko. Varsin nopeasti TYMR oli riittävän suuri hyödyntääkseen kaikkien osaamista ja tarjotakseen kaikille mielekästä tekemistä. Toiminta rakentui ajatukselle monipuolisesta toiminnasta ja elämän ja liikkeen ykseydestä.

Joidenkin kohdalla TYMR kenties rikkoi opiskelun, osallistumisen ja vapaa-ajan välisen herkän tasapainon. Korvauksena saatiin kuitenkin järjestö, jonka tehokkuutta ja jäsenistön uhrimieltä saatettiin muissa ryhmissä vain ihailla.[155]

Traditio

Vaikka TYMR toimikin pääosin yliopistolla, se kannusti jäsenistöään osallistumaan myös muihin järjestöihin. Viikkotiedotteissa mainostettiin muun muassa Pirkanmaan Luonnonsuojeluyhdistyksen kokouksia, Vietnam-kampanjaa ja EEC:n vastaista rintamaa. Rauhanpuolustajat nähtiin yhtenä merkittävimmistä kansalaisjärjestötyyppisistä yhteistyötahoista.[156] Tärkein yhteistyökumppani oli kuitenkin SKP.

---

[152] Vuokraboikotista Eespäin 1/75, s. 3 & 6. Opintorahavaatimuksista Eespäin 6/74, s. 1 & Jäsenkirje 2/75.
[153] Touhusta Hyvärinen 1997.
[154] Sairaanhoitaja.
[155] Mäki-Kulmala 1988, 88-90.

Matti Virtanen painottaa, että vaikka mobilisoitunut sukupolvi saa toimintansa motiivin omista kokemuksistaan, sen fraktiot eivät taio ideoitaan ja tunnuksiaan tyhjästä. Syntyvä fraktio kaivaa jo toteutuneen historian poliittisten ajattelutapojen varastosta ne ainekset, joista oman liikkeen traditio ja symboliikka sitten rakennetaan:

> Jollekin ajanjaksolle ominaisen mentaliteetin, ajan hengen eli Zeitgeistin lähde on siksi jokin vahva traditio. Sen varsinainen kantaja on kuitenkin sukupolvifraktio, jonka suotuisat olosuhteet ovat kutsuneet esiin ja joka on kyennyt antamaan traditiolle tuoreen ja aikaan sopivan tulkinnan. Sen ideat ja tunnukset kykenevät leviämään niin voimallisesti, että se pystyy painamaan älyllisen leimansa myös muihin traditioihin ja niitä kantaviin fraktioihin. Muut fraktiot joutuvat olemaan johtavan fraktion esiin nostamiin ajatuksiin nähden joko altavastaajana, eriasteisesti myötäilijänä tai voimattomasti hiljaa.[157]

- eikö siis juuri tällaisesta opiskelijataistolaisten hegemonia-asemasta ole kysymys, kun monipuolueinen Tampereen Yliopiston Ylioppilaskunnan (TAMY) hallitus aloitti vuoden 1975 ohjelmansa toteamalla sosialistisen yhteisön maiden rauhantyön edenneen, mutta ”imperialistisesta riistojärjestelmästä johtuvan taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden” silti kasvaneen?[158]

1970-luvun opiskelijapolitiikka erosi yhdessä asiassa olennaisesti nykyisestä: rintamajaot perustuivat valtakunnallisiin puoluejakoihin. Kysymys ei ollut vain puoluerajoja myötäilevästä opiskelija-aktivismista. Useimmat TAMY:n keskeisistä toimijoista vaikuttivat myös puolueessaan. Erityisen vahvasti tämä näkyi TYMR:ssä, joka muun SOL:n tavoin määritteli itsensä puolueen apulaiseksi ja reserviksi.

---

[156] Viikkotiedote 12.2-73 & 26.2-73. Rauhanpuolustajista Organisaattori 1973, s. 3.
[157] Virtanen 2001a, 27-28.
[158] Rauhan, demokratian ja... 1975.

Ylioppilaspolitiikan ristiriidat palautuivat suoraan kommunistisen puolueen kahtiajakoon. Periaatteessa tymriläisten tuli työskennellä kaikkien edistyksellisten voimien kanssa. SKP:n edustajakokouksen hengessä luontevin yhteistyökumppani olisi tietenkin ollut TOS (Tampereen yliopiston opiskelevat sosialistit) eli puolueen enemmistöön kiinnittyneet opiskelijat. Käytännössä kuitenkin yhteistyö sujui usein parhaiten keskustalaisten kanssa. Puoluejaoissa ei ollut kyse vain ylioppilaskunnan vaaleista tai muusta toiminnasta, vaan ne ulottuivat pitkälle jäsenistöön. Bileet järjestettiin erikseen ja Tillikassa istuttiin eri pöydissä.[159]

Keväällä 1973 pidetty ensimmäinen vuosikokous kuvastaa hyvin TYMR:n suhdetta perinteiseen työväenliikkeeseen. Puhujien joukossa olivat muun muassa SKP:n vähemmistösiiven nokkamies Taisto Sinisalo ja Tampereen piirisihteeri Esko Malmberg. Ohjelmaan kuuluivat työpaikkojen ja ystävällismielisten opiskelijajärjestöjen (ei kuitenkaan TOS:n) tervehdykset.[160]

Eräs taistolaisuuden kantavista voimista olikin samaistuminen vuosisataiseen työväenliikkeen traditioon. Kommunismin historiaa opiskeltiin. Vuosi 1918 oli monelle 1970-luvun nuorelle Suomen historian keskeisin avainkokemus. Lauluissa laulettiin toveri Viljasen kaltaisista sankareista, jotka nauroivat kiduttavalle ohranalle ja jaksoivat vielä teloituskomppanian edessä huolehtia Karjalan kentillä taistelevista tovereistaan.

> Ei kutsu muisto Viljasen
> meitä verin kostamaan
> Se kutsuu vanhan hautaamaan
> ja uutta rakentamaan;
>
> se kutsuu Suomen työläisiä
> suureen rintamaan,

[159] ”Ja revareille me annettiin päihin” muisteli joku entinen aktivisti muutaman lasillisen jälkeen. (Oletettavasti) raittiimpaa dokumentointia Eespäin 1/75.
[160] Viikkotiedote 7.3. 1973.

se kutsuu meitä rakentamaan
paremman maailman;[161]

Ulkopuolisille opiskelijataistolaiset olivat varmasti pahimman luokan häiriköitä. Luentolakot, kokoukset, mielenosoitukset, opintopiirit, talkoot, lehdet, kulttuuritapahtumat ja bileet veivät niin paljon opiskelijoiden energiaa, että perinteiseen opiskeluun ei aina jäänyt aikaa. Jo suhteellisen varhain ainakin TYMR:n johtokunnan jäsenille alettiin myöntää lyhyitä opiskelulomia, jonka aikana järjestöllisiä velvoitteita oli vähemmän.[162]

Uhrivalmiuden ja omistautumisen vaatimus oli suora seuraus SKP:n maanalaisen kauden romantisoinnista. Niin haastattelut kuin arkistolähteetkin kertovat aatteen kokonaisvaltaisuudesta. Esimerkillisen tymriläisen päivä alkoi tehtaan portilta tiedonantajaa jakamasta jo ennen kuutta. Sitten piti valmistella, istua ja raportoida mitä erilaisimmat kokoukset, joiden välissä ehti osallistua jonkin lehtisen tai tiedotteen painatukseen ja jakoon. Kysymykset ja kommentit luennoilla olivat osa vallankumoustyötä, ja niitä jopa esivalmisteltiin jäsenille johtokunnassa. Illalla istuttiin Tillikassa omien kanssa.[163]

Opiskelijataistolaisuus ei ollut vain liikettä yliopistolla. Se nojasi ja syntyi siitä perinteestä, jota työväenliike oli rakentanut 70 vuoden ajan. Jäsenten odotettiin jatkavan luokkataistelua kesätyöpaikoillaan ja vähintäänkin huolehtivan, että työmaaruokalaan ilmestyi myös omien lehtiä.[164] Tymriläiset osallistuivat kunnallisiin ja valtakunnallisiin vaaleihin. He toimivat omassa puolueosastossaan, ohjasivat pikkupioneereja ja tekivät yhteistyötä nuorisoliittolaisten kanssa. Tymriläiset menivät urheiluseuroihin ja toimivat asukasyhdistyksissä.

---

[161] Balladi toveri Viljasesta. Rossi 1972, 114.
[162] Tapahtumista mm- Jäsenkirje kesäkuu/1974. Johdon lomantarpeesta JK:n jäsenten opiskelulomat.
[163] Luennot olivat keskeinen agitaatiopaikka, ja siksi niillä käyminen oli jokaisen tymriläisen velvollisuus. ”TYMR:n tehtävänä on pitää yllä täysmobilisaatiota HU:n aikana yliopistolla. Luennot on muutettava keskustelutilaisuuksiksi. Laitosten työhön on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tymriläisten on varauduttava mahdollisen vastapropagandan torjumiseen, on varauduttava lakkotunnuksen ja boikottitunnuksen perusteluun” Viikkotiedote 12.2.1973.

Verrattuna muihin?

Postmoderni-keskustelun yhteydessä on esitetty, että yhteiskunnallisissa liikkeissä olisi tapahtunut olennainen murros. Vanhojen, institutionalisoituneiden ja useampia elämänalueita kattaneiden liikkeiden tilalle olisivat tulleet keveät ja ameebamaiset organisaatiot, jotka usein keskittyvät vain yhden asian ajamiseen. Universaalin oikeudenmukaisuuden idea on korvattu erilaisten arvojen varaan rakentuvalla identiteetillä.[165]

Uusien liikkeiden tutkimus tekee selvän eron siirryttäessä jälkiteolliseen yhteiskuntaan. Sen mukaan teollisuuden luomilla luokilla on nyt vähemmän merkitystä, eikä liikettä enää kuvata yhtenä homogeenisena kokonaisuutena.[166] Suomen kohdalla uusien liikkeiden käsite on kuitenkin ongelmallinen jo siksi, että modernisaatioteoriaan sitoutunutta ajattelua on vaikea soveltaa maahan, jossa teollisuusyhteiskunnankin tunnusmerkit toteutuivat kokonaisuudessaan vasta 1960-luvulla, kun uusien liikkeiden aikakauden olisi pitänyt jo alkaa.

Meillä 1960-luku toi kyllä mukanaan monia uusiin liikkeisiin yhdistettyjä piirteitä. Näitä ovat ainakin yhden asian liikkeet ja keskiluokkaisten nuorten ja opiskelijoiden aktiivisuuden kasvu. Useat uusille liikkeille tunnusomaiset teemat nostettiin esille tuolloin, kuten sukupuolten roolit, seksualiteetti, kolmas maailma, pasifismi ja ympäristö. Meillä varsinaisesti vasta parikymmentä vuotta sitten yleistyneet ”uudet liikkeet” koostuivatkin osittain 1960-luvun aktiiveista.[167]

Suomessa kuitenkin kirjava ja kokeilunhaluinen aktivismi kanavoitui nopeasti 1970-luvun puoluepoliittisesti sitoutuneisiin organisaatioihin, joille oli tunnusomaista vahva byrokratia ja usein ideologisen yhdenmukaisuuden

---

[164] Jäsenkirje 4/75.
[165] Touraine 1977,321 ja 1981, 25. Hyvärinen 1985, 78-79. Ilmonen 1998, 27 & 37.
[166] Della Porta & Diani 1999, 11-12.
[167] Siisiäinen 1998, 227.

vaatimus. Piirteet on totuttu liittämään pikemminkin vanhoihin liikkeisiin. Uusien liikkeiden näkeminen 1960-luvulta alkaneena jatkumona on siis Suomessa vaikeaa.

Uusien liikkeiden vertailukohteeksi on useimmiten valittu työväenliike edustamaan vanhaa liikettä. Näin ovat tehneet liikkeiden muuttumisen puolestapuhujat, mutta myös jatkuvuutta korostaneet tutkijat. Heidän mielestään havaittu ero johtuu pitkälti siitä, että liikkeitä erehdytään vertailemaan eri kehitysvaiheissa. Vanha työväenliike kun muistutti aikanaan melkoisesti nykyisiä Genovan tai Göteborgin mielenosoittajia.

Selkein suhteellisen tasaisesti muuttunut piirre on liikkeiden suhde julkisuuteen: mitä lähemmäs nykyaikaa tullaan, sitä tärkeämmäksi liikkeen toimintamahdollisuuksille julkisuus muodostuu.[168] Tässäkin on kuitenkin huomattava, että liikkeiden pyrkimys tiedotusvälineisiin on lisääntynyt samaan aikaan kun median merkitys on muutenkin kasvanut. Myös tunnustukselliset vanhat liikkeet ovat viime aikoina panostaneet tiedotusvälineisiin aivan eri tavoin kuin aikaisemmin, esimerkiksi pitkälle institutionalisoitunut ay-liike.[169]

Edellisissä luvuissa olen kuvannut niitä TYMR:n sisäisiä ominaisuuksia, jotka tekivät siitä Tampereen yliopiston näkyvimmän järjestön. Järjestön voima perustui massayliopiston synnytystuskien herättämään opiskelijaradikalismiin. Liikkeen keräämä ja tuottama kirjallisuus vakuutti. Iso organisaatio ja monipuolinen toiminta takasivat riittävästi vaihtelua, jotta vallankumous saattoi täyttää koko elämän. Tiivis ja lämmin yhteisö piti huolta omistaan ja tarjosi perheen.

Vasemmistolainen nuoriso poimi rakennusaineita identiteettinsä perustaksi. Vaikka kommunistista alakulttuuria ei omaksuttu sellaisenaan – nimenomaan kulttuurisesti 70-luvun SKDL ja uusi nuorvasemmisto poikkesivat selvästi toisistaan – kommunististen symbolien ja myyttien

[168] Siisiäinen 1998, 227-228.
[169] Esim. Liikkeessä tulevaisuuteen 2001, 44-47.

varaan rakennettiin omaa historiaa. Tietenkin nuorison politisoituminen kasvatti ja tuki SKP:tta ja SKDL:a. Vaikutussuhde oli kuitenkin vielä vahva myös toiseen suuntaan. 1970-luvun taistolaisessa opiskelijaliikkeessä 60-luvun uusi vasemmistoradikalismi ja perinteinen työväenliike löysivät hitaasti toisiaan.

Onko 1970-luvun opiskelijataistolaisuus sitten mitenkään verrannollinen esimerkiksi 2000-luvun nuorten yhteiskunnalliseen aktivismiin?

Kysymys ei ole huono, viimeisimmät globaalin kapitalismin tai NATO:n vastaiset mielenosoitukset ovat teemaltaan kovin tuttuja. Myös monet oman aikamme ympäristöliikkeiden aktiivit määrittelevät maailmankuvansa vasemmistolaiseksi.[170]

Opiskelijoiden keskeinen asema ei sekään ole kadonnut. Opiskelijaliikkeitä ei tietenkään nykyisellään ole, mutta kylläkin paljon opiskelijavetoista liikehdintää. Ja Tampereella ainakin Attacilla, Maan Ystävillä, Vapaa-ajattelijoilla, Vasemmistonuorilla sekä kommunisteilla on suhteellisen säännöllistä opintopiiritoimintaa.

VI VAIKEITA KYSYMYKSIÄ

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin eräitä taistolaismyytin tihentymiä. Ne ovat nykyisen taistolaiskäsityksemme kannalta niin keskeisiä, että sivuuttaminen ei onnistu. Toisaalta ne ovat kuitenkin niin vaikeita, että työni puitteissa niistä on mahdotonta sanoa mitään tieteellisesti perusteltua. Koetan siis tuoda esille ja näyttää toteen sitä ymmärrystä, joka itselleni on muodostunut tutkimuksen kuluessa.

Kaikkien kolmen kysymyksen kohdalla riittävä dokumentointi on vaikeaa. Sukupuoleen liittyvistä SOL:n käytännöistä ei ole aikalaismateriaalia, koska taistolaisnaiset ilmeisesti tiedostivat vasta myöhemmin liikkeen epätasa-arvon. Aikalaiskokemuksesta ei tehty muistiinpanoja. Voisin tietysti laskea, montako miestä ja naista milläkin johtoportaalla toimi. Tulokseksi saattaisi kuitenkin tulla, että vaikka naiset olivat johdossa selvästi aliedustettuina, heidän asemansa oli vahvempi kuin aikakauden muissa vastaavissa liikkeissä.

Taistolaisten Neuvostoliitto-suhteesta kyllä löytyy dokumentteja, mutta ne ovat keskenään ristiriitaisia ja oletan, että tässäkin tapauksessa sitä kaikkein olennaisinta ei koskaan kirjattu asiakirjoihin. Takinkäännön kohdalla ongelmat liittyvät paitsi käsitteen moniin merkityksiin, myös kyselyni vinoon otokseen: vastanneiden ryhmä on luultavasti valikoitunut nimenomaan sen mukaan, miten he nykyään suhtautuvat 70-lukuun.

Sukupuoli

Kimmo Rentola kiinnittää huomiota tyttöjen suureen osuuteen (59,4%) taistolaisessa HSK:ssa. Prosentti on suurempi kuin missään suomalaisen

[170] Ympäristöliikkeistä tämän ovat todenneet Konttinen & Peltokoski 2000, 122.

kommunismin yleispoliittisessa organisaatossa aikaisemmin.[171] Myös TYMR:ssä naisilla oli enemmistö (53,5%), vaikka suhde ei ollut yhtä selvä kuin Tampereen yliopiston opiskelijakunnassa keskimäärin (60%).[172] Silti taistolaiskuvausten yhteydessä kuulee puhuttavan liikkeen maskuliinisuudesta, miesten liikkeestä.

Lenin-setä asuu Venäjällä –dokumentin tekijät arvostelivat voimakkaasti naisten asemaa liikkeessä. ”Minua alkoi kuvottaa, varsinkin naisena. Puolueessa oli joku merkillinen seksuaalinen alakulttuuri, jolla ei ollut mitään tekemistä eroottisuuden kanssa.” [173]

Aihe on hankala, koska sen piirissä esitettyjä väittämiä on mahdoton sen paremmin todistaa kuin kumotakaan. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että varsinaisesti seksin ja seksuaalisuuden osalta ei ollut olemassa mitään SOL:n halkaisevaa yhtenäiskulttuuria. Jopa saman järjestön jäsenistä toinen saattaa muistella hurjia joukko-orgioita ja toinen taas muistaa taistolaiset poikkeuksellisen puritaanisina.

Jokin yhteinen ymmärrys 60-luvun seksin vallankumouksen perinnöstä kuitenkin oli. Matti Hyvärisen väitöskirjassa haastatelluista ex-tymriläisistä kaikki tunsivat parinvaihdon omaan alakulttuuriin kuuluvana ilmiönä, vaikka eivät olisikaan itse sitä (muistinsa mukaan) harrastaneet.[174]

Haastatellut naiset nostivat esille myös tiettyjen johtajien taipumuksen käyttää asemaansa väärin. Porukalla säälitään niitä tyttöjä, jotka suostuivat seksiin järjestöjohdon kanssa. Ongelmallisiksi kuvatut miehet tuntuvat löytyvän kuitenkin oman järjestön ulkopuolelta, SOL:n johdosta. Siellä oli ylimielisiä ja hyväksikäyttäjiä.[175] Ensimmäisessä luvussa esitin kaavion siitä, kuinka yleinen myytti tämä sikaileva johto on romaaneissa.

[171] Rentola 1992, 100. HSK = Helsingin Sosialistiset koululaiset. Luku on vuodelta 1971.
[172] TYMR-tilasto 1. Tampereen yliopiston opiskelijatilasto 1974, 8.
[173] Kaberva Cederströmiä ja Riikka Tanneria haastatteli Tirkkonen 1988, 23-24. Sitaatti Cederströmin nimissä.
[174] Peltonen 1998, 228.

Vastakkaisia ääniäkin kuitenkin löytyy. Eräs haastateltavani kertoi ”keräilleensä” työvaliokunnan poikia kilpaa ystävättärensä kanssa. Tällöinkin on taatusti kyse seksistä ja vallasta, mutta kuka onkaan hyväksikäyttäjä? Riikka Tanner tuumii, että pöksylähetyspuheiden täytyy olla liioiteltuja. Hänen mukaansa liikkeen johto ei ollut niin vetovoimaista, että joka tyttö olisi oitis kaatunut. Toisaalta pikkupaikkakuntien yhteyshenkilöt olivat usein tyttöjä, ja yöpyminen agitaatioreissuilla järjestyi yleensä kotimajoituksena...[176]

Toinen taistolaisuuden sukupuoleen liitetty käsitys kertoo perinteisestä joukosta naisia, joka kiltisti äänestää johtajikseen miehiä. Vaikka näin todella tapahtui, ei SOL:ssa Tannerin ja Cederströmin mukaan ollut sorsimisjärjestelmää. Miehet valikoituivat johtoon, koska luottivat itseensä enemmän. Ja osastotasolla tyttökin sai heti tärkeän oloisia tehtäviä.

Ilmeisesti mahdolliset naisia alistavat valtarakenteet olivatkin aivan muualla kuin konkreettisessa hierarkiassa. Liike antoi enemmän tilaa maskuliinisille ominaisuuksille ja maailman ymmärryksen tavoille. Peltonen kirjoittaa, kuinka Matti Hyvärisen mies- ja naishaastateltavat kuvasivat eri 70-lukua. Naisten tarinoissa liike jäsentyi sukupuolittuneiden valta-asetelmien kautta, Ristolla taas korostuivat poliittiset pelit ja järjestötaistelut.[177] Epävirallisissa ravintolapöytien keskusteluissa hallitsi miehinen juomakulttuuri ja sitä kautta naisten osittainen poissulkeminen.[178]

Miksi naiset eivät sitten valittaneet? Miksi he eivät olleet radikaaleja vallankumouksellisia ja lytänneet miesten johtoasemaa? Hehän olivat sentään enemmistö.

Ehkä näin jossain määrin kävikin, kun vertaa taistolaista opiskelijaliikettä aikaisempiin opiskelijaliikkeisiin. Jo naisten suuri osuus oli merkittävä asia.

---

[175] Peltonen 1998, 228.
[176] Riikka Tanneria haastatteli Tirkkonen 1988, 23-24.
[177] Peltonen 1998,190.
[178] Hyvärinen 1990, 301-302.

Merkittävää oli myös, että naiset tekivät myös ideologista työtä, eivät vain kahvinkeittoa.

70-luvulla feminismi ei vielä Suomessa kiinnittänyt huomiota piilotetumpiin sukupuolittuneen vallan rakenteisiin. Vasta taistolaisuuden jälkeen ja osittain sen raunioille syntyi uusi naisliike, joka otti keskustelun piiriin sellaisia teemoja, joille ei aikaisemmin ollut edes käsitteitä. Eeva Peltonen kirjoittaa omasta kehitystarinastaan:

> Tiedostin ”epänaisellisuuden” tavoittelun trendikkyyden 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun naisryhmissäni, joissa osassa oli mukana liikkeen entisiä aktivisteja. Näissä ryhmissä vertailimme strategioitamme, joilla olimme pyrkineet siihen, että sukupuolemme olisi ’unohdettu’ ja että meitä olisi kohdeltu ainakin kokous- ja palaveriyhteyksissä yhtenä ’jätkistä’.[179]

Neuvostoliitto

Neuvostoliitto on taistolaismyytin kaikkein tihein kohta. Taistolaisten suhde Neuvostoliittoon oli ollut ymmärrettävästi poikkeuksellisen läheinen, ja siksi menetys oli suuri. Juuri Neuvostoliitto on se asia, missä on helpointa osoittaa liikkeen olleen väärässä.

Niin kuin taistolaistenkin kohdalla, Neuvostoliitto-käsitystämme hallitsevat vahvat, jaetut ja loukkaamattomat stereotypiat: Kaikki me ymmärrämme, kun Matti Mäkelä pakinoi epäilevänsä monia vihreitäkin ”salataistolaisiksi”, jotka haluavat ympäristöystävällisesti sijoittaa ihmiset Leningradin kaltaisiin kasvukeskuksiin. ”Jotta sitten voivat päivittäisellä kaalinjaolla laskea meidät.”[180]

Näiden mielikuvien ohitse on lähes mahdotonta päästä itse 70-luvulle. Syytös nostaa esille liikkeen suhteen Neuvostoliittoon, jonka puolustus taas

[179] Peltonen 1998, 231.

tuntuu kokevan erityisen araksi. Molempien näkemysten takana on jaettu käsitys tuolloisen neuvostojärjestelmän epäonnistumisesta.

> Jo 70-luvun puolella alkoi kyllä käydä selväksi se, ettei reaalisosialismi olekaan aivan täydellinen onnela. Sen kyllä kovimmatkin taistolaiset totesivat esim. katsellessaan Leningradin kauppojen tyhjiä hyllyjä ja kun muutakaan ei ruplilla välillä saanut niin toivat mukanaan halvat sinkkiämpärit ja pyykkilaudat kun maatuskanukkekokoelmakin alkoi olla jo täydellinen. Eli yksinkertaisesti alettiin epäillä ainakin alitajunnan tasolla, että sosialismissa saattaa olla jotakin vikaa ja ainakin talouden tasolla se näyttää häviävän.[181]

Syytös sokeasta ja dogmaattisesta Neuvostoliitto-ihannoinnista on niin legitiimi, että lähes kaikki 2000-luvun tekstit ottavat siihen jotenkin kantaa. Puolustavan puhetavan yritykset siirtää ymmärrys nykykontekstista 70-luvun maailmankuvaan ei ole läheskään yhtä oikeutettu. Se tuomitaan helposti selittelyksi ja esitetäänkin yleensä varovasti.

> Ai niin, Neuvostoliitto, no se hyvä naapuri, jos sitä ajatteli ja salaperäinen, en yhtynyt minkäänlaisiin parjauksiin en edes vitseihin, koska sukuni sai hävityn sodan vuoksi äänestää mitä tahtoivat, eli liittyä SKDL: isäni oli alkuun jonkun pikkuosaston puheenjohtaja. Kun –77 ensi kerran kävin Leningradissa, oli pakkanen, siellä oli kaikilla turkislakit. Suomessa köyhillä ja keskivarakkailla silloin vain pipot... [182]

Neuvostoliittoihannoinnin myöntävät kaikki. Joku saattaa ehkä varovaisesti huomauttaa, että ilman laajempaa suomettumisilmiötä se ei olisi ollut mahdollista. Kun Suomessa vankileirejä ei kritisoinut juuri kukaan, eivät taistolaisetkaan pitäneet sitä välttämättömänä.

---

[180] Mäkelä 2000, D4.
[181] Salo 2000.
[182] Strömberg 2000.

> Minua edeltänyt kommunistipolvi oli imenyt äidinmaidossa kommunismin ja Neuvostoliiton pyhyyden. En tiedä, miten paljon he edes tiesivät Stalinin teoista. Kai he vain ajattelivat, että aina roiskuu kun rapataan. Me tiesimme paljon enemmän, mutta ajattelimme: *right or wrong, its my party*![183]

Mikä sitten oli taistolaisen opiskelijaliikkeen suhde Neuvostoliittoon? TYMR:n arkistosta löytyi lopultakin yllättävän vähän relevanttia materiaalia aiheesta. Sosialistista kulttuuria ruusuhuiveineen harrastettiin ehkä enemmän, mutta varsinaisessa järjestötoiminnassa neuvostoyhteys ei noussut hallitsevaksi.

Joitakin viitteitä antavat laajemmat katsaukset, joita yhdistyksissä tehdään vuosittain. TYMR:n toimintavuotta 1975-76 arvioitiin tulevan vuoden toimintasuunnitelmaa varten seuraavasti:

> Neuvostoystävyystoiminta on kuluvana toimikautena laajentunut ja tullut entistä selvemmin yhdeksi oman ja koko opiskelijaliikkeen kansainvälisen toiminnan keskeiseksi kohteeksi. Ongelmana on edelleen konkreettisten, suuria opiskelijajoukkoja omaan toimintaan ohjaavien toimintamuotojen puute. Tehtävänä on edetä yleisestä ”ystävyydestä” konkreettiseen, eri alojen opiskelijoiden ja eri harrastuspiirien yhteistoimintaan ja ystävyystoimintaan. Neuvostoystävyyden tulee vakiintua kv-toiminnan pääpainotukseksi.[184]

Oheisesta sitaatista voidaan päätellä ainakin seuraavaa:

1. Neuvostoystävyystoimintaa harrastettiin toimintasuunnitelmissa, mutta sen ympärille oli vaikeuksia rakentaa joukkoliikettä.
2. Neuvostoystävyys merkitsi yksittäisen jäsenjärjestötason kohdalla lähinnä samoja asioita harrastavien suomalaisten ja neuvostoliittolaisten yhteen saattamista.

[183] Seppo Toiviainen Snellmanin haastattelussa 2000, D2.
[184] Toimintasuunnitelma 1976-77 / luonnos, 4.

3. Vielä vuonna 1976 neuvostoystävyys ei ollut TYMR:ssä edes kansainvälisen toiminnan - saati sitten koko toiminnan - pääpainotus.

Neuvostoystävyystoiminnan lisäämiseksi luonnos suosittelee ainakin

- Tutustumista Neuvostoyhteiskuntaan ja erityisesti opiskelijoiden asemaan siinä matkailun ja opiskelun avulla
- Lisäämällä neuvostolehtien myyntityötä
- EEC:stä irtisanoutumisen vaatimista ja YYA:n tunnettavuuden lisäämistä[185]
- Toimintaa Suomi-Neuvostoliitto –Seurassa ja siellä erityisesti tieteellistä yhteistyötä.[186]

Tieteellisellä neuvostoyhteistyöllä tarkoitettiin ainakin yliopistojen välistä tutkija-, informaatio- ja materiaalivaihtoa sekä yhteisiä akateemisia seminaareja tai kirjahankkeita.[187] Ilmeisesti juuri painotuotteiden alalla yhteistyö olikin tiivistä.

Sitaatin linjaus ei kuitenkaan ole ajalleen erityinen. Lähes kaikki poliittiset ja epäpoliittiset opiskelijajärjestöt korostivat asiakirjoissaan neuvostoyhteistyötä. Myöskään YYA:n kannatusta ei kyseenalaistettu. Esimerkiksi Suomen Kommunistisen puolueen enemmistöläisiin samaistuva TOS kirjoitti EEC:stä pitkälti samoin:[188]

> Kaupankäyntiämme Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa on lisättävä. Se takaisi tasaisen taloudellisen kasvun, maksutaseen tasapainottumisen ja turvaisi työllisyyden.
> - Kansandemokraatit vastustavat kaikkia pyrkimyksiä sitoa maatamme suurten kansainvälisten monopolien valvontaan. Integroituminen EEC.hen horjuttaisi vakavasti Suomen puolueettomuuspolitiikkaa ja veisi maamme NATO:n holhoukseen.

[185] Euroopan talousyhteisö EEC nähtiin NATO:n tukipylväänä ja siten kyseenalaistavan YYA-sopimuksen liittoutumattomuuspykälän. EEC-jäsenyyttä ei kukaan tainnut 70-luvulla vakavasti harkita, mutta sen kanssa laadittavaa vapaakauppasopimusta vastustettiin tarmokkaasti. (SOL:n taisteluohjelma 1973, 109.)
[186] Toimintasuunnitelma 1976-77 / luonnos, 4-5.
[187] SOL & Tutkijaliitto, 4.

Jos etsitään jotakin juuri taistolaisille ominaista, merkittävämpi asiakirja onkin ehkä TYMR:n kokoama *Musta kirja*.[189] Siinä kartoitetaan tenttikirjojen ”imperialismia ihannoivaa, Neuvostoliiton vastaista, rauhaa vastaan suuntautuvaa ja muuta epätieteellistä ainesta” Lisäksi käydään läpi yliopiston kirjaston ja ainelaitosten kirjahankintoja. Myös monet muut järjestöt vaativat ”edistyksellisen” tenttikirjallisuuden lisäämistä, mutta eivät yhtä määrätietoisesti: monisteesta näkyy, että sitä on ollut kokoamassa kymmeniä opiskelijoita ja että sitä varten on pitänyt tenttikirjat lukea varsin tarkkaan.

Moniste on takuulla puolueellinen ja joiltain kohdin jopa epäreilu. Silti se on keskeinen dokumentti ehdottoman Neuvostoliitto-ihannoinnin myyttiä vastaan. Paperi ei nimittäin missään kohtaan vaadi sosialistisen tenttikirjallisuuden hegemoniaa, ainoastaan sen 6,2 prosentin osuuden kasvattamista. Musta kirja ei myöskään suoraan väitä, että sosialistimaissa tuotettu tiede olisi kapitalistista parempaa. Sen sijaan siinä arvostellaan kapitalistisen tenttikirjallisuuden 48 prosentin kohtuutonta etulyöntiasemaa.[190]

On ymmärrettävää, että Suomessa koko ikänsä eläneet nuoret eivät tienneet sosialistimaiden todellista tilannetta. On ymmärrettävää, että kun vielä tuohon aikaan ei juuri matkustettu, voitiin Neuvostoliitto uskoa ihannemaaksi, jossa ”viljakin kasvaa kaikkein nopeimmin”.[191] Nuoret taistolaiset erehtyivät, koska eivät tienneet totuutta.

Edellinen ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Ainakaan opiskelijataistolaisuuden neuvostoliitto-ihannointia ei voida selittää tietämättömyydellä. Lukuisat turistimatkat eivät ehkä antaneet kielitaidottomille kovin perinpohjaista kuvaa itäblokista, mutta niiden lisäksi tuhannet suomalaiset opiskelivat 70-

[188] Tampereen Opiskelevat Sosialistit r.y., Yleispoliittinen ohjelma, 5.
[189] Tampereen Yliopiston Marxilaiset Ryhmär ry, Tampereen yliopiston musta kirja.
[190] Tampereen Yliopiston Marxilaiset Ryhmär ry, Tampereen yliopiston musta kirja, iii-iiiii.
[191] Komsomol-laulu.

luvulla reaalisosialistisissa maissa.[192] Miksi edes he eivät nähneet, että järjestelmä oli ”läpimätä ja sortumaisillaan”?

Sosialistisen järjestelmän paremmuus oli taistolaiskommunisteille käytännön toiminnan edellytys. Esiintymällä suuren naapurin suomalaisena edusmiehenä se teki itsestään merkittävämmän ja toisaalta sai neuvostomyönteisen presidentin jonkinlaiseksi suojelijakseen. Itäisiä sosialistimaita puolustettaessa ajauduttiin varmasti myös aiheettomaan glorifiointiin. Varsinkin opiskelijaliikkeelle oli ulospäin kritiikittömältä vaikuttava sosialistisen Neuvostoliiton ihannointi suorastaan elinehto. Neuvostovastaiseksi leimaantumisen pelossa jopa monet oikeistolaiset opiskelijajärjestöt suostuivat neuvotteluihin taistolaisten määrittelemin ehdoin.

Usko neuvostojärjestelmän paremmuuteen ei kuitenkaan ollut pelkästään taktinen järjestely. Ei siitäkään huolimatta, että taistolaisbileissä kuulemma kerrottiin aina parhaat neukkuvitsit. Sosialistimaihin lähdettiin opiskelemaan ideologisista syistä ja kohdemaan järjestelmään lujasti uskoen. Suomalaisen opiskelijan oli myös pakko ottaa jokin suhde siihen todellisuuden ja odotusten väliseen ristiriitaan, joka perillä väistämättä odotti. Olen erotellut kolme selviytymisstrategiaa:[193]

I. ”Maa, jonne saavutaan kommunistina, mutta lähdetään revarina.” Paitsi suomalaisopiskelijoiden tukemista ja auttamista, oli idän yliopistojen piirissä toimivien paikallisten sosialistiseurojen tehtävänä hillitä ympäröivän yhteiskunnan arvostelua. Monille varsinkin Neuvostoliiton alhaisempi elintaso ja tiukka valvonta löivät niin lujaa vasten kasvoja, että usko sosialismiin tai ainakin

[192] Perinne SKP:n jäsenien kouluttamiseen Neuvostoliiton puolella ulottuu aina 1920-luvulle. Silloisen Lenin-koulun tarkoituksena oli kasvattaa puolueelle vallankumoukseen kykenevä johtoporras. 1970-luvulla opiskelijavaihto oli laajimmillaan. Enää ei tietenkään ensisijaisesti pyritty vallankumoukseen, vaan sosialismia ja Marxiaan ’oikein’ ymmärtävän työväenluokan johtoportaan ylläpitoon. Kielten lisäksi suosittuja oppiaineita olivat yhteiskuntatieteet ja filosofia.

[193] Erottelu perustuu Olemattoman kokeneet –seminaarin puheenvuoroihin vuodelta 1998. Se on siis lähes kokonaan jälkimuistelua. Seminaarista on Lenin-museon huostassa videotallenne. Aikalaisaineistoa en ole aiheesta lötänyt.

reaalisosialismiin horjui pahasti. SOL:n sisällä MASS:aa[194] pidettiin kaikkein hankalimpana oppositioryhmänä, se kun kyseenalaisti jatkuvasti keskusjohdon linjanvetoja.

II. Toiset sen sijaan sopeutuivat alkuhämmennyksen jälkeen erinomaisesti sosialistiseen järjestelmään. Uskottiin lujasti isäntämaan kehitykseen. Elintaso oli toki alhainen, mutta vielä tuolloin neuvostokansalaisen taloudellinen toimeentulo oli turvattu. ”Onko se sitten niin paha asia, jos kaupasta ei saa ostaa banaaneja joka päivä?” Banaanithan merkitsivät kehitysmaiden riistoa, jota sosialistimaa ei saanut harjoittaa. Lisäksi useat opiskelijoista olivat kotoisin työläisperheistä ja siten jo Suomessa kasvaneet yhteisasumiseen ja mukavuuksien puutteeseen. Ulkomaalaisille myönnetyt suuret stipendit merkitsivät kotimaahan verrattuna elintason huomattavaa kohoamista.

III. ”Ehkä tähän liittyy jokin ajatus, jota en ole vielä ymmärtänyt.” - suurelle osalle opiskelijoista jäi isäntämaa vielä usean vuoden opiskelun jälkeenkin suhteellisen tuntemattomaksi. Näille silmänsä sulkeneille opiskeluaika ulkomailla ei juuri herättänyt tarvetta ideologisiin pohdintoihin. Jo pelkästään suomalaisia oli useimmiten tarpeeksi muodostamaan oman yhteisönsä, ja lisäksi asuttiin yhdessä kymmenien muiden kansallisuuksien kanssa. Henkilösuhteissa isäntävaltion edustajiin olivat opiskelijat tietenkin ensisijainen kohde, jolloin kuva maasta pysyi kontakteista huolimatta yksipuolisena. Paljon puhuttu salainen poliisikin häiritsi lähinnä vain niitä, jotka ajautuivat vaikeuksiin.

Taistolaisuuden ja Neuvostoliiton kohtalonyhteys ei ollut sattumaa. Vanhemman kommunistipolven neuvostomyönteisyys oli tietenkin perinne,

[194] Moskovan Akateeminen Sosialistiseura. Koostui lähinnä SOL:n Moskovassa opiskelevista jäsenistä. MASS:n 1970-luvun tärkein aktivisti oli Lenin-museon nykyinen johtaja Aimo Minkkinen.

maanalaisen kauden aktivisteillehan naapuri oli tarjonnut ainoan merkittävän tuen.

Taistolaisen nuoriso- ja opiskelijaliikkeen kohdalla Neuvostoliitto löydettiin kuitenkin toista kautta. 1960-luvun imperialisminvastaisuus tarkoitti käytännössä USA-vastaisuutta, ja kylmän sodan vastapuoli Neuvostoliitto ymmärrettiin liittolaiseksi. Kun nuorisoliikehdintä sittemmin pyrki kiinnittymään kommunistiseen puolueeseen, positiivinen asenne itänaapuriin oli jo olemassa.

Itse asiassa juuri Neuvostoliitto saattoi oikoa tietä puolueen helmoihin: Stuart Hall[195] vertaa artikulaatioteoriaansa rekkaan, jonka etuosa ja perävaunu ovat tarpeen mukaan yhdistettävissä. Tätä varten niissä on liitososat, mutta ei ole itsestään selvää, että juuri tietty etu- ja takaosa liitettäisiin vaunuksi.

Samalla tavoin puhetavat muodostuvat osista, jotka ovat liittyneet toisiinsa tietyssä kulttuurisessa tilanteessa. Osat eivät välttämättä ja aina kuulu yhteen. Assosiaatioketju

Urhea Vietnam ->
Paha USA-johtoinen imperialismi ->
Jota vastaan liittolaisemme Neuvostoliitto ->
Työväenluokan taistelu meidänkin asiamme ->
Sitä johtaa kommunistisen puolueen etujoukko,

...oli mahdollinen 60- ja 70-lukujen taitteessa, 90-luvulla ei.

Takinkääntäjät?

> Nuoren vasemmistolaisen mukaan hänen liikkeensä keski-ikäiset voidaan jakaa kolmeen ryhmään:
>
> 1. Ne, jotka elävät vielä 1970-luvulla.
> 2. Ne, jotka ovat huomanneet, että eivät elä enää 1970-luvulla ja ovat siitä masentuneita.
> 3. Ne, jotka kuolivat 1970-luvulla.[196]

Se, mikä Mikkolan toteamuksessa tarkoittaa vain entisiä kommunisteja, voidaan liittää suomalaiseen puheeseen myös yleisemmin. Julkinen keskustelu pitää huolen siitä, että taistolaisuus ei pääse unohtumaan. Taistolaisuus ja etenkin opiskelijataistolaisuus on ajankohtaisimpia poliittisia liikkeitämme, siitä huolimatta, että se lakkasi konkreettisesti olemasta jo kymmeniä vuosia sitten.

Kun ex-taistolaisten nykyistä elämistä ja olemista pohditaan, on tapana puhua takinkääntäjistä. Tyypillinen ex-taistolainen on yleisen käsityksen mukaan hylännyt aatteensa ja luo parhaillaan mukavaa, keskiluokkaista uraa.

Takinkäännön käsite on kuitenkin monimutkaisempi. Yhtenä takinkääntäjän malliesimerkkinä mainitaan usein Björn Wahlroos. Hän toimi nuoruudessaan muun muassa taistolaisessa teiniliikkeessä. Wahlroos on ilmoittanut selkeästi luopuneensa marxismista. Hän on tunnettu ja rikas pankki- ja talousmies. Hänestä suomalaisella yliopistoväellä oli ainakin vielä edellä siteeratun haastattelun aikaan paljon oppimista USA:sta: tunteilu, asenteet ja moralisointi pois ja tulosvastuuta tilalle![197]

---

[195] Hall 1992, 368.
[196] Mikkola 2002.
[197] Pere 1987, 20.

> This doesn't make sense, mä tajusin kesällä 1973. Marxin teoriassa oli aukkoja. Eihän voinut pitää paikkaansa, että hyödykkeen arvo syntyy työstä, joka sen tuottamiseen uhrataan. Arvo maaraytyy markkinoilla.[198]

Wahlroos on päivänselvä takinkääntäjä kaiken muun paitsi yhden suhteen. Näyttäisi siltä, että hän ei kääntänyt takkiaan opportunistisista syistä. Mikään ei todista, etteikö hän nyt uskoisi vapaisiin markkinoihin yhtä aidosti kuin aikanaan sosialismiin. Jos ihminen toimii omatuntonsa mukaan, voidaanko silloin puhua takinkääntäjästä?

Pyysin kyselyssäni määrittelemään takinkäännön käsitettä. Monet vastanneista nostivat juuri epärehellisyyden yhdeksi tärkeimmistä takinkäännön kriteereistä. Rehellisyyttä tai muita ihmisen perimmäisiä motiiveja emme kuitenkaan voi mitata. Voimme vain katsoa ihmisten toimintaa ja toteutuneita valintoja.

Missä taistolaiset sitten ovat nykyään? Julkisuudessa esiintyy joitakin menneisyytensä kieltäjiä tai myöntäjiä, mutta missä ovat ne tuhannet, joista emme saa lukea *Ilta-Sanomista*?

TYMR-tilasto 2:n perusteella on mahdollista luoda jonkinlainen kadonnen ex-taistolaisen ideaalityyppi. Tosin on muistettava, että ne kaikkein visuimmin vaikenevat eivät luultavasti näy tässäkään tyypittelyssä.

Kuten suurin osa ikäluokan yliopisto-opiskelijoista, myös entiset tymriläiset kuuluvat nyt hyvinvoivaan keskiluokkaan. Tyypillinen ex-taistolainen ansaitsee 150 000 – 250 000 mk vuodessa ja on löytänyt keskiluokkaista, koulutustaan vastaavaa työtä. Tämä on odotettua ja vastaa yleistä käsitystä.

Sen sijaan nämä takinkääntäjiksi kutsutut ex-taistolaiset käyttäytyvät äänestyskopissa omituisesti: suurin osa äänestää Vihreitä tai Vasemmistoliittoa, kolmanneksi suosituin on SKP.

[198] Peren haastattelussa Wahlroos, 1987, 18.

Kuvio 4: Puolue, jota äänesti viimeksi.

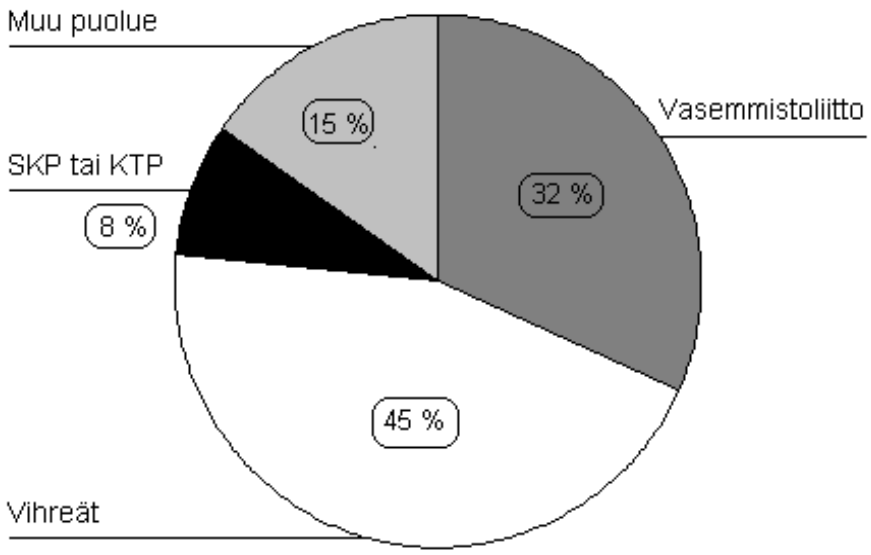

Lähde: TYMR-tilasto 2

Eikä tässä vielä kaikki. Tyypillinen ex-taistolainen käy aina äänestämässä, vaikka onkin puolueeseensa tyytymätön. Hän vastustaa Suomen NATO-jäsenyyttä (90 %) ja kierrättää jätteensä (92 %). Hän toimii aktiivisesti (61 %) ainakin yhdessä yhdistyksessä, joka useimmiten on jokin yhteiskunnallisesti vaikuttava tai yleistä hyvää edistävä järjestö (ay-osasto, ihmisoikeusjärjestö, mies/naisliike, ympäristöliike, rauhanjärjestö, puolue ym.). Monet kertovat koettavansa vaikuttaa myös kirjoittelemalla lehtiin, vaikka sitä ei kyselyssä erikseen tiedusteltu.

Tällä perusteella siis tyypillinen ex-taistolainen ei täytä tunnottoman takinkääntäjän kriteerejä. Omassa arjessaan hän noudattaa arvoja ja elämäntapaa, jota voi kutsua vasemmistolaiseksi. Seuraavaksi esittelen viisi sitaattia, jotka kuvaavat suhteellisen kattavasti ex-taistolaisilta kerättyä aineistoa. Ne ovat kaikki perusteluita kysymykseen, pitikö vastaaja itseään takinkääntäjänä. Useista voi lukea varsin huvittuneen asennoitumisen koko ongelmaan:

> Menin kommunistiseen liikkeeseen sisäpoliittisten mielipiteideni vuoksi (tuloerot, työsuojelu, pienen ihmisen sortaminen...) eivätkä ne mielipiteet ole muuttuneet. Järjestödemokratian suhteen olin kriittinen jo silloin ja olen yhä, kaikkialla.
>
> Tuli kyllä uskotuksi liikaa reaalisosialismiin. Mutta väärästä uskosta luopuminen oikeampia tietoja saatuaan on tuskin takinkääntämistä.
>
> Haluan edelleen olla osa piikkiä tämän yhteiskunnan lihassa – omalla tavallani; siis olen ennallani.[199]

> Ei ole mitään syytä luopua ideologisesti kestävistä – vaikkapa ihanteista. Järjestögangsterismia en ole koskaan hyväksynyt ja sitähän pol. puolueiden toiminta nykyisinkin on.
>
> Vapaus – kyllä!
>
> Veljeys/sisaruus – kyllä!
>
> Tasa-arvo – kyllä![200]

Näissäkin sitaateissa kuitenkin sivutaan niitä liikkeen negatiivisia puolia, joihin haluttiin tehdä eroa: järjestödemokratian puute tai suoranainen gangsterismi, liika Neuvostoliiton ihannointi. Vastaajat pitävätkin tärkeänä pohtia, mistä ollaan luovuttu ja mistä ei. Yleensä vastaus on, että ihanteet ovat samat, mutta nyt niitä toteutetaan eri tavalla. Enää ei olla taistolaisia, mutta omaan menneisyyteen on selvä jatkuvuussuhde.

> En ole tavoitellut omaa etuani. Luopuminen poliittisesta toiminnasta on ollut luonnollinen kehitysvaihe. Nuorena pitää olla innostunut ja ihanteellinen, vanhempana aiemmin esitetyt mielipiteet hymyilyttävät, mutta ei niitä pidä katua tai hävetä, jos on ollut rehellinen. Kun tulee ikää, perhettä, erilaisia huolia, niin tottahan näkökulma asioihin muuttuu. Samalla pitää ymmärtää nykynuoria ”vouhotuksineen” (ympäristöliikkeet, eläinaktivistit jne.) He ovat nyt sitä samaa joukkoa kuin me aikanaan. 20-30 vuoden päästä heitä hymyilyttää omat intonsa tänään.[201]

[199] Lomakevastaus 77.
[200] Lomakevastaus 79.

> Maailmankatsomukseni on perusteiltaan sama kuin ennen.
>
> Taisto Sinisalon sanoin
>
> ’Itse elämä’ on opettanut mistä käsityksistä on syytä luopua ja mitä säilyttää.[202]

Toisaalta aineistosta löytyy joitakin, jotka ilmoittautuvat selkeästi takinkääntäjiksi. Yleensä silloin korostetaan taistolaisen liikkeen heikkouksien lisäksi vapaan kapitalismin siunauksellisuutta. Vaikka vastausryhmä on pieni, se kertoo takin kääntämisen käsitteestä: konkreettisesta järjestöstä luopuminen ei riitä, pitää vaihtaa myös ihanteita.

> Olen kuulunut aktiivina Vihreään Liittoon.
>
> Myöhemmin koettuani hengellisen heräämisen olen hylännyt politiikan lapsellisena hiekkalaatikkonahisteluna.
>
> Yhteiskunnallisesti uskon lähes vapaaseen (perusturvan osalta säänneltyyn) markkinatalouteen. Vapaa kilpailu tuo parasta kehitystä ja edistystä.[203]

Takinkäännöllä on ex-taistolaisten näkökulmasta hankala kaksoismerkitys. 2000-luvun käsitteistöllä se merkitsee lähinnä markkinatalouden kannattajaksi siirtymistä, 1970-luvun taistolaisessa käsitteistössä siihen riitti kommunistien enemmistösiiven ymmärtäminen. Tämä saattaa osaltaan selittää sitä, miksi ex-taistolaiset ovat suhteellisen nurkumatta antaneet nimittää itseään takinkääntäjiksi: ehkä he kokevat sitä osittain olevansa, ainakin seitkytlukulaisittain.

Tietysti jokainen aito 70-luvun vallankumouksellinen pitäisikin Vasemmistoliittoa äänestävää ideaalityyppiämme luokkapetturina ja rivistä livenneenä takinkääntäjänä. Se näkyy myös monissa lomakkeissa, kun ihmiset eivät halua ottaa kantaa siihen, ovatko he itse takinkääntäjiä vai eivät.

---

[201] Lomakevastaus 31.
[202] Lomakevastaus 111.
[203] Lomakevastaus 11.

Toisaalta voi olla, että ainakin joidenkin kohdalla takinkääntö-myytti ei edes ole ollut mitenkään negatiivinen asia. Se antaa mahdollisuuden leimata vasemmistolainen menneisyys oman aikansa humputukseksi tai nuoruuden hurjasteluksi. Jos pystyt vakuuttamaan olevasi nyt aivan toinen henkilö, menneisyyden radikalismi voi olla oikeistolaisessa uramaailmassakin jännittävä osa imagoa.

Syytä jatkuvaan takinkääntökeskusteluun ei voi löytää ainakaan ex-taistolaisten säännönmukaisesta menneisyytensä peittelystä. Vaikka 42 prosenttia valikoi seuran, jolle siitä puhuu, 54 % ilmoittaa, että eivät missään tilanteessa salaile nuoruutensa poliittisuutta.

Suuri enemmistö vastanneista ei halua samaistua takinkäännön myyttiin. Sitä ei olla kielletty, kun ei ole ollut voimia, jaksamista tai haluakaan. Monet kokevat, että toisenlaista ex-taistolaisen tarinaa ei olisi ollut mahdollista saada uskottavasti esiin, tai sitten se olisi leimattu yksittäistapaukseksi. Ehkä omaa kokemusta jopa pidettiin yksittäistapauksena. Tilanne hankaloitui entisestään Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Silti monet ajattelevat menneisyydestään kuten Kauko Tuovinen:

> ”Vanhanaikaista” oikeudenmukaisuuden ihannettani en pyydä anteeksi – enkä sitä nykyisessä ”arvokeskustelussa” anteeksi saisikaan, teiltä leipäjonohallitusten äänestäjiltä.
> Oikeudenmukaisuus on osoittautunut kovin vaikeaksi asiaksi ja muuttunut miltei salonkikelvottomaksi. Silti en osaa antaa anteeksi niille entisille tovereilleni, jotka nyt rypevät markkinaliberalismin röyhkeässä ja kyynisessä valtavirrassa. [...]
> Neuvostoliiton puolustelussa olin lopulta häviäjien joukossa. Häviäjien joukossa tunnun olevan myös oikeudenmukaisuuden, köyhien ja heikkojen puolustamisessa. Se tuntuu katkeralta.[204]

[204] Tuovinen 2001, A23.

VII MÄÄRITTELYKAMPPAILU

Yhteenveto

Taistolaisuus on kuollut, muttei kuopattu: siihen liittyvä keskustelu on edelleen aivan niin intohimoista kuin muinaiset taistolaiset olisivat toivoneetkin. On ehkä väärin, että muistamme ja muistelemme 70-luvun yhteydessä useimmiten juuri taistolaisia, aikahan oli täynnä erilaisia – radikaalejakin – poliittisia toimijoita. Silti vuosituhannen vaihteessa nimenomaan taistolaiset saavat kunnian edustaa koko vuosikymmentä, hyvässä ja pahassa.

70-luvun lähteet kertovat ennen muuta yhden asian: ei se taistolaisuus sitten ollutkaan niin myyttinen kuin alussa siteeratun *Iltalehden* sivuilta olisi voinut päätellä.

Opiskelijataistolaisuuden taustalla olivat rakennemuutos, massayliopiston synty ja perinteisen luokkajaon horjuminen. Ainakin Tampereella liikkeessä toimi keskiluokkaisia lapsia, mutta lähes yhtä suuri ryhmä olivat työläisten lapset. Suurin osa oli saanut vasemmistolaisvaikutteita jo kotoaan. Vasemmistoradikalismin kiinnittymisen SKP:n vähemmistöön määräsi Suomen sisäpoliittinen tilanne.

Taistolaiset tavoittelivat oman aikalaisymmärryksensä puitteissa samaa kuin nuoret yleensä ja vanhemmat liian harvoin, nimittäin oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Taistolaisen opiskelijaliikkeen arki oli sitä puuhastelua, mitä järjestötyö oli ollut sitä ennen ja on edelleen: keräyksiä, kokouksia, iltamia, valtauksia, lehtiä, kannanottoja, ystäviä ja vihollisia.

Ja lopulta, tyypillinen ex-taistolainen ei ainakaan vajavaisen TYMR-tilasto kakkosen valossa ole mikään tyypillinen takinkääntäjä. Hän kokee, että 70-luvun ja 2000-luvun maailmankuvien välillä on eroja, mutta enemmän jatkuvuutta kuin katkosta. Hän on edelleen yhteiskunnallisesti aktiivinen ja mieltää itsensä vasemmistolaiseksi.

Vallan murroksesta vuonna 2002

Kun tuhannet ihmiset toimivat aktiivisesti liikkeessä tai sitä vastaan, jäljelle jäi tuhansia tarinoita taistolaisuudesta. Joistakin kertomuksista tuli monien hyväksymiä totuuksia. Toisista ei. Myyttien valikoituminen tapahtuu kulloisenkin ajankohdan tarpeiden mukaan. Myytit ovat oman aikansa jaettuja totuuksia menneisyydestä, mutta nämä totuudet muuttuvat. Tänään meillä on taas hieman erilainen tapa puhua taistolaisuudesta kuin eilen.

Mikä Suomen poliittisessa ilmapiirissä on tilannut tai mahdollistanut haastavien taistolaismyyttien vahvistumisen? Kysymys on ilman muuta yhteiskunnallisesta määrittelyvallasta, joka tarvitsee tuekseen sopivan historiakäsityksen. Menneisyyden vaihtoehtoistuminen voidaan tulkita merkkinä myös nykyisyyden vaihtoehtoistumisesta.

Tiettävästi vasemmistolainen Tuija Parvikko on liian nuori, jotta olisi itse ehtinyt taistolaiseen opiskelijaliikkeen kannattajaksi tai vastustajaksi. Hän on politiikan tutkija. Hänen voisi siis olettaa tietävän jotakin 70-luvun poliittisesta historiasta, mutta ilman henkilökohtaista kokemusta. Hän kirjoittaa Kansan Uutisissa:

> Miksi Suomen historia yhä halutaan kertoa tarinana kaikkialla alituiseen vaanivasta kommunistiterrorista, jolta urhea Suomen kansa vain vaivoin on onnistunut säästymään? Miksi on tullut maan tavaksi kaivaa esimerkiksi uusien virkanimityksien yhteydessä esiin henkilön poliittinen tausta silloin ja vain silloin, kun esiin saadaan kiihkeä sinipaita? Vastaus näihin kysymyksiin ei löydy suomalaisen

> vasemmiston vaiheita kaivelemalla ja kääntelemällä. Katseet on suunnattava aivan toisaalle.
>
> Nykyinen suomalainen keskustelu kommunismista ja taistolaisista ei nimittäin ole keskustelua kommunismista ja taistolaisista. Se on valkoisen poliittisen eliitin pyrkimystä häivyttää näkymättömiin oma osuutensa Suomen poliittisessa historiassa, jotta siihen liittyvä selkärangattomuus, kaksinaamaisuus, tahdottomuus, perässä hiihtäminen, poliittinen heikkous ja arvostelukyvyn puute eivät tulisi esiin. [...]
>
> Moskovaan päin eivät kumartaneet pelkästään taistolaiset. Sinne kumarsivat kaikki kahdesta syystä. Toisaalta Moskovaa pelättiin ja toisaalta arveltiin pokkuroinnista olevan hyötyä. Lopulta ei tarvitse muistaa edes sitä, että taistolaiset eivät olleet ainoita, jotka jättivät tarinat Neuvostoliiton nurjasta puolesta kertomatta. Väitettiin kyllä, että sosialismissa ei saa omistaa polkupyörää, mutta vankileireistä ei puhunut kukaan.[205]

Yllä oleva sitaatti on parhaita löytämiäni esimerkkejä siitä, miten demonisoivaa taistolaismyyttiä on viime aikoina kyseenalaistettu. Vaikka taistolaisuudella on edelleen selkeästi negatiivinen leima, siihen on tullut myös muita sävyjä. Tärkeää on ollut, että taistolaisuuden puolesta ovat viime aikoina puhuneet myös muut kuin itse ”asianosaiset”.

Sosiologian näkökulmasta puhetavat ovat mielenkiintoisia. Ne valtuuttavat hallitsevia ryhmiä, mutta myös ylläpitävät oppositiota. Ne luovat solidaarisuutta ja samalla organisoivat ristiriitoja. Useimmiten ne tukevat legitiimiä valtaa ja jollakin tapaa salaavat tai huijaavat todellisuutta.[206]

Yleensä vallitsevaa maailmankuvaa pidetään yllä julkisen keskustelun kautta. Nykyisessä informaation ja kommunikaation maailmassa tämä tuntuisikin olevan pääasiallinen ihmisten hallitsemisen keino. Hallitulta ryhmältä voi puuttua tietoa tai osaamista vaihtoehtojen tarjoamiseen. Se

[205] Parvikko 2001, 30.
[206] Van Dijk 1998, 138.

saattaa jopa ymmärtää vallitsevan ajattelutavan luonnolliseksi tai pitää vastustusta muuten mahdottomana.[207]

Taistolaisuuden kohdalla kyse on ollut poliittisen vallan puuttumisesta. Poliittinen valta on valtaa määritellä. Poliittinen valtataistelu on taistelua siitä, miten asioita merkityksellistetään eli sidotaan yhteen ja tehdään ymmärrettäviksi. Positiivisen meikäläisyyden lisäksi on hyödyllistä onnistua luomaan kielteinen toiseus. Siksi vallankäytön kannalta on äärimmäisen tärkeää, miten erilaisista ryhmistä puhutaan. Tämä luonnollisesti pätee paljon laajemmin kuin vain demokraattiseksi kutsuttuihin instituutioihin.

Poliittisen vallan tulkitseminen myyttien kautta edellyttää luopumista vanhasta ja hierarkkisesta valtakäsityksestä. Valta ei ole mitään omistettavissa ja siten myös yksiselitteisesti käytettävissä olevaa[208]. Sen sijaan se tulee nähdä foucault'laisittain hajaantuneena jokaiseen vuorovaikutustilanteeseen. Valta tulee alhaalta, se näyttäytyy kaikkialla kommunikaatiossa ja rakenteissa. Yhteiskunnan voimasuhteet myös muuttuvat merkitysten kautta, merkitysmaailmojen asemien muutosten myötä:[209]

> Mutta eikö sentään ole olemassa suuria radikaaleja kumouksia, mahtavasti kaiken kahtia jakavia liikkeitä? Ehkä joskus. Useimmiten on kuitenkin kyse liikkuvista ja katoavista vastarintapisteistä, jotka saavat aikaan repeämiä eri puolilla yhteiskuntaa, murskaavat kokonaisuuksia ja tekevät uusia ryhmittymiä, repivät yksilöitäkin kappaleiksi ja muokkaavat heitä piirtäen heihin heidän ruumiisiinsa ja sieluihinsa uusia kukistumattomia alueita.

Uusi ja erityinen rakennetaan poikkeamalla totutusta tavasta yhdistellä sinällään tuttuja elementtejä. Kulttuurinen konteksti ei ole keskeinen vain yksittäisten merkitysmuutosten, vaan koko puhetavan olemassaolon kannalta. Ainoa tapa tunnistaa jokin tietty puhetapa on löytää sisäinen

[207] Van Dijk 1998, 162.
[208] Hyvärinen 1996, 175-176.
[209] Foucault 1998, 69-72.

logiikka, joka samalla yhdistää sitä ja erottaa sen yleisemmästä kulttuurista. Sisäinen mielekkyys perustuu tutun perinteen ja tilannesidonnaisen uutuuden törmäyksessä syntyneisiin käytäntöihin.[210]

Juuri tässä suhteessa Laura Honkasalon romaani on erinomainen: se nojaa riittävästi totuudeksi ymmärrettyyn myyttiin ollakseen uskottava. Samalla se kuitenkin kyseenalaistaa liikkeen negatiivisen arvolatauksen. Romaani ei edes yritä kertoa ”totuutta”, ainoastaan muuntaa olemassa olevaa myyttiä.[211]

Honkasalon kirja kertoo ymmärtäväiseen sävyyn taistolaisten arjesta, pienen tytön näkökulmasta. *Sinun lapsesi eivät ole sinun* on saanut osakseen poikkeuksellisen paljon huomiota. Oletan sen johtuvan ainakin kahdesta seikasta:

1. Honkasalo on ensimmäinen 1970-luvulla syntynyt, joka on käyttänyt perustellun puheenvuoron taistolaisuudesta. Hänen ääntään ei olla voitu tukahduttaa viittauksilla henkilökohtaisiin traumoihin, kuten monille aikaisemmille kommentaattoreille on käynyt – riippumatta siitä, ovatko he puolustaneet vai parjanneet liikettä.
2. Haastaessaan yksiulotteisen ja dogmaattisen taistolaiskäsityksen Honkasalo antaa kasvonsa hiljalleen käynnistymässä olevalle murrokselle. Jälleen kerran yhteiskunnallisen ilmapiirin heiluri on vaihtamassa suuntaa, ja se on herättänyt tarpeen uusiin menneisyyden myytteihin. Honkasalo vastaa aikansa tilaukseen.

Demonisoivan taistolaiskuvan rinnalle on syntymässä toinen, romantisoiva. En koeta sanoa, että taistolaisuus liikkeenä tai oppirakennelmana olisi kokemassa ranessanssin. Sen sijaan myyttiä on muutettava, koska uuden vasemmistolaisen ajattelun ja ennen muuta kulttuurin edellytyksenä on toisenlainen menneisyyskäsitys. Honkasalo kirjoittaa pimenevästä illasta yhdessä ex-taistolaisen äitinsä kanssa:

[210] Harris 1996, 35. Hall 1992, 371.
[211] Vrt. Torfing 1991, 49-50 & 60.

> ”Ajattelenhan minä paljostakin samalla tavalla”, äiti sanoi ja kaatoi laseihin teetä. ”Ne ovat vaikeita asioita, Nelli. Se, miten meitä on kohdeltu julkisuudessa, se raivostuttaa minua, mutta toisaalta väsyin siihen loputtomaan työntekoon, talkoisiin, siihen kaikkeen. Minulla oli sentään kaksi lasta. Varsinkin sitten, kun jäin yksin. Ja en ehkä loppujen lopuksi olisi halunnut olla niin paljon yhden asian kannalla.”
>
> ”Pitäköötpuolueettomat humanistit korulauseensa!” siteerasin laulua.
>
> Äiti hymyili. ”No, minähän olin TKK:lla. Mutta tuohon suuntaan minä uskoin silloin. Että puolueettomuudella ei saavuteta mitään.”
>
> Äiti nousi ottamaan seinäkaapista konjakkipullon ja lasit. Hän kaatoi meille konjakkia. Se pisteli nenässä ja levisi sen jälkeen lämpönä kaikkialle.
>
> ”En edes tajua, mistä tuli se käsitys, että me olisimme kannattaneet Stalinia”, äiti sanoi. ”Tosi naurettavaa. Ja nykyään meitä melkein syytetään kansanmurhista! Aivan älytöntä.”
>
> ”Olisi kyllä kiinnostavaa tietää, mitä kommunismista olisi tullut ilman Stalinia”, sanoin.
>
> ”Niinpä”, äiti sanoi ja katseli ulos pimeään.
>
> Oli kulunut liian kauan siitä, kun olin jutellut äidin kanssa sillä tavalla ja tuntenut, että äiti oli juuret, ei vain siksi, että hän oli äiti, vaan koska hän oli opettanut minut vasemmistolaiseksi. Hän oli opettanut ajattelemaan kriittisesti. Hän oli opettanut vastarannankiiskeksi.[212]

Ei ole yhdentekevää, kuka menneisyyden kuvauksen esittää, onko hänellä siihen kulttuurissaan auktoriteettia. Vielä tärkeämpää kuitenkin on, että tarina on sisäisesti koherentti ja siten hyväksyttävän oloinen myös niistä, jotka eivät ole asiassa samaa mieltä.[213] Todellisuus ei ole tärkeää, ei vanhassa eikä parhaillaan muotoutumassa olevassa taistolaismyytissä. Toimivan myytin on oltava mieluummin toden näköinen kuin edes todennäköinen.

[212] Honkasalo 2001, 388-389.
[213] Tonkin 1990, 26.

kamppailijat?

Puhetapojen välisissä konflikteissa toden ja valheen välistä rajaa on usein vaikea löytää. Siksi onkin järkevämpää tarkastella puhetapoja tietyn ryhmän intressien näkökulmasta. Ei voi olla pohtimatta, miksi hyvinkin viisitoista vuotta vallalla ollut taistolaiskuva kyseenalaistuu juuri nyt. Se kun osuu ajallisesti yhteen kahden reviiritaistelun kanssa:

1. Entiset, korkeasti koulutetut taistolaiset (nyt noin 50 v.) alkavat nousta valtaan. Tähän saakka yhteiskunnan keskeinen päätösvalta on ollut nk. 60-lukulaisilla, jotka puolestaan jäävät pian eläkkeelle.
2. 1970-luvulla syntyneet taistolaisten lapset (mm. Honkasalo ja Kontula) raivaavat parhaillaan tietään työmarkkinoille. Myös he hyötyvät, jos lapsuuden tutut tavat ja toimintamallit alkavat saada arvostusta.

Yhä useammin julkisuudessa tapaa ex-taistolaisten tekstejä, joissa taistolaisen 70-luvun ja nykyisen toiminnan välillä nähdään selkeä jatkumo. Se on uutta. Syntymäpäivähaastattelussaan näyttelijä Olli Ikonen kertoo 70-luvun poliittisesta kaudesta jääneen jälkikaikuja kollegoiden kanssa perustettu *Älä sä viitti* –teatteriryhmä. ”Sen tarkoitus on puuttua yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja sanoa niiden aiheuttajille ’Älä sä viitti’.” Ja esiintymispyyntöjä on enemmän kuin ehtii kiertää.[214]

Mielenkiintoisempaa kuitenkin on, että taistolaisuudesta ei keskustele enää vain 70-luvun nuorisopolvi. Taistolaisuus kiinnostaa myös parhaillaan aikuistuvaa – ja vauhdikkaasti vasemmistolaistuvaa – sukupolvea. He ovat liian nuoria muistaakseen lapsuudestaan taistolaispopin sanoituksia, mutta riittävän vanhoja tunnistaakseen niiden sävelet.[215]

[214] Harju 2000, A12 & Satu Hassi Karin haastattelussa 2001, 9.
[215] Jotain ilmiöstä kertoo sekin, että muutaman vuoden ajan vanhan taistolaispopin siirtäminen cd-levyille on ollut kannattavaa. Cd:t ovat siinä määrin hyväksyttyjä, että niitä

Helsingin Sanomien haastattelussa tutkija Matti Virtanen muistuttaa, että poliittisella aatemaailmalla on tapana olla perinnöllistä. Hänen mukaansa julkisuuteen ovat nyt astumassa Vanhan valtaajien ja taistolaisten lapset. Tutkija Jukka Relanderkin painottaa samassa artikkelissa, miten vasemmistolaisuus on monelle nuorelle ”lapsuudenkoti ja äidinkieli”.[216]

Ilmiö on riittävän näkyvä herättääkseen huolestusta. 70-lukulaiset taistolaisen liikkeen ulkopuolelta pelkäävät niiden marxilais-leniniläisten radikaalien paluuta, joista jo kerran päästiin. Nuorten innostusta yhteiskunnalliseen aktivismiin ja heidän punaista fiilistelyään ei kyetä katsomaan irrallaan 70-luvusta – vaikka harvalla nuorella itse asiassa on selkeää käsitystä siitä, mitä taistolaisuus oli.

> On nuoria, jotka uskovat edustavansa uutta ja raikasta radikalismia, mutta edustavatkin samaa iänikuista stalinismia, jota taistolaiset jo 70-luvulla.[217]

Varoitukset nuorison taistolaisnostalgiasta voivat tietenkin olla menneiden traumojen herättämää huolestusta. Ne ovat kuitenkin myös heräävän vasemmistolaisuuden vähättelyä ja nuoren aatteellisuuden mustaamista. Siksi nuorten tuleekin olla kiinnostuneita siitä, millaista vasemmistolaisuuden tarinaa kerrotaan. He ovat kiinnostuneita menneisyydestä, koska menneisyyden myyttiä käytetään poliittisena aseena heitä vastaan.

Myytissä on kuitenkin kysymys enemmästä kuin vain poliittisten suuntausten välisestä taistelusta. On kysymys laajemmin siitä, miten meillä määritellään politiikkaa, historiaa, tulevaisuuden vaihtoehtoja tai ihan vaan jokaisen arkista olemista. Kuten Honkasalo kertoo,

---

myyvät demarinuoretkin: ”Työväenlauluja musiikkitietoisille kansalaisille” www.sdp-pirkanmaa.org/.

[216] Snellman 2002b, D1.

[217] Rautio 2001, 5.

> ”[e]n haaveile taistolaisuuden paluusta sellaisenaan. Minua vain surettaa tässä ajassa yleinen kyynisyys ja mielipiteettömyys. 1970-luvulla sentään uskottiin johonkin ja uskallettiin ottaa kantaa,” Honkasalo selittää.
>
> ”Nykyajasta puuttuvat positiiviset utopiat. Vaikka kommunismi olisikin ollut utopia, on terveellistä, että on utopioita.”
>
> Riikka Tannerin lailla monet entiset taistolaiset ovat perustelleet liikkeestä luopumistaan paluulla demokratian kannatukseen. Tämä ärsyttää Honkasaloa.
>
> ”Minusta nykydemokratia on melkoisen kyseenalaista. Neuvostoliiton romahdettua oli helppo nähdä siellä tehdyt virheet. Epäkohtien näkeminen nykyajassa on paljon vaikeampaa.”[218]

Kommentti

Kaikki tapamme puhua taistolaisuudesta ottavat kantaa. Kaikki kertovat jotakin menneisyydestä, mutta myös tavastamme ymmärtää nykyisyyttä. Ennen muuta ne kertovat siitä, millaista tulevaisuutta me toivomme tai pelkäämme.

Suomen pienessä yhteisössä mielipideilmaston nopea ja totaalinen muutos on tavallista. Yllättävää sen sijaan on, että entisten taistolaisten taholta ei enää 1980-luvun lopun noususuhdanteen aikaan kuulunut juuri lainkaan vastalauseita. Omaa menneisyyttä ei haluttu julkisesti puolustella tai edes muistella, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Tämä lähes täydellinen vaikeneminen aina 1990-luvun lopulle saakka on kaiketi sidoksissa neuvostojärjestelmän luhistumista seuranneeseen kansainväliseen vasemmiston kriisiin. Taistolaisten suhde Neuvostoliittoon oli ollut poikkeuksellisen läheinen, ja siksi menetys oli monelle suuri: ”Olisivat tarvinneet terapiaa!” eräs ex-taistolainen totesi silloisesta tuttavapiiristään. Hävinneillä ei ole lupa keskustella. Vuoden 1918 jälkeisen hiljaisuuden saattoivat rikkoa vasta hävinneiden lapsenlapset.

[218] Nikander-Ruuth 2002, 7.

Toisaalta poliittisen taistolaispuheen kielteinen merkitseminen oli edellytys yksityistämistä ja vapaita markkinoita ihannoivan talouspuheen menestykselle. Tarvittiin demoninen toiseus, jolla perustella usein kansalaisten kannalta epämiellyttävät talouden vaatimukset. Liikkeen kantamat tunnuslauseet rauhasta, ystävyydestä ja solidaarisuudesta unohtuivat ihmeellisen nopeasti, siinä missä huonomaineinen stalinismi-nimitys säilyi ja vakiintui.

Siksi taistolaisuuden ei annettu kuolla, kun taistolainen liike kuoli. Vaikka menneisyydestä ehkä olisikin haluttu päästä eroon, ei siihen ollut tilaisuutta. Ex-taistolaisille oli jäänyt liikaa selvittämättä, kuten vielä 1990-luvun romaaneista saattoi lukea:

> Olen itse ajatellut viime vuosina, että kommunistien opiskelijaliitossa tehtiin virheitä – oltiin liian ärhäkkäinä ihmisten kimpussa, touhotettiin kunnes yhä useammat kyllästyivät ja käänsivät selkänsä. Muitakin erehdyksiä tietysti tehtiin, mutta koko sen konkurssin analyysi ei luojankiitos ole minun vastuullani.[219]

Eikä aikanaan liikettä vastustaneilla ollut tarvetta liikkeen hautajaisiin. Taistolaisuuden pääkallo ripustettiin näyttävästi kylän portille muistutukseksi siitä, kuka oli ollut väärässä ja kuka oikeassa.

Mutta sukupolvet vaihtuvat ja lopulta myytit kadottavat historiallisen merkityksensä. Olisiko nykynuorisolla jo halua ja kykyä unohtaa? Voisiko meidän polvemme ryhtyä puhumaan taistolaisuudesta samaan tapaan kuin vaikkapa muinaisen Egyptin kastelujärjestelmästä?

Ilmeisesti näin ei ole, koskapa tämäkin työ nyt sitten tuli kirjoitettua.

---

[219] Paalanen 1990, 101.

- ja sitten, kysyy lukija, mikä sitten on tutkijan oma kanta? Olivatko taistolaiset hyväläisiä vai pahalaisia? Luovun vihdoin hetkeksi tiedeinstituution statuksesta ja Kaarlo Kramsun[220] sanoin vastaan:

Eestä aattehitten sotimaan
Innokkaana nuorukainen riennä!
Aatteen valtaan antau kokonaan,
Olit joukoss' suurra taikka piennä.

Rinnassas ain' into palakoon,
Älä aineen orjaks koskaan maadu;
Aattees voittakoon tai sortukoon,
Edestä sen taistele ja kaadu.

Hairahdus voi olla aatteeskin,
Elontyösi maailmalle turha:
Aatteisiin sä luota kuitenkin,
Hylkääminen oisi henkes murha.

Turha voi kyll' olla elos työ.
Maaksi itse pian kyllä maadut;
Muistosikin unhe kohta syö,
Peittää kerran voitot täällä saadut.

Aatteen voima, into tulinen
Ne tok' yksin ihmiseks sun saapi:
Ilman niitä lailla eläimen
Ihmismato liikkuu, lahoaapi.

[220] Kramsu 1992, 39.

Kirjallisuus

AK	=	Anna Kontulan kotiarkisto
KA	=	Kansan Arkisto,

Aittokoski Heikki, Wolf Biermann lauloi DDR:ää suohon. *Helsingin Sanomat*, 2.4.2000.

Alapuro Risto, sosiaaliset verkostot ja kollektiivinen toiminta. Teoksessa Uudet ja vanhat liikkeet, toim. Kaj Ilmonen ja Matti Siisiäinen. Vastapaino, Tampere 1998.

Anderson Jan Otto, Siirtomaajärjestelmän romahduksen taloudellinen vaihe on alkanut. *Soihtu* 2/76.

ASS: 50 taistelujen vuotta. Akateeminen sosialistiseura ry, Helsinki 1975.

Bergner Dieter, Sivistysyliopisto tänään. *Soihtu* 1/1979.

Bruun Staffan, *Bailut barrikadeilla*. Otava, Helsinki 2001.

Della Porta Donatella & Diani Mario, *Social Movements: An Introduction*. Blackwell Publishers 1999.

Dijk Teun A., *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. SAGE Publications, London 1998.

Eespäin, 6/74, 1/75, 6/75. TYMR, H21, KA

Ehrenreich John & Barbara, The European Student Movements. *Monthly Review,* September 1968.

Eskola Antti, *Sosiologian tutkimusmenetelmät*. 4.Painos. WSOY, Porvoo 1973.

Eskola Antti, *Yhteisiä asioita*. Kirjayhtymä, Helsinki 1972.

Foucault Michel, *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto, Nautintojen käyttö, Huoli itsestä*. Gaudeamus, Tampere 1998.

Freyberg Jutta von, Tie Vietnamin aseleposopimukseen. *Soihtu* 3/73.

Gramsci Antonio, *Vankilavihkot*. Toimitus ja johdanto Mikael Böök. Kansankulttuuri OY, Helsinki 1975.

Haapiainen Tuula. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 18.7. 2000.

Haila Yrjö & Pettersson Jouko, Ympäristönsuojelu sosialistisissa maissa. *Soihtu* 4/74.

Hall Stuart, *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino, Tampere 1992.

Harju Hannu, Näyttelijä ajautui luottamustoimiin. *Helsingin Sanomat*, 18.7.2000.

Harris David, *A Society of Signs?* Routledge, London 1996.

Helmisaari Jaakko. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 19.7. 2000.

Historian laitos –lakkoon. TYMR, H21, KA

Honkasalo Laura, *Sinun lapsesi eivät ole sinun*. Gummerrus, Jyväskylä 2001.

Huovinen Pertti. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 20.7. 2000.

Hurri Merja, *Kulttuuriosasto: Symboliset taistelut, sukupolvikonflikti ja sananvapaus viiden pääkaupunkilehden kulttuuritoimituksissa 1945-80*. Acta Universitas Tamperensis, ser A vol 389. Tampereen yliopisto, Tampere 1993.

Hyvärinen Matti, *Alussa oli liike: Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista*. Vastapaino, Tampere 1985.

Hyvärinen Matti, Fennomanian pitkä varjo. *Yhteiskuntapolitiikka* 1/2002.

Hyvärinen Matti, Tiede, touhu ja ikuinen nuoruus. Teoksessa *Reunahuomautuksia: Tampereen yliopiston assistenttiyhdistyksen 30-vuotisen sodan taipaleelta*. Tampereen yliopiston tieteentekijät r. y., Tampere 1997.

Hyvärinen Matti, ”Tillikkavallankumoukselliset”: Alkoholi opiskelijaliikkeen aktivistien poliittisissa elämänkerroissa. *Alkoholipolitiikka* 6/1990.

Hyvärinen Matti, Vallan retorinen konstruointi. Teoksessa *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*, toim. Kari Palonen & Hilkka Summa. Vastapaino, Tampere 1996.

Hyvärinen Matti, *Viimeiset taistot*. Vastapaino, Tampere 1994.

Hyvärinen Matti & Rovamo Pertti, KOJ:n periaatteellisista teeseistä. *Soihtu* 2/1977.

Ikuiset aaveratsastajat. *Kansan Uutiset*, 20.3.2001.

Ilmonen Kaj, Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa *Uudet ja vanhat liikket*, toim. Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen. Vastapaino, Tampere 1998.

Isomäki Heikki. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 20.7. 2000.

JK:n jäsenten opiskelulomat. AK.

Jokinen Arja & Salo Markku, Suomalainen opiskelijaliike Alain Tourainen yhteiskunnallisten liikkeiden teorian näkökulmasta” *Soihtu* 2/ 1984.

Jokinen Urho, Suomen ulkopolitiikan ajankohtaisia ongelmia. *Soihtu* 1/1977.

Jäsenkirje kesäkuu/1974, 2/75, 4/75. TYMR, F1, KA.

Kaarninen Maervi & al*., Murros ja mielikuva: Tampereen yliopisto 1960-2000*. Vastapaino, Tampere 2000.

Kaisla Seppo, Niin monta, niin monta on taiston tielle uupunut. *Iltalehti* 24.2.1996.

Kalmakurki Reijo, Nuorison marxilais-leniniläisen joukkojärjestön kysymyksistä SOL:n kokemusten valossa. *Lehtisessä Nuorison marxilais-leniniläisten joukkojärjestöjen kysymyksiä*. Punaiset vihkot, Sosialistinen opiskelijaliitto.

Kalmakurki Reijo & Ruotsalo Juhani, SKP:n 17. edustajakokouksen päätökset ja esimerkki – SOL:n toiminnan perusta. *Soihtu* 4/75.

Kari Tapio, Jakke Laakso taistolaisvuosista: ”Minä olin kusettajien joukossa”. Kansan Uutiset, Viikkolehti, 8.5.1992.

Kari Tapio, Satu Hassi arvostelee kauppa- ja teollisuusministeriötä: Energialaskelmissa käytetty jippoja. *Kansan Uutiset*, 5.1.2001

Keskiaste ahtaalla! *Eespäin* 1/1979. AK.

Klami Hannu Tapani, Minä, mies ja ääni. Teoksessa Frakkeja ja villapaitoja: Suomen ylioppilaskuntien liitto 75 vuotta, toim. Pete Pakarinen. SYLjulkaisu 2/96. Gummerrus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1996.

Koivisto Olavi, Tiusanen tuskin poikkeus. *Ilta-Sanomat*, 18.1.2001.

Koivistoinen Jouko, Taistolaisten tavoitteissa myös hyvää. *Helsingin Sanomat* 17.7.2000.

Kolbe Laura, *Eliitti, Traditio, murros: Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta 1960-1990*. Otava, Helsinki 1996.

Komsomol-laulu. *Agit Propin lauluvihko – uusintapainos*. Punakylän Tähti ry, Tampere.

Konttinen Esa & Peltokoski Jukka, Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 2/2000.

Kramsu Kaarlo, Aatteet. Teoksessa *Runoja onnesta*, toim. Sanna Jaatinen. Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1992.

Kriittisestä ja tunnollisesta opiskelusta / mkj 7.1. 1978. Jylhän kansio. AK

Lehto Jukka, Raportti opintotukikamppailusta. *Soihtu* 1/1977.

Lehtonen Heikki, Hallinnonuudistus: suhtautuminen, vaikutusmahdollisuudet ja vaikuttimet. Tampereen yliopiston opintotoimisto, tutkimuksia ja selvityksiä 10/1971.

Lehtonen Veli-Pekka, Miltä tuntuu näytellä käsikopelolta, Kristiina Halkola? *Helsingin Sanomat*, Nyt-liite, 5.-11.2001.

Lektica Dia, Tähdet kertovat. *Spartacus* 2/1975. TYMR, J I6, KA

Liikkeessä tulevaisuuteen: Tehdään tulevaisuus yhdessä. SAK:n 16. edustajakokous 28. – 30.5.2001.

Luukkanen Reima. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 25.7. 2000.

Marx Karl*, "Grundrissen" johdanto eli yleisjohdatus vuosien 1857-1858 taloustieteellisiin käsikirjoituksiin*. Kansankulttuuri OY, Helsinki 1975.

Marx Karl, *Pääoma: Kansantaloustieteen arvostelua*. Ensimmäinen osa. Kansankulttuuri OY, Helsinki 1948.

Marx Karl & Engels Friedrich, *Kommunistinen manifesti*. Vastapaino, Tampere 1998.

Marx kävi täällä. *Sosiologia* 1/1983.

Miettinen Reijo, Chile – vallankumous etenee. *Soihtu* 5/1972.

Mikkola Anna, keskustelu Brysselissä Anna Kontulan kanssa 27.1. 2002.

Mikkola Marja-Leena, *Maailman Virrassa*. Otava 1981

Mylly Juhani, *Traditio järjestelmä symbolit: Tutkielimia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C76, Turku 1989.

Mäkelä Matti, Joka niemeen, notkohon, saarelmaan. *Helsingin Sanomat*, 22.4.2000.

Mäki-Kulmala Heikki, *Kankeat karnevaalit – opiskelijaliike Tampereen yliopistossa*. TAMY:n julkaisusarja 2/1988, Tampere 1988.

Mäntylä Jorma. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 25.7. 2000.

Nikander-Ruuth Sanna, Kaipuu punalipun alle. *Ilta-Sanomat* 26.1.2002

Nopola Sinikka, Huomasiko työmies Tuure Lehénin? *Helsingin Sanomat*, kuukausiliite, 1.4.2000.

Olemattoman kokeneet. Seminaari reaalisosialismissa opiskelleiden kokemuksista ja muistoista Lenin-museossa 1998. Seminaarista on museon hallussa videotallenne.

"Olin mielipideterrorin uhri". *Iltalehti*, 28.10.2000.

Opi perusasiat. Agit Propin levyltä *Laulu kaikille*. Love Records, Helsinki 1974.

Opintokerhojen toimintakertomukset. TYMR, H3, KA.

Organisaattori 1/1973 & 2/1973. TYMR, SO 1D, KA.

Paalanen Rauni, *Agitaattorin morsian*. Kirjayhtymä, Helsinki 1990.

Paronen Olavi & Piispa Matti, *Muuttuva suomalainen ainekerho: Interaktion Kehityslinjoja vuosina 1965-1974*. Sosiologian syventävien opinnäytetyö, Tampereen yliopisto. AK

Parvikko Tuija, Valkoisen terrorin kolmas aalto. *Kansan Uutiset*, 19.1.2001.

Passivoituvatko ja oikeistulaistuvatko opiskelijat? *Soihtu* 3/78.

Peltonen Eeva, Nais- ja miesmuistoja 1970-luvulta. *Teoksessa Liikkuvat erot: Sukupuoli elämänkertatutkimuksessa*, toim. Matti Hyvärinen et al. Vastapaino, Tampere 1998.

Peltola Katri, Taistolaisilla oli parhaat bileet. *Helsingin Sanomat*, 2.4. 1988.

Pere Eeva-Liisa, Työtä sure, rahaa of course, valtaa why not. *Helsingin Sanomat*, Kuukausiliite, 24.12. 1987.

Pietilä Veikko, Ideologia ja tiede. Teoksessa *Otteita ideologiasta*, toim. Juha Koivisto & Lauri Mehtonen. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen julkiasuja, Sarja A 75/1991.

Rauhan, demokratian ja yhteiskunnallisen edistyksen puolesta. TAMY:n hallitusohjelma 1975. AK.

Rautio Yrjö, Historiasta ei pääse kieltämällä. *Kansan Uutiset*, 23.11.2001.

Rautio Yrjö, Taistolaisuutta romantisoidaan jo. *Kansan Uutiset*, Viikkolehti, 5.4.2002.

Relander Jukka, Taistolaisuuden psykohistoriaa. *Teoksessa Tunteiden sosiologiaa II: Historiaa ja säätelyä*, toim. Sari Näre. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 1999.

Relander Jukka, Ulkoinen totuus ja sisäinen kokemus taistolaisessa opiskelijaliikkeessä. *Tieteessä Tapahtuu* 4/1997.

Rentola Kimmo, Kommunismin kahdeksan kohorttia. Teoksessa *Ajankohta: Poliittisen historian vuosikirja 1992*, toim. Mikko Majander. Helsingin yliopiston Poliittisen historian laitoksen julkaisuja. Tutkijaliitto, Helsinki 1992.

Rentola Kimmo, Nuortaistolaisuuden synty I: Ratavarren ryhmä ja muut varhaiset nuorleninistit (1967). *Politiikka* 32 (1990): 4.

Reynolds John H., On Youth and Revolution. *Monthly Review*, January 1969.

Rossi Matti, *agitprop*. Tammi, Helsinki 1972.

Ruotsalo Juhani, Sosialistinen tietoisuus ja opiskelijat: SOL:n periaateohjelman merkityksestä. *Soihtu* 2/71.

Ruotsalo Juhani & Toikka Kari, Opiskelijaliike ja SOL. *Soihtu* 1/1972.

Räty Panu, Miten Suomesta tuli villi ja vapaa. *Helsingin Sanomat*, kuukausiliite, 1.11.2001.

Saisio Pirkko, *Pienin yhteinen jaettava.* WSOY, Juva 1998.

Salo Kari. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 24.7. 2000.
Samuel Raphael & Thompson Paul, Introduction. Teoksessa *The Myths We Live by*. Routledge, london 1990.
Scheffler Thomas, Rauhanomainen rinnakkainolo ja luokkataistelu. *Soihtu* 3/72.
Shakespeare William, *Draamoja: Hamlet, Romeo ja Julia, Venetsian kauppias, KunigasLear*. WSOY, Juva 1992.
Siisiäinen Martti, *Suomalainen protesti ja yhdistykset: Tutkimus yhdistyslaitoksen kehityksen ja protestijaksojen suhteesta suurlakosta 1990-luvulle*. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1990.
Siisiäinen Martti, Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. *Teoksessa Uudet ja vanhat liikket*, toim. Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen. Vastapaino, Tampere 1998.
Sinisalo Taisto, NKP:n 25. edustajakokous. *Soihtu* 2/76.
Snellman Anja, *Paratiisin kartta*. Otava, Helsinki 1999.
Snellman Saska, Kommunismin musta historia. *Helsingin Sanomat*, 26.11.2000.
Snellman Saska, Porvari näkee punaista. *Helsingin Sanomat*, 3.3. 2002a.
Snellman Saska, Punainen on taas muotia. *Helsingin Sanomat*, 6.1.2002b.
Sobolev A., Vallankumous ja vastavallankumous: Chilen kokemus ja luokkataistelun ongelmat. *Soihtu* 4/74.
SOL & Tutkijaliitto, *Ohjeet toiminnasta korkeakoulujen SNS-osastoissa sekä Suomen ja Neuvostoliiton tieteellisen yhteistyön keskittämisestä ystävyyskorkeakoulusopimuksen kautta*. Jylhän kansio. AK
SOL:n Marxismi-leninismin peruskurssi 1973-1974. AK.
SOL:n Taisteluohjelma Suomen Opiskelijoille. Hyväksytty SOL:n 9. liittokokouksessa 1973. SOL, Helsinki 1973.
Sosialistisen Opiskelijaliiton säännöt. Hyväksytty Sosialistisen Opiskelijaliiton 10. liittokokouksessa 3.-5.10. 1975. SOL, Helsinki 1976.
Sosioekonomisen aseman luokitus. Käsikirjoja 17. Tilastokeskus, Helsinki 1989.
Stenbäck Pär, Luokkataistelu Saksan korkeakouluissa. Teoksessa *Ylioppilaat kapinoivat*, Yleisradion julkaisusarja XXII. 8-9/1968.
Strömgerg Anja. Sähköpostiviesti Vapaavas-listalle 18.7. 2000.
Suomela Kalevi, Miljoonat eivät nähneet eivätkä ymmärtäneet mihin ismit johtavat. *Helsingin Sanomat*, 7.1.2001.
Suomen tilastollinen vuosikirja 1970. Tilastokeskus, Helsinki 1971.
Suominen Tapani, *Ehkä teloitamme jonkun: Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 1960- ja 1970 –lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa.* Tammi, Helsinki 1997.
Tahkokallio Jaakko, Taistolaisuudesta pluralismiin. Helsingin yliopiston historian ainejärjestön Kronoksen ainejärjestölehti *Kronikka* 3/2000, tulostettu netistä 20.3.2001 osoitteesta www.helsinki.fi/jarj/kronos/kronikka/0003/teksti-punkkari.html.
Tampereen Opiskelevat Sosialistit r.y., Yleispoliittinen ohjelma. AK
Tampereen yliopiston aineyhdistykset, 1.3. 1975. TYMR, H1, KA.

Tampereen yliopiston marxilaiset ryhmät, *säännöt (luonnos*), hyväksytty yleiskokouksessa 21.9.1972. AK.
Tampereen yliopiston marxilaiset ryhmät ry, *Tampereen yliopiston musta kirja: vaatimus sosialististen maiden tieteen lisäämisestä yliopiston opetuksessa*. AK
Tampereen yliopiston opiskelijatilasto syyslukukaudella 1974.
Tarvitsemme valppautta – mihin menet historian opetus? TYMR, H21, KA.
Tirkkonen Jarko, Lenin-sedän salattu seksismi. *Ydin* 3/1988.
Toimintaselostus. Muutoksen tuulet puhaltamaan – Voimat kokoon demokratian, tieteen ja kulttuurin puolesta. SOLn 12. liittokokous 5-7.10. –79 Tampereella. AK
Toimintasuunnitelma 1976-77 / luonnos. Jylhän kansio. AK
Tonkin Elizabeth, History and the myth of Realism. Teoksessa *The Myths We Live by.* Routledge, london 1990.
Tonkin Elizabeth. 1. luku teoksessa *The Myths We Live by*. Routledge, london 1990.
Torfing Jacob, A Hegemony Approach to Capitalist Regulation. *Teoksessa State, Economy and Society*, toim. Bertramsen René Bugge jne. Unwin Hyman, London 1991.
Touraine Alain, *The Self-Production of Society*. The University of Chicago Press, Chocago 1977.
Touraine Alain, *The Voice & the Eye: An analysis of social movements*. Cambridge University Press, Cambridge 1981.
Tuovinen Kauko, Taistolaisuus ei kaduta. *Ilta-Sanomat*, 5.-7.1.2001.
Uschner Manfred, Tilanne Latinalaisessa Amerikassa. *Soihtu* 6/1977.
Vartti Riitta, *Nuoruuden yliopistot*. Kirjayhtymä, Helsinki 1992.
Westö Kjell, *Leijat Helsingin yllä*. Otava, Helsinki 1996.
Viikkotiedote 19.1-73, 12.2-73, 7.3-73, 19.3-73, 16.4-73, 27.4-73, 7.5-73 ja 12.6-73. TYMR. D2, KA.
Viitanen Reijo, *Punainen aate sininen vaate: Suomen Demokraattinen nuorisoliitto 50 vuotta*. SDNL ry., Tampere 1994.
Virkkula Simopekka, Kumousopiston hikipinko. *Aamulehti*, 19.9.1999.
Virtanen Matti, *Fennomanian perilliset: Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. SKS, Hämeenlinna 2001a.
Virtanen Matti, Laadulliset lähteet ja niiden edustavuus. *Sosiologia* 2/ 2001b.
Zizek Slavoj, *The Sublime Object of Ideology*. Verso, London 1989.
Zyskowicz Ben, Taistolaiset diktatuurin asialla. *Ilta-Sanomat*, 2.2002.

Liitteet

Liite 1: TYMR-tilasto 1:n kokoamiseen käytetty kyselylomake

I HENKILÖKOHTAISET TAUSTATIEDOT

1. **Sukupuolesi**
   1. Nainen **2. Mies**

2. **Syntymävuotesi 19 __ __** 3. **Ammattisi _____**

4. **Ammattiasemanne**
   1. Johtavassa asemassa
   2. Ylempi toimihenkilö
   3. Alempi toimihenkilö
   4. Työntekijä
   5. Yrittäjä
   6. Maanviljelijä tai emäntä
   7. Opiskelija
   8. Hoitaa kotia tai lapsia
   9. Työtön tai lomautettu
   10. Eläkeläinen

5. **Henkilökohtaiset bruttotulot viime vuonna**

   1. vähemmän kuin 10 000 mk
   2. 10 000 – 30 000 mk
   3. 30 001 – 50 000 mk
   4. 50 001 – 70 000 mk
   5. 70 001 – 100 000 mk
   6. 100 001 – 150 000 mk
   7. 150 001 – 250 000 mk
   8. 250 001 mk tai enemmän

6. **Asuinpaikkasi postinumero __ __ __ __ __**

II OPISKELU

7. **Milloin opiskelit Tampereen yliopistossa? Vuodet 19 __ __ - 19 __ __.**

8. **Mikä oli pääaineesi? _____**

9. **Milloin olit TYMR:n jäsen? Vuodet 19 __ __ - 19 __ __.**

10. **Kuinka pitkäksi muistelet aktiivikautesi "taistolaisena"?**
    1. Alle 1 v. **2. 2-3 v.** **3. 4-5 v.** **4. 6 v. tai enemmän**

11. **Miten toimit "taistolaisessa" liikkeessä (Voit rengastaa useita kohtia)**
    1. SOL:n valtakunnallisella tasolla (Esim. SOL:n keskusjohto, järjestön omat valtakunnalliset lehdet, SYL)
    2. Pohjois-Hämeen piirijärjestössä
    3. TYMR:n tasolla (Esim. TYMR:n hallitus, Aviisi, TAMY:n edustajisto)
    4. Ryhmätasolla (Myös ainejärjestötoiminta, opintopiirit)
    5. Kulttuuritoiminta (Esim. ohjelmaryhmä, bileet, urheilukisat)
    6. Toimin enimmäkseen SKP:n tai Nuorisoliiton kautta
    7. En ollut lainkaan aktiivinen
    8. Jotakin muuta, mitä? _____

12. **Miten irtauduit toiminnasta?**

_____
_____
_____

III PERHETAUSTA

Tämän osion kysymykset koskevat lapsuuttasi ja nuoruuttasi ennen opintojen aloittamista. Mikäli sukulaisesi **ammatti** tai hänen **pääasiassa kannattamansa puolue** vaihtui tuona aikana, merkitse se nuolella (Esim. kirvesmies -> rakennusmestari). Mikäli et tiedä tarkkaan, vastaa niin tarkasti kuin mahdollista (Esim. ”rakennusalalla” tai poliittisesti oik – kesk – vas). Jos et osaa sanoa, merkitse kohtaan kysymysmerkki.

13. **Äiti**

ammatti _____ **ja puolue** _____

14. **Äidin äiti**

ammatti _____ **ja puolue** _____

15. **Äidin isä**

ammatti _____ **ja puolue** _____

16. **Isä**

ammatti _____ **ja puolue** _____

17. **Isän äiti**

ammatti _____ **ja puolue** _____

18. **Isän isä**

ammatti _____ **ja puolue** _____

19. **Olivatko vanhempasi kannattamansa puolueen jäseniä?**

Isä:	**1. Ei**	**äiti:**	**1. Ei**
	2. Kyllä		**2. Kyllä**
	3. En tiedä		**3. En tiedä**

20. **Olivatko vanhempasi ammattiliiton jäseniä?**

Isä:	**1. Ei**	**äiti:**	**1. Ei**
	2. Kyllä		**2. Kyllä**
	3. En tiedä		**3. En tiedä**

21. **Olivatko vanhempasi poliittisesti aktiivisia?**

Isä:	**1. Ei**	**äiti:**	**1. Ei**
	2. Kyllä		**2. Kyllä**
	3. En tiedä		**3. En tiedä**

22. **Kotikuntasi ennen opintojen aloittamista** _____

IV YHTEISKUNNALLINEN AKTIIVISUUS

23. **Miten äänestit EU-kansanäänestyksessä**
1. äänestin "Kyllä" 2. äänestin "Ei" 3. En äänestänyt

24. **Mitä mieltä olet Suomen ja NATO:n yhteistyöstä?**
1. Suomen tulisi liittyä NATO:oon
2. Suomen ei tulisi liittyä, mutta kylläkin tehdä yhteistyötä NATO:n kanssa
3. Suomen ei tulisi tehdä yhteistyötä NATO:n kanssa
4. En osaa sanoa.

25. **Miten säännöllisesti käyt äänestämässä?**
1. Pyrin äänestämään kaikissa vaaleissa
2. Äänestän satunnaisesti
3. En äänestä koskaan

26. **Mitä puoluetta äänestit viimeksi?**
1. Suomen Keskusta
2. Kansallinen Kokoomus
3. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue
4. Ruotsalainen Kansanpuolue
5. Vasemmistoliitto
6. Vihreät
7. Suomen Kristillinen Liitto
8. Suomen Maaseudun puolue
9. Liberaalinen Kansanpuolue
10. Suomen Kommunistinen Puolue
11. Kommunistinen Työväenpuolue
12. Sitoutumattomien lista
13. Jokin muu, mikä? _____
14. En käynyt äänestämässä

27. **Oletko tyytyväinen puolueeseen, jota äänestit?**
1. Olen 2. En ole 3. En osaa sanoa

28. **Miksi?**
_____
_____

29. **Mitä puolueita muistat äänestäneesi joskus aikaisemmin?**
_____
_____

30. **Miten huomioit ympäristönsuojelun arkipäivässäsi?**
1. Kierrätän kodin jätteet mahdollisuuksien mukaan
2. Vältän turhaa veden ja sähkön kulutusta
3. Suosin ympäristöystävällisesti valmistettuja tuotteita
4. Kehoitan myös lähipiiriäni suojelemaan ympäristöään
5. En juuri kiinnitä huomiota näihin asioihin
6. Jotakin muuta, mitä? _____

31. **Rengasta kunkin järjestön kohdalta numero sarakkeesta, jonka otsikko kuvaa suhdettasi järjestöön.**

	En ole jäsen	En ole jäsen mutta toimin aktiivisesti	Olen jäsen, en toimi aktiivisesti	Olen jäsen, toimin aktiivisesti
1. ammattiyhdistys	**1**	**2**	**3**	**4**
2. urheiluseurat	**1**	**2**	**3**	**4**
3. ympäristönsuojelujärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
4. eläinsuojelujärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
5. ihmisoikeusjärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
6. naisjärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
7. hyväntekeväisyysjärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
8. uskonnolliset järjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
9. opinto- ja taidepiirit	**1**	**2**	**3**	**4**
10. kotiseutujärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
11. kulttuurijärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
12. E-liike	**1**	**2**	**3**	**4**
13. SOK	**1**	**2**	**3**	**4**
14. luomuruokapiirit tms.	**1**	**2**	**3**	**4**
15. ystävyys/rauhanjärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
16. asukas / kylätoiminta	**1**	**2**	**3**	**4**
17. vammaisjärjestöt	**1**	**2**	**3**	**4**
18. puolueet ym.	**1**	**2**	**3**	**4**
19. muu, mikä _____	**1**	**2**	**3**	**4**

32. **Millä muulla tavoin toimit aktiivisesti ?**
(Esim. vaikuttaminen omassa työyhteisössä, kirjoittelu lehtiin ym.)

_____
_____

V TAKINKÄÄNNÖN KÄSITE

33. **Suomessa takinkäännöstä puhutaan usein juuri taistolaisten yhteydessä. Määrittele** takin kääntäminen.

_____
_____

34. **Miten käsittelet omaa taistolaismenneisyyttäsi? Pyritkö salaamaan sen?**

1. Kyllä, aina 2. Riippuu tilanteesta 3. En salaa 4. En osaa sanoa

35. **Onko taistolaistausta haitannut urakehitystäsi? Jos, niin miten?**

_____
_____

36. **Oletko itse "takinkääntäjä"?**

1. Olen 2. En ole 3. En osaa sanoa

37. **Perustele.**

_____
_____

Liite 2: TYMR-tilasto 1:n kotipaikkajaon perusteet:

1. Suurkaupunki tarkoittaa pääkaupunkiseutua (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) tai muuta Suomen mittapuulla isoa kaupunkia (Tampere, Turku, Lahti, Kuopio, Oulu).
2. Keskisuuri kaupunki tarkoittaa 30 000 – 80 000 asukkaan kaupunkia.
3. Muu kaupunki tai kuntakeskus käsittää 15 000 – 30 000 asukkaan kunnat.
4. Maaseutukunnassa tai pienehkössä kaupungissa on 8 000 – 15 000 asukasta.
5. Alle 8 000 asukkaan kuntia nimitän pienehköiksi paikkakunniksi.

Liite 3: Tutkimuksessa käytetty sosioekonominen luokitus.

1. Maataloudessa työskentelevät
2. Ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat
3. Alemmat toimihenkilöt
4. Työntekijät

Agrologi	3	lehtori	2	radiosähköttäjä	3
Apteekkari	2	lennonjohtaja	2	rahtaaja	4
Apulaistyönjohtaja	3	libristi	3	raivaustraktorinkulj.	4
Arkkitehti yo	2	liikennöitsijä	3	rakennusmestari	3
Asemamies	4	liikkeenharjoittaja	3	rakennustarkastaja	3
Asentaja	4	linja-autonkuljettaja	4	rakennustyöläinen	4
Assistentti	2	lähettämönhoitaja	3	ratavartija	4
Autoilija	4	lääkäri	2	rautatievirkailija	3
Autonasentaja	4	maalari	4	räätäli	3
Autonkuljettaja	4	maanviljelijä	1	sahuri	4
Diplomi-insinööri	2	markkinointijohtaja	2	sairaanhoitaja	4
Edustaja	3	mekaanikko	4	sekatyömies	4
Esimies	3	merikapteeni	2	sitomakoneenhoitaja	4
Eversti	2	metsänhoitaja	2	sorvaaja	4
Faktori	3	metsänvartija	3	sosiaalijohtaja	2
Hankintapäällikkö	2	metsäteknikko	3	sotilasmestari	3
Hienomekaanikko	4	metsätyömies	4	suutari	3
Hitsaaja	4	metsätyönjohtaja	3	sähköasentaja	4
Insinööri	2	mielisairaanhoitaja	3	sähkömekaanikko	4
Kaivosmies	4	musiikinopettaja	2	talonmies	4
Kalastaja	4	muurari	4	teknikko	3
Kanta-aliupseeri	3	myymälän esimies	3	tekninen johtaja	2
Kanttori	3	myymälän hoitaja	3	terveydenhoit. **TAR**	2
Kauppias	3	myymäläntarkastaja	3	terveystarkastaja	3
Keittäjä	4	myyntimies	3	tietyömies	4
Kelloseppä	3	myyntipäällikkö	2	toimistopäällikkö	2
Kemigrafi	4	nahkuri	3	toimistovirkailija	3
Kenttämestari	4	operaattori	3	toimittaja	2
Kirjaltaja	4	opettaja	2	toimitusjohtaja	2
Kirjanpitäjä	3	osastonhoitaja	2	toimituspäällikkö	2
Kirjastonhoitaja	3	palokorpraali	4	torivalvoja	4
Kirvesmies	4	palomies	4	tukkumyyjä	3
Konduktööri	3	pankinjohtaja	2	turkistarhaaja	1
Koneasentaja	4	panostaja	4	TV-mekaanikko	4
Koneenhoitaja	4	paperikoneenhoitaja	4	työmies	4
Konepiirtäjä	3	peltiseppä	4	työnjohtaja	3
Konepuuseppä	4	pienviljelijä	1	upseeri	2
Koneteknikko	3	piirirakennusmestari	3	urakoitsija	3
Konttorinhoitaja	3	piiritarkastaja	2	uunimuurari	4
Konttoripäällikkö	2	piirityöntekijä	3	vaatturi	3
Konttoristi	3	piirtäjä	3	vahtimestari	4
Korjausmies	4	pohjoisvisiosihteeri	3	vaihdemies	4
Kuljettaja	4	poliisikonstaapeli	3	valokuvaaja	3
Kunnanjohtaja	2	prokuristi	3	vanginvartija	4
Kunnansihteeri	2	puhelinasentaja	4	varastomies	4
Kuormausmestari	3	putkiasentaja	4	varastonhoitaja	3
Laitosmies	4	puuseppä	4	varastopäällikkö	3
Laivauspäällikkö	2	puutarhuri	3	varatuomari	2
				Verhoilija	4
				Ylivartija (vankila)	3